

ÇAĞDAŞ SANATTA MEKÂN VE AURA: PAPA FRANCESCO’NUN
DESTEKLEDİĞİ ETKİNLİKLERDE KUTSALLIK
VE DÜNYEVİLİK

SEMA SEPİN

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
2019

ÇAĞDAŞ SANATTA MEKÂN VE AURA: PAPA FRANCESCO’NUN
DESTEKLEDİĞİ ETKİNLİKLERDE KUTSALLIK
VE DÜNYEVİLİK

SEMA SEPİN

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Kuramı ve Eleştiri
Yüksek Lisans Programı, 2019

Bu tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne Yüksek Lisans (MA)
derecesi ile sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
2019

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇAĞDAŞ SANATTA MEKAN VE AURA:
PAPA FRANCESCO'NUN DESTEKLEDİĞİ ETKİNLİKLERDE
KUTSALLIK VE DÜNYEVİLİK

SEMA SEPİN

ONAYLAYANLAR:

Prof. Meriç Hızal
(Tez Danışmanı)

Işık Üniversitesi

Prof. Dr. Halil Akdeniz

Işık Üniversitesi

Prof. Emre Tandırlı

Beykent Üniversitesi

ONAY TARİHİ : 09/08/2019

ÇAĞDAŞ SANATTA MEKÂN VE AURA: PAPA FRANCESCO'NUN DESTEKLEDİĞİ ETKİNLİKLERDE KUTSALLIK VE DÜNYEVİLİK

Özet

Çağdaş Sanatta her ne kadar mekânın belleği, tarihsel, inançsal, proporsiyonel ve ek unsurlarla sanata katkı yapsa da tarihi mekanda olduğu gibi yalın mekânın olanakları da faydaya dönüştürülerek etkili bir sanat alanı olabilmektedir.

Bu nedenle mekan algısını sanat bağlamında değerlendirerek, mekanın estetik algıyı etkileyen faktörlerini anket ve örneklerle inceledim. Sergilenen mekanın algılanma biçimleri, mekanı dışavurum mekanı olarak değerlendirmeme yardımcı oldu. Kutsallık ve dünyevilik bağlamlarında mekanın aurasını, günümüzde sanata teşvik ettiğini gözlemlediğim/düşündüğüm 21. yüzyıl mesenleri arasında yerini alan Katolik lider Papa Francesco'nun düşüncesi, desteği ve yaratıcı zekası ile etkili olduğu çağdaş sanat uygulamalarıyla değerlendirdim.

Bu çalışmada, sanatçı ve sanatçıların yaratımının, müdahalesinin ve mesenin desteği ve zekasıyla ortaya çıkan sanatın tarihi ve yalın mekanlarda aynı etkide gerçekleştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Disiplinlerarasılık ve her türlü teknolojik olanak, algılamada kutsal ya da dünyevi etkiyi ayrıca güçlendirmektedir. Günümüzde Vatikan'ın bakış açısı ve mesenliği, dolaylı yoldan sanatın desteklenmesine, yeni diller aranmasına, yeni yöntemler bulunmasına ve uygulanmasına neden olmaktadır. Çünkü soyut kavramları görselleştirme becerisi ancak sanatçının gücüyle gerçekleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Papa Francesco, Yaratıcılık, Estetik Algı, Vatikan

SPACE AND AURA IN CONTEMPORARY ART:
HOLINESS AND SECULARITY AT THE EVENTS SUPPORTED BY
POPE FRANCESCO

Abstract

In contemporary art, although the memory of the space contributes to art with historical, religious, proportional and additional elements, the possibilities of nominative space can be transformed with benefits as in the historical space and become an effective art space.

Therefore, by evaluating the perception of space in the context of art, I examined the factors affecting the aesthetic perception of space with survey and art examples. The perceptions of the exhibited space helped me to consider the space as an expression. I have evaluated art according to the concepts of Holiness and Secularity in the aura of the space of the events, with the thought, support and creative intelligence of contemporary Catholic leader Pope Francesco, who supports art and took his place as an art patron in the 21st century that I have observed / thought.

In this study, it has been concluded that the art that arises with the support and intelligence of the creation and intervention of artists, can be realized with the same effect in historical and simple/neutral places. Interdisciplinarity and all kinds of technological possibilities also reinforce the holy or secular influence in perception. Today, the Vatican's perspective and wisdom indirectly support art, seek new languages, find and implement new methods. Because the ability to visualize abstract concepts is realized only with the power of the artist.

Key words: Space, Pope Francesco, Creativity, Aesthetic Perception, Vatican

Teşekkür

Eğitimim boyunca sonsuz anlayışı, sabrı, inancı ve destekleriyle Sayın Danışmanım Prof. Meriç Hızal'a, duyduğu güven için ve benden hiçbir zaman vazgeçmediği için teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Vizyonumu geliştirmemi sağlayan, bilgi ve destekleriyle akademik hayatımda ilerlemem için motivasyonuma katkı sağlayan Sayın Prof. Dr. Halil Akdeniz'e teşekkür ederim.

Değerli fikirleri ile Sayın Prof. Dr. Emre Tandırlı'ya, Sayın Dr. Öğr. Üyesi M. Sadık Altınok'a, Sayın Prof. Bülent Gözkan'a ve bu eğitime katkıları olan tüm öğretim üyelerine çok teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Eren Koyunoğlu, sanat konusunda ilerlememi sağladığınız ve inancınızla hep yanımda olduğunuz için, yıllar boyunca göstermiş olduğunuz sabır ve değerli dostluğunuz için teşekkür ederim.

Yıllar süren yoğun ve sancılı süreçlerimde, her zaman olduğu gibi, bu konuda da destek vermeye devam eden annem Süreyya Sepin'e, ablam Evren Sepin Bilge'ye ve eşi sevgili ağabeyim Bilhan Bilge'ye bana gösterdiğiniz ve hiç yitirmedığınız sabır, anlayış ve inanç için en çok da size teşekkür ederim.

Sema SEPİN

Babam Cengiz Sepin'e...

Önsöz

Bu tezde çağdaş sanatta tarihi ve nötr mekanların kullanımında sanatçının, mesenlerin ve izleyicinin rolleri, gerçekleştirilen sanat projeleri üzerinden kutsallık ve dünyevilik bağlamlarında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, günümüz teknolojik ve bilimsel gelişimleri ışığında Papa Francesco'nun teşviki ve etkisindeki uygulamalar örneklerle ele alınarak, sonuca sanatçının yaratıcı zekâsı ve katkısı irdelenmiştir.

İçindekiler

Özet.....	i
Abstract.....	ii
Teşekkür	iii
Önsöz	v
İçindekiler	vi
Tablolar Listesi.....	viii
Resimler Listesi	ix
Kısaltmalar	xiii
1. GİRİŞ	1
2. SANAT BAĞLAMINDA MEKÂN ALGISI.....	4
3. MEKÂN BAĞLAMINDA ESTETİK ALGIYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	11
4. SERGİ MEKÂN İNİ ALGILAMA BİÇİMLERİ	22
5. BİR DIŞAVURUM OLARAK MEKÂN.....	35
6. KUTSALLIK VE DÜNYEVİLİK	44
7. SERGİ MEKÂNİ OLARAK KATOLİK KİLİSESİ'NİN KULLANIMININ ARDINDAKİ ÇAĞDAŞ DÜŞÜNCE	52
8. 2013 YILINDAN GÜNÜMÜZE SANAT BAĞLAMINDA PAPA FRANCESCO'NUN ETKİSİ.....	56
8.1. Papa Francesco ve Sanat	57
8.2. Merhamet ve Sanat İlişkisi.....	60
8.3. Katolik Kilisesi'nde Teknolojinin Yeri ve Sanat ile İlişkisi	63
9. VATİKAN ÇAĞDAŞ SANAT ÖRNEKLERİ.....	66
9.1. Olağanüstü Merhamet Yılı ve Vatikan FiatLux Projection (2015).....	66
9.2. Kutsal Bakire Meryem'in Merhamet Yılı'nın Anlamı ve Extraordinary Tanımı	67

9.3. Encyclical Kavramı ve Papa Francesco Bildirgesi	68
9.4. Vatican FiatLux Projection Örneği	70
9.5. 21. Yüzyılda Rönesans' ı Yerinde Yaşamak.....	85
9.6. 55. Venedik Bienali.....	86
9.7. SonYargı, Michelangelo ve Sistine Şapeli'nin Sırları (2018).....	95
10. SONUÇ.....	117
KAYNAKLAR	121
ÖZGEÇMİŞ.....	125

Tablolar Listesi

Tablo 3.1: Bermundez'in anket sonuçları: EAE'lerin aşkın mimariyi deneyimledikleri ortak mekânlar.....	19
Tablo 3.2: Bermundez'in anket sonuçları: EAE'lerin doğal tepkileri ve sonuçları oran tablosu.....	19

Resimler Listesi

Resim 2.1:	Pavia Manastırı Kuşbakışı Görüntü, Lombardia, İtalya, Fotoğraf: Maurizio Pucci	5
Resim 2.2:	Pavia Manastırı Mimari Planı, Lombardiya, İtalya	6
Resim 2.3:	Cartosa Di Pavia Müzesi keşişlerin evleri detay, Lombardiya, İtalya	6
Resim 2.4:	Pavia Manastırı keşişlerin evleri geniş açı, Lombardiya, İtalya.....	7
Resim 3.1:	Tony Oursler, Kırılma, 1999 – Fotoğraf: Manuel Çıtak, 6. İstanbul Bienali.....	13
Resim 3.2:	Charters Katedrali Latin Haç Planı.....	15
Resim 4.1:	19. yüzyıl sergi alanına örnek temsili ‘Louvre Galerisi’, 1831–33 Samuel F. B. Morse, 1791–1872,.....	25
Resim 4.2:	Hausmann’ın emrinde inşaat halindeki Paris illüstrasyonu, 1860. Illustration: Alamy	26
Resim 4.3:	Hausmann’ın planladığı, uzun, orantılı cadde, bulvar ve meydanları ile Paris (1870 yıllarında resmedilmiştir). Photograph: Alamy.....	27
Resim 4.4:	Paris, Etoile meydanının düzenini gösteren günümüz uydu görüntüsü, Photograph: DigitalGlobe/Rex	28
Resim 4.5:	Louis Huart, Physiologie du flâneur kitabından illüstrasyon, s. 57 ...	29
Resim 4.6:	Tate Galeri’yi ziyaret eden 100 kişinin ilk 10 dakika içerisindeki yönelimsel rotaları, Millbank (Hillier, et. al., 1996).	32
Resim 5.1:	Church Of Light Dış Mekân Görüntüsü, Fotoğraf Masaru Tezuka, Osaka	40
Resim 5.2:	Church Of Light İç Mekân Görüntüsü, Fotoğraf Masaru Tezuka, Osaka	42
Resim 7.1:	Sanat Patronları Resmi Logosu	53
Resim 7.2:	Papa Francesco ve Sanat Patronları, dernek kuruluşunun 35. Yıl kutlaması, 2018	54
Resim 8.1:	Papa Francesco Allah'ın Adı Merhamet Ön Kapak.....	58
Resim 8.2:	Papa Francesco La Mia Idea Di Arte Kitabı Ön Kapak	61
Resim 8.3:	Papa Francesco La Mia Idea Di Arte Arka Kapak	61
Resim 8.4:	Sanat Patronları Vatikan Laboratuvarı’nda değerli bir tacı incelerken	64
Resim 9.1:	Papa Francesco Bildirgesi Kapak (24.05.2015)	69
Resim 9.2:	Aziz Peter Meydanı FiatLux Projeksiyonları, Vatikan, 2015, Fotoğraf: Leigh Vogel	71
Resim 9.3:	Gökyüzü Teması, Vatikan, 2015	73
Resim 9.4:	Uzay Teması, Vatikan, 2015	73

Resim 9.5:	Okyanustaki yaşamın önemine vurgu yapılmıştır, Vatikan, 2015	74
Resim 9.6:	Doğa Teması, İzleyici kalabalık, Fotoğraf: Riccardo Savi, 2015.....	74
Resim 9.7:	Doğa Teması, Papağan, Fotoğraf: Xinhua / Barcroft Media, 2015....	75
Resim 9.8:	Doğa Teması, Tropik Kuş, Fotoğraf: EPA, 2015	75
Resim 9.9:	Doğa Teması, Merkit, Fotoğraf: Rex Features, 2015	76
Resim 9.10:	Okyanus Teması, Yunus, Fotoğraf: Fabrice Dall'Anese, 2015	76
Resim 9.11:	Etkinlikteki Kalabalıktan Görüntü, Fotoğraf: AP, 2015	77
Resim 9.12:	Aziz Peter Meydanı genel görüntü, Doğa Teması, Aslanlar, Vatikan, 2015	77
Resim 9.13:	Doğa Teması, Fil, Vatikan, 2018	78
Resim 9.14:	İnsan Teması, Fotoğraf: Rex Features, 2015.....	78
Resim 9.15:	İnsan Teması, Fotoğraf: AFP/ GETTY IMAGES, 2015.....	79
Resim 9.16:	İnsan Teması, Fotoğraf: AP, 2015.....	79
Resim 9.17:	İnsan Teması, Fotoğraf: EPA, 2015	80
Resim 9.18:	İnsan Teması, Vatikan, 2015	80
Resim 9.19:	Doğa Teması, İnsanlığın Zarar Verdiği Dünyamız, Fotoğraf: Leigh Vogel, 2015	81
Resim 9.20:	Savaş uçakları, Vatikan, 2015	81
Resim 9.21:	Aziz Peter Bazilikası'nın Kubbesi, Güvercin Projeksiyonu, Fotoğraf: EPA, 2015.....	82
Resim 9.22:	Güvercin/ler gökte yükselirken, Vatikan, 2015.....	83
Resim 9.23:	Güvercin/ler, Vatikan, 2015	83
Resim 9.24:	Kilise dilek mumları, insanlık için yanmaktadır, Vatikan, 2015.....	84
Resim 9.25:	In Principio / Başlangıçta, Vatikan Pavyon Girişinde yer alan temsili "Üçleme", Soldan Sağa Eserler, Michelangelo'nun Sistine Şapeli'nde çalışan Roma'lı sanatçı Tano Festa'nın Eserleri, Yaratılış sahnesinden Adem Figürü, Tano Festa, Untitled, 162 x 200 cm, (1979), Günah sahnesindeki şeytanın yılanı figürü, Tano Festa, Untitled, 80 x 80 cm, (1976), ve Ademin yüzü, Tano Festa, The Dying Soldier, 129 x 170 cm, (1979) ziyaretçileri eserleri görmeye davet eden temsili işaretler olarak yerini aldı, 55. Venedik Bienali, 2013.....	87
Resim 9.26:	Creation / Yaratılış, interaktif 4 panelden oluşan video enstalasyon, 530 x 1110 x 1110 cm, Studio Azzurro, Venedik Bienali 2013	88
Resim 9.27:	Creation / Yaratılış, paneller ile temas eden ziyaretçiler, Studio Azzurro, Venedik Bienali 2013	89
Resim 9.28:	Creation / Yaratılış, Studio Azzurro, Venedik Bienali 2013	90
Resim 9.29:	De-Creation / Yok-Oluş, Mürekkep Püskürtmeli Baskı, 257 x 91 cm, Joseph Koudelka, 2013.....	91
Resim 9.30:	De-Creation / Yok-Oluş, Mürekkep Püskürtmeli Baskı, Triptik, 158 x 150 cm, Joseph Koudelka, Venedik Bienali, 2013.....	91
Resim 9.31:	De-Creation / Yok-Oluş, Joseph Koudelka, Mürekkep Püskürtmeli Baskı Triptik 158 x 150 cm, Venedik Bienali, 2013.....	92
Resim 9.32:	Re-Creation / Yeniden Yaratılış, Untitled "Freezing Painting", yağlı boya, balmumu, metal dondurucu panelli ahşap kanvas, çelik, buz ve plastik cam, 310 x 245 x 20 cm kanvas, Lawrence Carroll, Venedik Bienali, 2013.....	93

Resim 9.33:	Re-Creation / Yeniden Yaratılış, “Nothing Gold Can Stay”, Yağlı Boya, balmumu, Kanvas, Kablo, Ampüller 310 x 245 x 20 cm, Lawrence Carroll, Venedik Bienali, 2013	94
Resim 9.34:	Gösterinin Logosu, 2018	95
Resim 9.35:	Guidizio Universale, Oditaryum’un 270 derecelik açısıyla Son Yargı Freskosu, Fotoğraf: Ralp Larmann, 2018.....	97
Resim 9.36:	Sistine Şapeli Son Yargı Freskleri, Detay, 3D Mapping, 270 derecelik açı ile Oditaryum, Guidizio Universale, 2018.....	97
Resim 9.37:	Yaratılış, Tanrı yaşamı oluşturuyor, projeksiyon, ışık, ses ve 3D mapping, Fotoğraf: Manuela Giusto, 2018	98
Resim 9.38:	Yaratılış, "ve Tanrı Göğü Yarattı" temsili 3D Mapping, ses ve ışık desteğiyle. Fotoğraf: Luca Parisse, 2018.....	98
Resim 9.39:	Yaratılış’ta Tanrı’nın toprağı ayırması, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018	99
Resim 9.40:	Guidizio Universale, Michelangelo’nun olgun dönemini canlandıran Oyuncu Valentino Infuso, 2018.....	101
Resim 9.41:	Guidizio Universale, Michelangelo’nun olgun dönemini canlandıran Oyuncu Valentino Infuso, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018	102
Resim 9.42:	Guidizio Universale, Michelangelo oyuncu ile süperpoze, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018	103
Resim 9.43:	Guidizio Universale, Michelangelo’nun Davut heykelini mermere işlerken sahne edilmesi, Fotoğraf: Luca Parisse, 2018	104
Resim 9.44:	Guidizio Universale, Michelangelo’nun Davut heykeline son vuruşu sahnelenmiştir. Sahne. Işık, müzik, 3D mapping ile sahneye yansıtılan sanatçının el yazısı ve Michelangelo uçarak tasvir edilmiştir, 2018.....	104
Resim 9.45:	Guidizio Universale, izleyici Vatikan’ın gizli alanlarına bu gösteriyle şahit olmuştur. Fotoğraf kardinaller meclisini temsil etmektedir. İzleyiciler Papa Julius II’nin seçilmesine tanıklık etmektedir, 2018	105
Resim 9.46:	Papa Julius II seçilmeden önce kardinaller meclisi tasviri, Fotoğraf: Antonello & Montesi, 2018.....	106
Resim 9.47:	Guidizio Universale, Julius II papalık seçimleri oyuncu Pietro Rebora izleyicilerin arasında 3D Mapping olarak projeksiyonla yansıtılan Vatikan sahnesine ilerliyor. İzleyici, 1503 yılında papalık seçimlerinin tasvirini sanal gerçeklikle tecrübe ediyor. Fotoğraf: Luca Parisse, 2018.....	106
Resim 9.48:	Papa Julius II 1503’te halka seslenirken temsili, Oyuncu Pietro Rebora, Fotoğraf: Antonello & Montesi	107
Resim 9.49:	Yaratılış Hikayesi, Tanrı Adem'e hayat veriyor, Fotoğraf: Manuela Giusto, 2018	111
Resim 9.50:	Guidizio Universale, İlk Günah Sahnesini canlandıran dansçılar, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018	111
Resim 9.51:	Guidizio Universale, Yaratılış sahnesi, interaktif canlı performans örneği, Fotoğraf: Luca Parisse, 2018	112
Resim 9.52:	Dansçılara takılan teknik aparatın provasını Luke Halls izlerken, Artainment Worldwide Shows tanıtım videosundan ekran görüntüsü	113

Resim 9.53:	Guidizio Universale, Nuh hikayesindeki sel sahnesi detay, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018	114
Resim 9.54:	Guidizio Universale, Nuh hikayesindeki sel sahnesi, Fotoğraf: Ralp Larmann Claypaky, 2018.....	115

Kısaltmalar

- TDK** : Türk Dil Kurumu
iMRG : İşlevsel Manyetik Rezonans Görüntüleme
EAE : Extraordinary Architecture Experience

1. GİRİŞ

Sergi alanı olarak kullanılan kilise, katedral, saray gibi tarihi mekânlar hem tarihin hem de bugünün eşzamanlı deneyimlendiği mekânlardır. Anlamlandırılan mekân, sanat eserleri de dahil olmak üzere yapının kuşattığı alanlardır. İçinde ve çevresinde yer alan nesnelerin birlik ve bütünlüğü sağlamaya yönelik konumlandırıldığı yerlerdir. Tarihi mekânlar, Çağdaş Sanat söz konusu olduğunda mekân-sanat yapıtı ilişkisini kavramsal bağlamda ele almaya neden olmaktadır. Bir anlamda güncel ile tarihsel olanın çelişmesini sorgulamaya sebep olmaktadır. Bu çelişkinin zamana yönelik olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Geçmişten günümüze uzanan tarih sürecinde tüm toplumsal olay ve olgular bir sonraki çağa aktarılmaktadır. Şekil değiştiren günümüzün kalıntıları, tüm çağları içinde barındırmakta ve dün ile bugünü ilişkilendirmektedir. Zamansızlığı içeren bu ilişki, mekânı nesnelleştirmenin ötesinde mekânı anlamlandırmak adına, tüm zamanların içindeki süreci de göz önünde bulundurmaya sebep olmaktadır. Bu süreci, insanın çevresindeki nesnelere ve yaşam tecrübeleriyle kurduğu ilişkilere indirgeyerek değerlendirmek gerekmektedir.

Kutsallık söz konusu olduğunda mekânı teolojik bağlamda değerlendirmek ne kadar mantığa yatkın olsa da, esasında insanın kendi varoluşsal meselesinden bahsedilmektedir. Kutsallık ve dünyevilik özünde düşünsel bir durum, bir algı meselesi olarak değerlendirilir. Burada gerçekleştirilmesi amaçlanan da bireyin bu varoluşsal meselesinde sanat ve mekân ilişkisini gözler önüne sermektir. Çıkış noktası din dahi olsa sanatın dönüştüğü yerde yaratım sürecindeki 'düşünme'nin olası sonucunu ortaya çıkarmaktır. Sanat, araç mıdır amaç mıdır? Evrensel ve bireysel boyutta insanın sanatı kavramasına hangi etkenler sebep olmaktadır? Bin yılı aşkın bir Katolik anlayışının, günümüz çerçevesinde mekân-sanat-teoloji bağlamlarıyla değerlendirilmesi, bireyin sanat anlayışında nasıl rol almaktadır? Sanat

ve mekân, günümüz dünyasında hangi bağlamlarla neye evrilmiştir? Sanatçı, bu evrimin neresinde durmaktadır?

İnsanoğlu, herhangi bir dine mensup olma beklentisine girmeksizin zihin, akıl, kalp, duyu ve algı yoluyla bilginin ve varlığın kaynağını her daim sorgulamaktadır. Bu sorgulama edimiyle var olan insan, canlı ve cansız varlıklarla kurduğu tüm ilişkileri, kendini bulmaya yönelik algılamaktadır. Kavramsal düşünme yetisini geliştirmek adına sanatçının ve sanatın katkısı bu noktada göz ardı edilemez.

Tabii ki burada unutmamak gerekir; kimi sosyolog ve teologların da belirtmiş olduğu gibi herhangi bir cemiyet ve/veya topluluğun bireye etkisi yadsınamaz. Toplumsal var oluş etki-tepki mekanizmasıyla ortaya çıkmaktadır. Tüm sosyal, ahlaki, hukuki, dini alışkanlıklarda kolektif bilincin baskınlığı bulunmaktadır. ve bireye indirgenildiğinde, bireylerin kolektifin etkisinde ilerlediği görülmektedir. Yüzyılları aşan kanon ve doktrinlerin etkisindeki insanlık, sanat bağlamında da birlik bilinciyle anlamlandırılmıştır. Tez’de söz konusu olan Katolik Cemaati’nin günümüz dünyasında attığı adımlar da bu nedenle önem arz etmektedir. Papa Francesco’nun çağdaş sanatın sergilenmesindeki yapıcı rolü, yine çağdaş öngörüsüyle gerçekleşmekte ve güncel uygulamalar yoluyla da paylaşılmaktadır. Sanatı din üzerinden aktarmak bir tercihtir. Günümüzdeki farklılık ise, Papa’nın sanatı ve sanatçıyı destekleyerek tercihlerinin altında yatan sebeplerin ve seçimlerin sonucunda ortaya çıkan eserlerin toplumsal ve bireysel boyuttaki sonuçlarıdır. En önemlisi ise sanatçının yaratımına artı katkı sağlamasıdır.

Burada, Vatikan önderliğinde gerçekleştirilen ve tüm Hristiyan dünyasına örnek olan ‘düşünce’nin etkisinin neden daha geniş kitlelere ulaştığını göz ardı etmemek gerekmektedir. Söz konusu inançlı, deist ya da ateist olmak değil, çağlar boyunca diğer canlılardan daha üstün bir zekaya sahip olan ve toplumu oluşturan insanoğludur. Papa Francesco’nun sanat koruyuculuğunda gerçekleştirdiği “global” etkinlikler de bu düşünceyle benzerlik göstermektedir. Global bir yaklaşım olmasının sebebini ise yalnızca Katolik dünyası ve Hristiyan dünyası için değil, tüm inanan ve inanmayan insanoğlu hatta canlılar için gerçekleştirilmesidir. Etkinliklerde tercih edilen mekânların, tarihi mekânlar olmasının yanında yalın ve nötr mekânların da olması, sanatçının özgür yaratımı için önemli görünmektedir. Sanatçıyı özgürlük

sınırlarına çeken, kutsallık ve dünyevilik bağlamlarında izleyiciyi bireysel muhakemeye yönlendiren başarılı çalışmalardır.

İnanç yapılarının günümüz dünyasındaki dönüşümü Papa Francesco'nun işaret ettiği kozmopolit kitlelerde görülmektedir. Tabii ki dünyevilik anlayışının 21. yüzyılda yadsınamayacak varlığı ve yaygınlığı, kutsal olanı din terminolojisinden ziyade bir algı biçimi olarak değerlendirmeye sebep olmaktadır. Yüceliğin, çevrenin neden olduğu uyaranlar ile idrak edilmesi konuyu daha anlaşılır kılmaktadır. Kutsal olan neydi? ve neye dönüştü? Biliş düzeyinde kavranabilen, hissedilebilen hatta tecrübe edilebilen nedir? Bu bağlamda mekânı nasıl algılıyoruz? Mekânı algılamakta sanatın ve sanatçının rolü nedir? Sanat ve mekân ilişkisi hangi bağlamlarda amaç ve araç olarak değerlendirilir?

2. SANAT BAĞLAMINDA MEKÂN ALGISI

İnsan, kendisinin de dâhil olduğu tüm nesnelere, bulunduğu mekân dâhilinde ilişkiler kurmaktadır. Varlığını anlamak ve anlamlandırmak, insanın dâhil olduğu mekânı algılamasıyla mümkündür. Algı, fiziksel varlığın da dâhil olduğu ve ötesinde, kavramsal bir boyutta gerçekleşmektedir. “*Mimarlık, içi boşaltılmış büyük bir heykel gibidir, insan bu heykelin içine girer, yürür, yaşar.*”¹ Kişinin gerçekliği algılaması, çevresiyle kurduğu ilişkinin ilk aşamasında gerçekleşmektedir. Nesnelere iletişim kurmak, insanın anlamlandırma ve algılama sürecinde hem yaşadığı mekânı hem de kendi mevcudiyetini sorgulamasına neden olmaktadır.

Sanat nesnesini iletişim aracı olarak kullanan sanatçı, kendini sorgulama sürecinde izleyiciye yol göstermektedir. Her nesnenin yer aldığı mekân ile anlamlandırılması farklılık yaratmaktadır. Bütünlüğü anlamlandırma sürecinde nesnenin farklılaşan içeriği ve taşıdığı mana, birden çok perspektifle değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Çünkü bir arada ve iç içe olan öğeler, tekil nesnenin ortaya koyamadığı anlamları sunabilmektedir. Mekân, tekil nesnelere birliği ile başkalaşmaktadır. Başkalaşım ise mimarlıkta strüktür, mekânda bütünsel anlam ve mekânda yer alan sanat yapıtında kurgu ile gerçekleşebilmektedir. Sonuç olarak ise *algı, sınırları belirlenmiş bir mekânın gerçekliğini ortaya koymaktadır.*²

İtalya'nın Pavia şehrinde yer alan Museo della Certosa di Pavia (Aziz Bruno Tarikatı Manastırı) tarihi bir yapıtın ‘konuştuğunu’ kanıtlayabilecek bir örnektir. Mimari okuma, sosyolojik ve antropolojik çıkarımların yanı sıra sanatsal bağlamı da beraberinde getirmektedir.

¹ Bruno ZEVI, *Mimarlığı Görebilmek*, Çev. Alp Tümertekin, 16.

² Günther FISCHER, *Mimarlık ve Dil*, Çev. Fatma Erkman, 14-15.

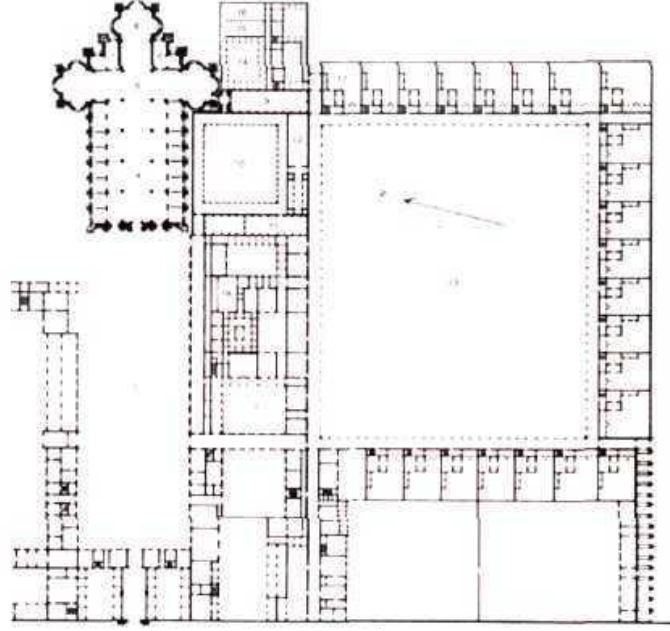
Bu örnekte, kilisenin iç avlusundan gözlemlenen arkadlı geçişinde, bir manastırdan beklenenin aksine birbirinden bağımsız ve ayrık bir şekilde duran tekil evler yer almaktadır. Bu evler, dinler tarihinde *Carthusian Tarikat*³ mensuplarının inzivaya çekildikleri evcikler olarak bilinmektedir. Ancak buradaki barınakları ‘ev’ yapan, mimari olarak eklemleme biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Her bir bağımsız evin çatısına bir tane baca eklenmiştir. Eklemlenen bacalar, iç avludan sıralı olarak gözlemlenmektedir. Sıradan bir tarihi manastırda bu şekilde düşünmek anlamlı olabilir ancak bu örnekte, bacaların konumu, dış cephede fark edilmese de iç cephede, iç avlunun ‘aurası’ni tamamıyla değiştirmekte farklı bir düzlemde değerlendirilmesine sebep olmaktadır.

Resim 2.1: Pavia Manastırı Kuşbakışı Görüntü, Lombardia, İtalya, Fotoğraf: Maurizio Pucci

Kaynak: https://www.flickr.com/photos/the_night_flier/3913980524/in/photostream/ Erişim Tarihi: 18.08.2019.

³ Carthusian Tarikatı (Chartreux tarikatı): Könlü Aziz Bruno'nun 1084'te Fransa'da Grenoble bölgesindeki Grand Chartreux'da kurduğu tarikat, manastır içinde toplu hayatla münzeviliği birleştirir. Keşişler dua okuma, yeme ve uyuma sürelerini bireysel hücrelerinde geçirirler. Ancak, sabah, akşam ve gece ayinlerini birlikte yaparlar. Şinasi GÜNDÜZ, “Kutsal Hakkında Konuşmak: Dinsel Söylemde Mitoz”, 11; *Encyclopedia Britannica*, V, 1-2; Karen KINGSLEY, “Manastır Mîmârisi Üzerine”, Çev. Salih Çift, 349-360.

Resim 2.2: Pavia Manastırı Mimari Planı, Lombardiya, İtalya

Kaynak: <http://www.certosadipavia.it/wp-content/uploads/2018/07/pianta-completa.jpg>
Tarihi: 18.08.2019

Erişim

Resim 2.3: Cartosa Di Pavia Müzesi keşişlerin evleri detay, Lombardiya, İtalya

Kaynak: <https://www.italymagazine.com/pavia> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Binayı yapanlar, bacayı arka cephenin yüzünden çıkarmayı seçtiler aynı zamanda, bacaya verdikleri belli bir biçim sayesinde, bacanın bir kilise kulesini andırmasını sağladılar- böylece baca ve minik ev bir arada küçük bir kiliseyi (şapel) çağrıştırdı oldu. Böylece minik evlerin özgün, dini kullanımlarına da pek güzel bir gönderme yapılmış oluyordu.⁴

⁴ Bkz. (2), FISCHER, 37-38.

İşlevsel çağrışım, tarikatın içeriğiyle ayrı bir nitelik kazanmaktadır. Günther Fischer Mimarlık ve Dil kitabında, Carthusian Tarikati mensuplarının birbiriyle konuşma izni bulunmadığını belirtmektedir. Bu durum, yapıdaki biçimsel yorumun sebebidir. Hem yasaklı hem de birbirine kenetlenmiş yerleşkeler, sosyal bir mekânın kutsallığının temsil çeşitliliğinin dışavurumunu göstermektedir.

“Bir davranış biçimi olarak sakralite fenomeni hem dini hem sosyolojik olma imkânına açıktır. Kutsallık burada sadece aşkınlığın bir etiketi değil, daha çok düzen, sınırlar, otorite ve sosyal yapısal kategorilerle etkileşim halinde olan bir etkinliktir. Kendini kutsal olarak sunan bir nesne, aynı zamanda sosyo-politik bir niteliğe de sahip olabilir. Kutsal nesneler, sadece içeriden bakanın anlayışına indirgenebilecek vahiy kategorisi değil, aynı zamanda kolektif düzenin otoritesinin bir işlevidir. Doğaötesi nesne ve kolektif düzen birbirinin gerçekliğine destek olur. Kutsallık sadece nesnelerin sıfatı değil, nesnelerle ilişki içinde insanın davranış biçimleridir. Sakralite, bu ilişkiselliğe dayalı davranış için şemsiye bir kavramdır. Sakralite, fenomenologların iddia ettiği gibi, sadece aşkınlığa işaret etmez, daha çok karşılıklı etkileşim sistemleri içinde nesnenin yerine göndermede bulunur.”⁵

Resim 2.4: Pavia Manastırı keşişlerin evleri geniş açı, Lombardiya, İtalya

Kaynak: <https://thesanetravel.com/travels/italy/certosa-di-pavia-hidden-gem-near-milan> Erişim Tarihi: 18.08.2019

⁵ Emir KUŞÇU, “Kutsal Kavramını Yeniden Düşünmek: Mana Modelinden Düzen Nosyonuna Doğru”, 183.

Sanat bağlamında tarihi mekânı değerlendirirken hem işlevi hem de içeriği göz önünde bulundurmak gereklidir. Bu, çağdaş sanatçıyı ve yapıtını anlamlandırmak adına önemli görünmektedir. Kutsallık ve dünyevilik bağlamında bir mekânı bütünüyle anlamlandırabilmek davranış ve düşüncelerle ifade bulabilen kutsallığın *metafiziksel ya da aşkınsal odakla anlaşılabilir bir şeyden çok doğrudan insan davranışı ve düzen mefhumuyla ilgili bir kavram olmasından ileri gelmektedir.*⁶ İzleyici, 1396 – 1507 yıllarında tamamlanan, 1911 yılından günümüze müze olarak faaliyet gösteren Aziz Bruno Tarikatı Manastırı'nın tarihi hakkında bilgisi olmasa dahi, bacalı evlerin birer şapel niteliğinde olduğunu kavrayarak mekânı yaşamaktadır.

*“Eski-Hıristiyanlık çağından bir bazilikanın ya da Brunelleschi'nin San Spirito'sunun içinde, Bernini'nin tasarladığı sütun dizisi etrafımızı sarmışken, bir Ortaçağ sokağının tarihi yanı başımızda yürürken, Wright'ın bir terasında boşluğa teslim olmuşken, Borromini'nin bir kilisesinin binlerce mekân sal ayrıntısı bizi çağırdığında, Le Corbusier'nin bir evinin pilotileri altındayken ya da Roma Quirinale Meydanı'nın boyuta ilişkin on göstergesi arasında kalmışken, her yerde 'yaşamamız' gerekir mekân deneyimini; mimari organizmaya kendi kendimize adım atmamız gerekir.”*⁷

Çağdaş Sanatçı'nın tarihi mekân kullanımında kavramsal bağlam ile tarihsel çelişiklere de dikkat çekmeyi amaçladığı söylenebilir. Böylece bir sanat yapıtının mekândaki var-lığı o sanat yapıtının mekânsal algısına müdahale etmekte ve hem sanatın hem de mekânın güncel okunmasını sağlamaktadır.

Sanat nesnesi ve mimari strüktür değiştiğinde, gerçeklik deneyimi başkalaşıma uğramaktadır. Bir nesneye yüklenen anlama, o nesnenin bireyde yarattığı duygusal imgelemler de dâhil olmaktadır. Sanat yapıtını bütünüyle okumak, izleyicinin kendisini dâhil etmesiyle anlam kazanmaktadır. Duygulanımları, nesneye mekân bağlamında yüklenen anlamı etkilemektedir. Nesnenin biçimi, içeriği, konumu ve kurgulanışı izleyicinin zihnine müdahale ederek her başkalaşımda farklı anlamlar yüklemesine neden olmaktadır. Yani bir gösterge, bağlı olduğu yere göre kendisi hiç değişmediği halde başka anlama dönüşebilme ve yeni anlamlar kazanabilmektedir.⁸

⁶ A.g.m., 184.

⁷ Bkz. (1), ZEVI, 43.

⁸ Bkz. (2), FISCHER, 14-15.

Dil'in içeriği üzerinden mimarlık sanatını değerlendiren Fischer'in açıklaması, izleyicinin mekân bağlamında yüklediği anlamları içselleştirmesini mümkün göstermektedir.

“Her imgede bir görme biçimi yatsa da bir imgeyi algılayışımız ya da değerlendirişimiz aynı zamanda görme biçimimize de bağlıdır. İmgeler başlangıçta orada bulunmayan şeyleri gözde canlandırmak amacıyla yapılmıştır. Zamanla imgenin canlandığı şeyden daha kalıcı olduğu anlaşıldı. Böyle olunca imge bir nesnenin ya da kişinin bir zamanlar nasıl görüldüğünü –böylece konunun eskiden başkalarının da nasıl görüldüğünü de- anlatıyordu. Daha sonraları imgeyi yaratanın kendine özgü görüşü de yaptığı kaydın bir parçası olarak kabul edildi.”⁹

İnsanın algısını etkileyen dış faktörler -kendisinin de anlık bilincinde olmadığı- bileşenleri uyarmaktadır. Birey, belleğinde yaşamı boyunca edinmiş olduğu kaydolan deneyimlerini uyarılar yolu ile ortaya çıkarmaktadır. Böylece yeni deneyimler elde ederek, ilişkiler ağıyla örülmüş olan deneyimleri mekânın sınırlarını tekrar belirlemesine olanak sağlamaktadır. Kısaca belirtmek gerekir ise anlamlandırmasında kendi tecrübelerine öncelik vermesi söz konusudur.

Öznelinin farkına vardıkça sanat- yapıt-izleyici arasında kurulan bağ, izleyicinin yüklediği anlamlar üzerinden değerlendirilmektedir. İlişkinin mekân ve mekândaki nesnelere bağlantısı ile aktarıldığı söylenebilir. Bağlantılar *“mevcudiyetleri açık seçik bir nedene bağlı ise ya da böyle bir nedene gönderme yapıyor ise tam da bu yüzden önemli ve manalı sayılırlar.”¹⁰* Bu bağlantıların ise uyarıcılar etkisiyle kurulduğunu belirtmek gerekmektedir.

Fischer'in, bu noktada *“gerekli olanın yalnızca bilincimizdeki belli bir içeriği başka göstergelerle – farklı bileşenleri farklı bir kurguyla bir araya getirerek- ifade etmeyi öğrenmenin gerekliliği”¹¹* ifadesi yadsınmamalıdır. Bu nedenle izleyicinin takındığı estetik tavır, sergi mekânı olarak yeniden kullanılan tarihi mekânın tekrar tekrar anlamlandırılmasında önemli bir gösterge olmaktadır. İzleyicinin bir role bürünmesi,

⁹ John BERGER, *Görme Biçimleri*, Çev. Yurdanur Salman, 10.

¹⁰ Sema SOYGENİŞ, *Mimarlığı Düşünmek Düşlemek*, 96.

¹¹ Bkz. (2), FISCHER, 29.

belirtilen algı mekanizması nedeniyle kaçınılmaz görünmektedir. Sonuçta *tek bir nesneye değil, nesnelere aramızdaki ilişkilere bakarız her zaman*¹².

Derin hislenme olarak da tanımlanabilecek bu estetik tavır, sanatçı açısından bakıldığında içselleştirerek zaman ve mekândan bağımsız kendi hakikatini düşüncesi yoluyla izleyiciye aktarmasıdır. Bakan bağlamında sanatçı-mekân -yapıt kuşat(ıl)an bir sahne oluş-turmakta ise, izleyicinin de dâhil olduğu bu sahnenin hikâyeyi bütünüyle ortaya serdiği söylenebilir. Bu noktada izleyicinin bulunduğu öğeleri algılaması kuşat(ıl)ma kavramını beraberinde getirmektedir. Kavram, gerçekliğin varlığını kanıtlar nitelikte görünmektedir. Kuşatıcı bakış, merkezden çevreye kendiliğinin de içinde bulunduğu bakış olarak tanımlanabilir.

*“Mekâna ait bileşenlerin oluşturduğu farklı özellikler bireyin duymasal yapısı ile etkileşime girdiğinde algısal sürecin bilişsel ve zihinsel süreçleri başlar. Mekânda yer alan sesler ve bu seslerin çeşitliliği ve düzeyleri, dokular, renkler, kokular, yüzeylerin konumu, fiziksel özellikler çok sayıda duyum ile adlandırıldığında birey bunları kendi değerlendirme süzgecinden geçirerek birtakım yargılara erişir ve mekânı algılar.”*¹³

Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekanı Prof. Sema Soygeniş, mimari fenomenolojinin varoluş çerçevesinde anlamlandırıldığı bir teori olarak ele almış ve *“Kişinin görme, duyma, dokunma, tat alma, koku alma, duyularına hitap eden anlamında açıklanabileceğini”*¹⁴ belirtmiştir. Soygeniş Fenomenolojiyi, “duyulara hitap eden olarak” tanımlanmaktadır. İzleyici, geçmiş deneyimleriyle yaşamında edindiği bilgiler yoluyla, sergilenen sanat nesnesini duyularıyla algıladığı söylenebilir.

¹² Bkz. (9), BERGER, 9.

¹³ Nilüfer ÖYMEN ÖZAK ve Gülçin PULAT GÖKMEN, “Bellek ve Mekân Üzerine Bir Model Önerisi”, 150.

¹⁴ Bkz. (10), SOYGENİŞ, 100.

3. MEKÂN BAĞLAMINDA ESTETİK ALGIYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bir serginin kavramsal içeriği, tema ve tercih edilen mekâna göre farklı biçimlerde algılanmaktadır. Bu nedendir ki sergi mekânları, bireylerin estetik tavrını etkilemekte ve yapıtlar yoluyla sanatçının okunmasında önemli rol oynamaktadır. İçerik ve anlamıyla mekan, tekil olarak yer alan öğelerin kendi aralarında ilişki kurmasıyla oluşmaktadır. İçerik ve anlamıyla mekan, tekil olarak yer alan öğelerin kendi aralarında ilişki kurmasıyla oluşmaktadır. İlişki bağla Gerek strüktürel, gerekse eklemlenen sanat eserleriyle yeniden tanımlanan ilişki başkalaşıma uğradıkça hem tek tek öğeler hem de kavramsal dışavurum yeniden oluşmaktadır. Dışavurum, sanatın mekân bağlamında değerlendirilmesini sağlamakta, algının ise bu bağlamı açıklığa kavuşturduğunu göstermektedir. Dışavurum, sanatın mekân bağlamında değerlendirilmesini sağlamakta, algının ise bu bağlamı açıklığa kavuşturduğunu göstermektedir.

İzleyicinin takınacağı tavır, estetik algısının bir yansıması olup zihnindeki imgelemler yoluyla hayalinde canlandırabilmesi sonucu gerçekleşmektedir. *“Sonuç olarak yeniden canlandırma, resmin aslındaki imgeyi göstermenin yanı sıra başka imgelerin gösterdiği bir şey de olur. Bir imgenin anlamı onun hemen yanında görülen ya da hemen arkasından gelen şeye göre değişir. O imgenin taşıdığı yetke, içinde görüldüğü tüm bağlama yayılır.”*¹⁵

İzleyici, hayal gücü yoluyla düşünceye zorlanarak, bireyselliğinde davranışını/düşüncesini sergilemektedir. Yapıt, sahnelenen bir oyun olarak düşünülürse; ilk başta oyun metninde kelimeler, harfler, imla işaretleri, rakamlar

¹⁵ Bkz. (9), BERGER, 29.

homojen ve kavramsal olarak uçuşmaktadır. Her biri mekânın boşluğunda izleyicinin kendisi gibi devinmektedirler. Boşluğun sağladığı devinim metnin de reel nesnelere olduğu gibi görünür nesnelere olarak algılanmasına olanak sağlamaktadır.

“Basılan bir notanın, aynı zamanda üstündeki ve altındaki bazı titreşimleri açığa çıkarması gibi, bir sözcüğün söylenmesiyle, konuşmacının ya da dinleyicinin bilincinde, o sözcüğün karşıt anlamlısı, kavramsal alanı, üst- ve alt-kavramları ve çağrışımsal anlamları canlanır. Bunlar da somut olarak var olmadıkları halde, bilinçteki titreşimlere katılırlar.”¹⁶

Özneliği ile özdeşleşmeye başlayan izleyici, yapanın fiiline katılarak kendi yapmış gibi hissetmesi söz konusu olmaktadır. Sanatçının fiili ile izleyicinin kendi metnini tamamlayıp kendi hikayesini yaratması, yine izleyicinin kendi dilini oluşturması anlamına gelmektedir.

“Sanal bir ilişki ağı ile birbirine bağlılığı söz konusudur. Bu tür sözcük dokuları ise isteğe bağlı olarak işlenebilir ve her yöne çekilebilirler. Böyle bir dokunun içindeki en önemli özellik ise öğeler arasındaki çağrışımsal ilişkilerdir.”¹⁷ Çağrışımlar, kullanılan sözcüğün bağlamı dışında başka kavramlara da atıf yapmaktadır. Bazı zamanlar notaların “s” boşluklarına denk gelen karşıt semboller, mimari yapının strüktürel planı ile bütünleşen bir adımın tınısı ya da çalan bir müziğin ritmi olmaktadır.

Görüldüğü üzere mekânın yaşanılan, hissedilen, duyulan, algılanan, anlamlandırılan, öğreten ve var olan bir kavram olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. İzleyici ise sanat bağlamında yaratım ile hem bireysel hem de toplumsal olarak evirilmektedir. Çağlara yön veren sanat; kültürü, iktidarı ve hatta ekonomiyi şekillendirerek toplumu kuşatmaktadır. Sanatçının ortaya koyduğu ‘şey’ ise izleyiciye yön veren düşünce olmaktadır.

Mimarlığın Öyküsü adlı kitapta, Leland Roth’un mimarlığı diğer sanatlardan ayrı tutarak insan davranışını etkileme ve koşullama gücüne sahip olduğunu belirtmektedir. Duvar renginin ruh durumunu etkilediğini de ekleyerek yücelik

¹⁶ Bkz. (2), FISCHER, 31.

¹⁷ A.g.k., 29.

duygusunun, biçim ve birey proporsiyonuyla mekândaki algıyı sağladığını eklemektedir.

Mekân “Mısır’daki Karnak tapınağının hipostil salonunun dev taş sütunları arasında yürürken; ya da Roma’daki Pantheon’un kubbesi tarafından örtülen geniş mekânın merkezine doğru sanki yerçekimi tarafından çekiliyormuş gibi olurken; ya da Frank Lloyd Wright’ın Şelale EH’nin toprağında kök salmışlığı ve mekânın akışını duyumsarken kapıldığımız huşu duygusunu yaratarak bizi etkiler.”¹⁸

Benzer bir durum örneğin 6. İstanbul Bienali’nde Tony Oursler’in *Kırılma* (1999) eserinde görülmektedir. Sarnıcın sularına yansıyan ışık sarkıtları, doğal yansıma yolu ile boşluğa çekilerek nesnelere boşlukta mekân yaratmasına neden olmaktadır. Mekân, sanata bir araç niteliğinde katılmakta ve sanat eseri-tarihi yapıt-izleyici bütünlüğü sağlamaktadır. Eserler, ışık ve tarihi yapının taş dokusuyla harmanlanan suyun da etkisiyle dikkati çekmektedir.

Resim 3.1: Tony Oursler, *Kırılma*, 1999 – Fotoğraf: Manuel Çıtak, 6. İstanbul Bienali

Kaynak: <https://bienal.iksv.org/tr/bienal-arsivi/6-uluslararası-istanbul-bienali> Erişim Tarihi: 15.08.2019

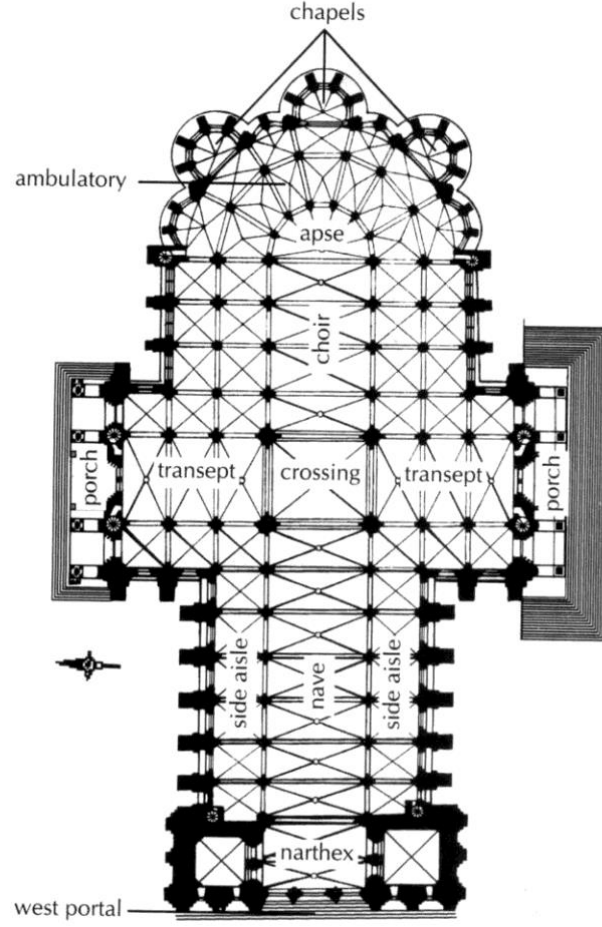
Tezde ifade etmiş olduğumuz mekânı okumak, Roth’un mimariyi işitmek tanımıyla örtüşmektedir. Roth, mimarlığı müziğin yapısıyla bir görmektedir. Notalar ve ritmin melodik yapısı, mimarinin dokularındaki dalgalanma ve yapıdaki strüktürel elemanlar ile eşleşmektedir. Görsel algımızı etkileyen her unsur aynı zamanda bilişimizi uyandırmaktadır.

¹⁸ Leland M. ROTH, *Mimarlığın Öyküsü*, Çev. Ergün Akça, 22.

Yazara bir örnek niteliğinde, 2011 yılında BBC 2’de yayınlanan The Code (Cogitos Secretos) belgeseli ele alınabilir. Dünyanın, evrenin ve tüm hayatın altında yatan müzikal matematiksel kodların incelendiği İngiliz yapımı belgeselde matematikçi ve bilim insanı Marcus du Sautoy’un konu hakkında araştırması bulunuyor. Mini serinin 1. Bölümü olan ‘Sayılar’da duyduğumuz seslerin mimari bir yapıda nasıl şifrelendiğini ve müzikal mükemmelliğin mimarlar tarafından nasıl sağlandığını aktarıyor. Buradaki husus, uyumlu matematik kombinasyonların mükemmeli ve güzeli vurgulaması ve mekân da devinen ziyaretçilerin bu güzelliğe hayranlık beslemesidir. Sautoy’un iddiası, rakamsal oran, yapısal güzelliği de beraberinde getirmektedir. Müzikte kulağa hoş gelen ve nörolojik olarak da güzel gelen müzikal oranların önemini belirtmektedir. Bu noktaya kadar anlaşılabilir olan müzik ölçülerinin oranındaki nizam, Ortaçağ Katedrali olan Charters’da kanıtlandığında şaşırtıcı bilgiler ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle müzik notalarının, müzikal olarak hoş giden oranlarından bahsetmek yerinde olacaktır. Teknik olarak belirtmek gerekirse kendi aralarında bir oktav fark olan aynı notanın frekansları $\frac{1}{2}$ oranında olmaktadır. Devamında, mükemmel beşli, $\frac{2}{3}$ frekans aralığıdır, Mükemmel dördümlü aralığı $\frac{3}{4}$, minör altılı, $\frac{5}{8}$ frekans oranına sahiptir. Bu uyumlu kombinasyon, en basit frekans noktası olup, kulağa hoş gelen şeyin de basit tam sayılar olduğunu göstermektedir. Sautoy’un ifadesine göre müzikteki her nota kombinasyonu basit oranlarla tanımlanmaktadır. Biz insanlar, bunun farkında olmasak da uyumlu olan her şeyi bu sayısal kurallar belirlemektedir. Bu oranlarda değişiklik olduğunda ise ambulans sireni gibi işitsel olarak rahatsız edici sesler algılamaktayız.

Belgeselde 1194 yılında inşa edilen Fransız Gotik katedrali Charters, müzikal oran bağlamında yapısal olarak incelenmektedir. Yapının Latin Haçı planına bakıldığında da duvar ve yer ölçüleri yukarıda belirtilen oranlarla eş değerliği notaların etkileyici kombinasyonlarının vücut bulmuş halidir. Nef genişliği, nef boyunca sıralanan sütunların her birisinin arasındaki uzaklığın iki katıdır; $\frac{1}{2}$ ‘lik oran. Sunak, nefi $\frac{5}{8}$ oranında bölmektedir. Mükemmel beşli aralığı kilisenin ana sütunun diğer taşıyıcı sütuna oranı, $\frac{2}{3}$. Majör üçlü olan $\frac{4}{5}$ oranı da pencerelerin oranları ile eşdeğerdir.

Resim 3.2: Chartres Katedrali Latin Haç Planı

Kaynak: <https://crusaderhistory.wordpress.com/2017/10/21/chartres-cathedral-sacred-geometry>
Erişim Tarihi: 15.08.2019

Senfoninin taşa dönüşmüş halini gözler önüne seren Sautoy'un belirttiğine göre müzik tamamen bu armonik uyum üzerine kuruludur. *“Aziz Augustine, Tanrının bu oranları, evreni inşa etmekte kullandığına inanıyordu. Müzikteki armoniyi oluşturmalarının esas sebebi de buydu. Chartres’lı din adamları, katedrallerini aynı oranları kullanarak inşa ederken, Tanrının yaratım sürecini taklit etmeyi umuyorlardı.”*¹⁹ Görüldüğü üzere sanat nesnesi olarak mekân, izleyiciye kuşatma ve koruma gibi duyguları yaşatarak kendini yeniden tanımlama olanağını sağlamaktadır.

Tarihsel sürece bakıldığında mekân, insanın bireyselleşme yolunda sosyo-kültürel, düşünsel, kavramsal olarak evrimleşmesinde büyük rol oynamıştır. Zaman içerisinde mekân, sanatsal bir ifade aracı olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu noktada insanın

¹⁹ “The Code Documentary”, Marcus du Sautoy, BBC 2, 2011.

bir uzantısı olarak mekân var olmuş ve bu uzantı mekânın bir yaşam alanı olmasını sağlamıştır. Zamanın akışkanlığı ile uzam, öncelikli olarak zaman-mekân ilişkisini hacim ve yaşam kavramlarıyla değerlendirmeye olanak sağlamıştır. Algılanan nesnenin uzayda yer kaplaması ile ana niteliğinin açığa çıkması, aynı zamanda formel bilimler ile desteklemeyi gerektirmiştir.

The Brand Age Dergisi'nde yayımlanan (Ekim 2009) “Uzam ve Zaman İçinde” adlı makalede konuya açıklık getirecek ifadelerde bulunulmuştur. Pazarlama ve reklam uzmanı Selim Tuncer kişisel blog sayfasında yer verdiği makalesinde zamanın harekete bağımlı bir değişken olduğunu, zaman algısını sağlayan şeyin ise tekrar eden döngüsel hareketler olduğunu belirtilmektedir. Uzamı ise sonsuz uzayın hem içinde hem de dışında olmakla, bir anlamda kuşatma olarak ilişkilendirmektedir. Kuşatma burada varlığını fiziksel gerçeklik olarak ortaya sermektedir. Çünkü uzam, uzaya dahil olan bir uzay parçasıdır. Bunun dışında ise sonsuz boşlukta yer alan kişiler, nesnelere, olaylar ve olgular boşlukta devinen, sınırları çizilen bir şey halini almaktadır. Bir boşluğun doldurulması, o boşluğun uzama dönüşmesi çıkarımını getirmektedir. Uzam ve zamanın ilişkisi, mekân kavramını daha net anlayabilmek için gerekli görülmektedir. Tuncer'in makalesinde, uzamın ve zamanın bir bütün olarak içindikiler ile var olduğu belirtilmektedir. Tuncer, mekânı insanı doğal çevreden ayıran boşluk olarak ele almakta ve yaşamın elverişli olmasını da oluşturulan bu boşlukla ifade etmektedir.

İnsanın çevresinde bulunan nesne ve canlılar ile olan ilişkisi, Üç Boyutlu (3D) algı ile mekânda boşluğun boyut kazanmasıyla oluşmaktadır. Mekânın yarattığı boşluğu dolduran unsurlar ise form ve kütlelerin varlığıyla meydana gelmektedir. Bunlar, Resim, heykel, strüktürel yapı ile ortaya konan ve en önemlisi izleyiciye iletilen mimari mesaj ve unsurlardır. Boşluk ve fiziksel mekânın işlevselliği mekânın kendi özelliğidir. Bu özellik, mekândaki boşlukta yer alan ve doluluk unsurları ile birleşen nesnelere ve devinimde olan izleyicinin belirtilen boşluğu yaşam unsuru olarak görmesi ve algılamasından kaynaklanmaktadır. Selim Tuncer, Tahsin Yücel'in zaman ve uzam bağlamında değerlendirdiği sanat eseri kavramı hakkında şu ifadelerle yer vermiştir;

“Kendisini algılayan biri bulunduğu sürece, devingen bir ufuktur dünyamız; bizim algıladığımız ya da tasarladığımız dünyadır, nesnel ve

değişmez bir dünya değil: belki birinin dünyası olmayan dünya yoktur. Bunun sonucu olarak, dünya konusunda her türlü bilginin en azından üç etkeninin işlevi olduğu söylenebilir: dünyanın kendisi (uzam), onu ele alan özne (belli biri) ve her ikisinin de yer aldığı zaman (belli bir an). Bu üç öğeden birisinde en ufak bir değişiklik olmuşsa, dünya aynı dünya değildir artık. İster bizi çevreleyen gerçek evren söz konusu olsun, ister betimlenmiş ya da düşünmüş öyküsel bir evren, üç öğeden biri için doğru olan, öbür ikisi için de doğrudur. (...), uzam içindeki her yer değiştirme zamansal yapının yeniden düzenlenmesini gerektirecek, aynı biçimde, zaman içinde her yer değiştirme de uzamsal ve bireysel yapıların yeniden düzenlenmesini zorunlu kılacaktır.”²⁰

Anlaşılabacağı üzere, sanat, uzam ve zamandan ayrı tutulmamaktadır. Doç. Dr. Şefik Güngör’ün Yakındoğu Üniversitesi 4. Fotoğraf Günleri’nde sunduğu ‘Fotoğrafik Görüntüde Uzam’ başlıklı bildirisinde konu hakkında şu ifadeleri yer alıyor;

“Görsel sanatların temsili evreninde de ‘boş’ ve ‘dolu’ alanlar vardır... (bunlar) İzleyicinin sanat eseriyle dış dünyayla kurduğu ilişkiye benzer bir ilişki kurmasına, algılama düzeneğimizin temel bir gereksinimini karşılamaya yararlar. Görüntü sanatlarında nesnelere bunları temsil eden şekiller olarak karşılık bulur. Şekilleri var eden ve sınırlarını belirleyen ise içlerindeki ya da çevrelerindeki uzaydır. Anlaşılabacağı gibi şekil ve uzay sıkı sıkıya birbirine bağlı ve yukarıda belirtildiği gibi aynı bütünü parçalarıdır. Dolayısıyla, sanatçılar yaratmak istedikleri anlamı, sadece şekilleri değil uzayı da tasarlayarak oluştururlar.”²¹

Tarihi mekânların, zihni uyarıcı niteliklere sahip olması ve bu kapsamda farkındalık düzeyini arttırması bilim adamlarının araştırma konusu olmuştur. Kutsal ve yüce kavramlarını estetik algı ile bağdaştırarak izleyicinin bu bağlamda estetik tavrı Nöroestetik ve Nöroteoloji bilim dallarında araştırılmaya devam etmektedir. Bilimsel çalışmalara destek niteliğinde davranış psikolojisi üzerine anket çalışmaları, alan çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Fiziksel bileşenlerle zihinsel ve ruhsal etkilerin ölçülmesi, bilim adamlarının yanı sıra sosyolog, antropolog gibi sosyal bilimciler için de önemlidir. Estetik Algının bu çalışmalar ile ölçülmesi, sanat- mekân- izleyici ilişkisini değerlendirmeye yardımcı olacaktır.

Utah Üniversitesi Profesörü Julio Bermudez Kutsal Mekânlar’da Estetik Algı ve Estetik Tavrı üzerine araştırmaları ile bilinmektedir. Estetik Fenomenolojisi ve Mimarlık, Kültür ve Maneviyat üzerine çalışmalar gerçekleştirerek kutsal mekân da

²⁰ <http://selimtuncer.blogspot.com/2009/10/uzam-ve-zaman-icinde.html>

²¹ <http://selimtuncer.blogspot.com/2009/10/uzam-ve-zaman-icinde.html>

davranış analizleriyle davranış bilimlerinde kayda değer araştırmalar yapmaktadır. Nisan 2007- Nisan 2008 süresince “*Extraordinary Architecture Experience*”(EAE) / “*Olağan üstü (Aşkın) Mimari Deneyimler*” adlı anket çalışması söz konusu değerlendirme açısından önem arz etmektedir. Anket, *katılımcuların deneyimlerinin psikolojik parametreleri, mimarlık ve mekân algısı üzerine en zengin çalışmalardan biri olmuştur.*²² Bu nedenle tezde bu çalışmaya yer verilmiştir. Çalışma, mekân ve izleyici ilişkisini verilerle ortaya koymaktadır. Bermudez’in araştırmaları, mekân bağlamında sanat-tanrı-bilim eksenine destekleyici bir rol olmaktadır.

Pragmatizmin kurucularından William James’i öncü olarak seçen Bermudez, Filozofun 1902 yılında yazdığı “*Dinsel Deneyimin çeşitli biçimleri*” adlı kitabı kendisi için çıkış noktası olmuştur. Gerçeğin insan deneyimleri üzerinden değerlendirilmesini savunan W. James, yalnızken hissedilen duyguların, yapılan eylemlerin ve deneyimlerin kutsallık atfedilen olgularla ilişkili olabileceğine dikkat çekmiştir. Bu düşünceyle yola çıkan Julio Bermudez, Kutsal İsa’nın doğumu (Epiphany) ile bağlantılı olarak dini deneyimleri incelemektedir.

Faith and Form dergisinde yer alan makalede Prof. Bermudez, günümüz Nörobiyoloji alışmalarıyla James’in çalışmalarında paralellikler olduğunu da ifade ederek; Platon, Plotinus, Kant, Schopenhauer ve Gadamer gibi filozofların güzellik ve yüce kavramlarının ilişkisinin çalışmalarını desteklediğini düşünmektedir.

Söz konusu çalışmada, Kutsal Mekân deneyimlerinin sorgulanması ve uygulanımların belirlenmesi amacıyla İngilizce ve İspanyolca olmak üzere iki farklı dilde “*Extraordinary Architecture Experience*” (EAE)²³ adlı anket düzenlenmiştir. Online platformda gözlemcilere, ziyaret ettikleri ve etkilendikleri tarihi mekânlar sorulmuştur. 10 dakika süren ve 36 soruyu içeren anket 2982 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Aşağıda görülen listede, en fazla oy alan 10 mekân listelenmiştir. Listeye göre Pantheon, Aziz Peter Katedrali, Charters Katedrali ve Ronchamp şapel’i gibi tarihi mekânlar, değerlendirmeler sonucunda her iki grubun da

²² Julio BERMUDEZ, “Amazing Grace” <http://faithandform.com/feature/amazing-grace/#sup6>

²³ Julio BERMUNEZ, “Extraordinary Architectural Experiences: Comperative Study of Three Pragmatic Cases of Sacred Spaces” <http://faithandform.com/feature/amazing-grace/#sup6>

olağanüstü/aşkın mimari deneyimlerini yaşadıkları ortak yerler arasındadır. Bir sonraki şema ise, anketin oylama sonucundaki yüzde oranlarını göstermektedir.

Tablo 3.1: Bermudez'in anket sonuçları: EAE'lerin aşkın mimariyi deneyimledikleri ortak mekânlar

ENGLISH SURVEY		SPANISH SURVEY	
1	Sagrada Familia, Barcelona, Spain	Machu Pichu, Peru	
2	Pantheon, Rome, Italy	Pantheon, Rome, Italy / Notre-Dame-du-Haut, Ronchamp, France	
3	Notre-Dame-du-Haut, Ronchamp, France	Sagrada Familia, Barcelona, Spain	
4	Salk Institute, California	Alhambra, Granada, Spain	
5	Notre Dame Cathedral, Paris, France	St. Peter Basilica, Rome, Italy	
6	Taj Mahal, Agra, India	Barcelona Pavilion, Barcelona, Spain	
7	Machu Pichu, Peru / Salt Lake City Public Library, Utah / St. Peter's Basilica, Rome, Italy / Chartres Cathedral, France.	Taj Mahal, Agra, India	
8	Alhambra, Granada, Spain	Chichen Itza, Yucatan, México / Guggenheim Museum, Bilbao, Spain	
9	"My home" / Fallingwater, Pennsylvania	Banco de Londres, Buenos Aires, Argentina / Parthenon, Athens, Greece	
10	Louvre in Paris, France / Eiffel Tower, Paris, France / Mosque in Cordoba, Spain	Eiffel Tower, Paris, France / The city of Venice, Italy.	

Kaynak: <http://faithandform.com/feature/amazing-grace/#sup6> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Tablo 3.2: Bermudez'in anket sonuçları: EAE'lerin doğal tepkileri ve sonuçları oran tablosu

NATURE OF EAES		OUTCOMES OF EAES	
% Response	Quality	Result	% Response
72.3	Emotional	Insight	54.7
64.4	Sensual/Perceptual/ Physical	Beauty	50.7
45.9	Timeless	Joy/Satisfaction	43.4
40.3	Pleasurable	Peace	38.2

Kaynak: <http://faithandform.com/feature/amazing-grace/#sup6> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Faith and Form Dergisi'nde yer alan makalede anket verilerine yer verilmiştir. Ankette fiziksel ve Tepkisel ölçümlerin yapılabilmesi için katılımcılara çeşitli sorular iletilmiştir. Örneğin: Soru 7: 'Olağanüstü Mimari Deneyiminizi nasıl ifade (Karakterize kullanılmış) edersiniz?'

Seçmeli Cevaplar: Uyarıcı, Duyusal/ Algısal/ Fiziksel, Duyusal, Bireysel/Özel, Zarif, Zamansız, Diğer.

Soru 21: 'Bu deneyiminizden ne anladınız?'

Seçmeli Cevaplar: Bilgi, Sezgi, Memnuniyet/Hoşnutluk, Sevinç, Rahatlama, Huzur, Güzellik, Diğer.

- Ziyaret edilen kutsal mekânların alımlayıcının yaşamlarına etkisi %91.4 (Oranın %76.9'u 'Çok güçlü yaşam deneyimlerinden' daha da güçlü ve etkileyici olduğunu belirtmişler)
- %59.5 katılımcı yaşamlarında çok nadir deneyimlediklerini belirtmişler. (%65.7'si 5 ya da daha az deneyimlemişler)
- Katılımcılar seçilen mekânları ziyaret için 3.400, 3.900 mil uzaklıklardan seyahat etmeyi tercih ediyorlar.

Görüldüğü üzere, EAE katılımcılarının doğal tepkileri aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

Duygusal Tepki %72,3

Duyusal/Algısal/Fiziksel Tepki %64,4

Zamansızlık %45,9

Hoşuna gitme %40,3

Tepkilerin sonuçları ise şu şekilde değerlendirilmiştir:

Sezgisel/Algısal Kavrayış %54,7

Güzellik %50,7

Sevinç/Hoşnutluk %43,4

Huzur %38,2

Bu verilerden anlaşıldığı üzere Kutsal mekânda estetik algı; yalnızca mimarinin biçimsel özelliklerinden kaynaklanmamaktadır. Fiziksel uyaranlar ile duygusal ve algısal parametrelerin de bütün olarak aşkınlığa neden olduğu sonucuna varılmıştır. Farkındalık düzeyinin ölçülmesi, mekânın izleyicide meydana getirdiği 'şey'i, belirlemek için önemli bir çalışmadır.

Nilüfer Öymen Özak'ın '*Bellek ve Mekân Üzerine Bir Model Önerisi*' başlıklı makalesinde de insanın yaşamında mekânsal çevresi ile etkileşim içerisinde

olduğunu ve bu etkileşimin sonuçlarını zihninde saklayabildiğini hatta yeniden anımsayabildiğini belirtmektedir.

Mekânda belleğin tanımı, yaşam boyunca mekânla ilgili duyuların, algulamaların, öğrenmenin, deneyimlerin ve anıların yalnızca kendi bileşenleri ile değil; içinde geçen fenomenlerle, ortam özellikleriyle ve yaşamla birlikte, bir başka deyişle "bağlamı" ile birlikte belleğe kaydedilmesi, ilişkilendirilmesi olarak ele alınmaktadır."²⁴

Bu noktada mekânın duyumsanmasındaki fiziksel uyaranlar;

*"Renk, görüntü, doku, biçim, ses, ışık, yansıma, koku, gibi veriler olarak görme, işitme, koklama, tat alma, dokunma, denge gibi duyular aracılığı ile mekânın fiziksel bileşenlerinin, içinde gerçekleşen fenomenlerin ve tüm bağlamın insan tarafından duyumsanmasını sağlar. Bu aşamada mekânın fiziksel gerçekliği ile bireyin duyu organları sarmal bir yapı oluşturur."*²⁵

Duyumsanan fiziksel uyaranlar ise, sergi mekânını algılama biçimlerini şekillendirmekte ve izleyicinin sergi kurgusunu mekânla bütün olarak değerlendirmesine sebep olmaktadır. Bu durum ise, izleyicinin mekân ve sanat yapısıyla etkileşimini sağlayarak çağdaş sanatın temel nosyonu olan kavramsal bakış açısını beslemektedir.

²⁴ Bkz. (13), ÖYMEN ÖZAK ve PULAT GÖKMEN, 150.

²⁵ A.g.m., 145.

4. SERGİ MEKÂNINI ALGILAMA BİÇİMLERİ

Kilise, katedral, saray gibi tarihi mekânların sergi mekânı olarak kullanımı, izleyicinin sanatla tarihsel bağlamda etkileşimine neden olmaktadır. Etkileşim, dönemsel olmak ile beraber daha önce de bahsedildiği üzere aynı zamanda toplumsal, dini, ekonomik, sosyokültürel ve sanatsal olguların göz önünde bulundurularak değerlendirilmesiyle gerçekleşmektedir. Dünyevi ve kutsal kavramlarının çelişkisi zamanların da iç içe geçmesini beraberinde getirmektedir. Günümüz çağdaş sanatın sergi mekânı olarak tarihi mekânları kullanması, sanatı kavramsal boyutta tutan unsurlardan biri olmaktadır.

İç içe girmek veya geçmek, Online Türk Dil Kurumu (TDK) Genel Türkçe Sözlülüğündeki anlamlarına göre *birbirinden ayrılamaz durumda olmak, uygun bir biçimde birbirinin içine girmek* anlamlarını taşımaktadır. İç içelik, mekânın diğer nesnelere ilişkisini vurgulamak amacıyla ele alınmaktadır. Mağara sanatı, Antik Yunan sanatı, Ortaçağ veya Rönesans, her çağ kendi tarihselliğini güncellemekte ve günümüze taşımaktadır. Mekân, Barok sanatının sarmal akışkanlığını vurgulayarak iç mekânlarda kutsallığın yüceltilmesine neden olmuştur. Ardından, ön cephe, meydan ve avlular da mimari yapıyla birlikte değerlendirilerek dış mekân ilişkilerine dahil edilmiştir. 16. ve 17. yüzyıllarda Rönesans'ın Tanrı merkezli anlayışıyla Ortaçağın sentezlendiği nedensellik bağlamındaki ilişki yeni temsillerle gözler önüne serilmiştir. Böylece yaşamın her alanında (tüm disiplinlerde), kutsallık ve dünyevilik eksenindeki anlayışların derin incelemesi başlamıştır.

Antik Çağ'da mekân, kutsal olan tapınağın (tanrıların) dış mekânla (doğa) ilahi bütünleşmesiydi. Ardından Roma mimarlığından Ortaçağ'a ve hatta Rönesans'ın başlarına kadar iç mekân sorunsalını çözüme kavuşturma çabalarına girilmiştir. Rönesans insanı, özgürlüğü perspektif ve merkez kavramları üzerinden keşfetmiş,

‘iç’ ve ‘mekân’ bir arada kullanılmaya başlanmıştır. ‘İç’ kelimesi Online Türk Dil Kurumu (TDK) Genel Türkçe Sözlüğünde; 1. *Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.* 2. *Oyuk şeylerin boşluğu.* 3. *Cisimlerin yüzeyleri arasında kalan her nokta.* 4. *Nesnelerin veya kimselerin arasında bulunan nesne veya kimse, ara.* 5. *Ten ile dış giysiler arası.* 9. *Akıll, gönül, irade gibi insanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri.* 12. *sf. Somut kavramlarda iki veya ikiden çok şeyde merkeze daha yakın olan.* 13. *sf. İnsanın manevi varlığıyla ilgili olan.* 14. *mec. Muhteva anlamları ile karşılığını bulmaktadır.*

Orta Çağ'ın Tanrı öznesinden Rönesans'ın insan ‘içi’nde var olan öznesine geçişi, sözlük anlamları ile değerlendirildiğinde açıkça anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, kutsal doktrinlerin zorunlu iletişimi, Rönesans’la özgürleşmiştir. Anlamsal bütünlük, özgür yaratıcılıkla anlatılara dönüşmüştür. *“Doğada, örneği bulunmayan insanlar tarafından üretilmiş olan yapılanmalar ve kurgular yer alır: dil, mimarlık, müzik, resim, matematik, moda vb insanın ikinci doğasının yani kültürün temelini bunlar oluştururlar”*²⁶ Olağan üstü, koruyucu ve yaratıcı tanrı Genius’un* kudreti, içselleştirilerek özneye dâhil edilmiştir. Genius Loci** mekânı korumaktan uzaklaşarak, birey kendi kendine mekânını koruyan bir varlık olmuştur. Öznelliğini kavramaya başlayan birey, yaratıcı olduğunu kendi doğasına indirgemmiştir.

Günümüzde mekânın sanat nesnesi olarak tanımlanması, 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Duvarlara belirli aralıklarla yerleştirilen yağlıboya tablolarının çerçeveleri, iç-dış kavramının ortadan kalkmasını gündeme getirmiştir. Böylece galerilerde bilinçli yerleştirilen tablolar, algı değişimine neden olmuştur. Banu Çolak’ın *“Tarihsel Süreç İçerisinde Müzelerle Birlikte Değişen Sergileme Mekânları”* adlı makalesinde belirtildiği gibi perspektifin dört kasnak içinden çıkarak, duvarın da perspektife dâhil edilmesi zaman-uzam çerçevesini de genişletmiştir.²⁷ Bu yaklaşımın, çerçeve kullanımındaki dönüşümün gerek sanatçıya

²⁶ Bkz. (2), FISCHER, 24.

* Genius: Antik Roma inancına göre belirli bir yeri, mekânı, kişiyi, nesli, ulusu, kültürü ve zanaatı koruyan tanrı, koruyucu, en yüce ruh.

** Genius Loci: Bir yerin veya mekânın koruyucu ruhu. İkonografik olarak yılan, tek boynuz vb temsillerle ifade edilmiştir.

²⁷ Banu ÇOLAK, “Tarihsel Süreç İçerisinde Müzelerle Birlikte Değişen Sergileme Mekânları; New York Modern Sanat Müzesi (Moma) ve Frankfurt Modern Sanat Müzesi (Mmk) Örneği”, 40.

gerekse izleyiciye ayırt edilebilir olanı görme yeteneğini kazandırdığı söylenebilir. Bakmak ve görmek fiillerinin farkındalığı böylece artmaya başlamıştır. Gözün, baktığını görebilmesi, yüzyıllardır sanatın sergilenmesiyle oluşan kültürel bir tecrübe ve deneyimin sonucu olmaktadır. “*bir sanat yapıtı, bir galerinin hem kültürel hem mimari koşullarının yansıttığı rolü görmezlikten gelse ve önceden tanımlı olmakta dirense de sonuçta her yer, ‘biçimsel, mimari, sosyolojik ve politik olarak kendi anlamını, içinde gösterilen nesneye yapıt/yaratı aşılar’.*”²⁸Bu bağlamda mekânların geçmişten günümüze sergileme alanı olarak kullanımı hem anlam hem de estetik algı açısından gelişimi gözler önüne sermektedir. Yüzyıllar içerisinde toplumsal, kültürel, dini, ekonomik vb. etkilerle günümüz kuramsal anlayışına ulaşan sanat bağlamında mekânın kullanımı, sergileme anlayışının evrimleşme sürecinde de belli başlı dönüm noktalarının önemini vurgulamaktadır. *Bir sanat yapıtı, bir galerinin hem kültürel hem mimari koşullarının yansıttığı rolü görmezlikten gelse ve önceden tanımlı olmakta dirense de sonuçta her yer, ‘biçimsel, mimari, sosyolojik ve politik olarak kendi anlamını, içinde gösterilen nesneye yapıt/yaratı aşılar’.*²⁹

Müze kapsamında sergi mekânları, -günümüzde müze olarak da kullanılan tarihi yapılar - 15. yüzyıl İtalya Rönesansı ile başlamıştır. Ortaçağ’ın din temalı eserlerinin ‘sergi’ nesnesi olarak kullanımı, sergileme alanını zorunlu kılmıştır. *İlk koleksiyoner ve Floransa’da Medici egemenliğini başlatan Büyük Cosimo de Medici, Rönesans sanatçılarının eserlerini sergi alanlarına dahil ederek, 1440’larda inşa ettiği sarayı Palazzo Medici’yi ilk modern Avrupa müzesi, sergi mekânı yapmıştır.*³⁰ Akabinde ticaretin de gelişimiyle 16. yüzyıl ve 17. yüzyıl tüccarları, zenginlik vasfına varlıklı aileleri gözlemleyerek ulaşmaya çalışmışlardır. “*Tarihsel Süreç İçerisinde Müzelerle Birlikte Değişen Sergileme Mekânları New York Modern Sanat Müzesi (Moma) ve Frankfurt Modern Sanat Müzesi (MMK) Örneği*” adlı makalesinde Banu Çolak, tüccarların hem mesenlik yaparak sanat pazarına katkıda bulunduğunu hem de gün geçtikçe bilgilenerken yapıtları kendi koleksiyonlarına eklediklerini belirtmektedir. 1581 yılında Medici ailesinin koleksiyonu için Floransa Uffizzi Sarayı’nda Vasari’nin hazırladığı sergi alanı tarihte ilk sergi mekânı olarak kayda geçmiştir.

²⁸ Ali ARTUN, *Çağdaş Sanat Konuşmaları 4, Koleksiyon, Koleksiyonerlik ve Müzecilik*, Ed. Levent Çalıkoglu, 20.

²⁹ Brian D’OOHERTY, *Beyaz Küpün İçinde*, Çev. Ahu Antmen, 2.

³⁰ Bkz. (29), ARTUN, 20.

Palazzo Medici ile kurumsallaşan müze, 18. yüzyıldan günümüze kadar bir nevi istiflemeyle mekân düzenlemesi olarak oluşturulmuştur. Ardından 19. yüzyıl ile estetik kaygılar başlamıştır.

“20. yüzyılın başlarında Avrupa müzelerine ulaşan eser sayısında gözle görülür bir azalma yaşanır. Bu değişim; müzeleri eserleri toplayıp kronolojik olarak sergileme işlevinden uzaklaştırarak sergilemenin estetik yönlerini de göz önünde bulunduran kurumlara dönüştürür. (...) 20. yüzyıl sanatında modernizmle birlikte gelişen süreç içerisinde; resim düzleminin merkezsizleşmesi, perspektif, oran-orantı gibi biçimleme öğelerinin reddi doğrultusunda sınırlandırılmış ve sonlandırılmış figüratif bir betimleme yerine; renk, hareket, ritim gibi formalist (biçimsel) öğelerin öne çıkması ve avantgard yaklaşımlar sayesinde, sanat yapınının farklılaşması sergileme mekânının yapısına da etki eder”³¹.

Resim 4.1: 19. yüzyıl sergi alanına örnek temsili ‘Louvre Galerisi’, 1831–33 Samuel F. B. Morse, 1791–1872,

Kaynak: <https://blaslandscape.wordpress.com/2018/08/19/the-gallery-context/> Erişim Tarihi: 15.08.2019

‘Mekân’ kelimesinin 18. yüzyılın sonundan itibaren Batı Avrupa’da kullanılmaya başlanmasıyla gerek strüktürel gerekse kavramsal olarak yeniden anlam üretme çabalarının, kültürün oluşmasında ve toplumsal algının yönlendirilmesinde etkili

³¹ Bkz. (28), ÇOLAK, 40.

olduğu söylenebilir. 19. yüzyıldan günümüze bütün dünyayı değiştiren; siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel revizyonların uygulandığı Paris, konunun anlaşılması açısından önemlidir. Bilindiği üzere Paris, halen sanatın merkezi olarak görülmekte ve şehir revizyonları günümüze ışık tutmaktadır.

Baron Georges-Eugène Haussmann, Paris Valisi olduğu 1853-1870 yılları arasında III. Napolyon'dan almış olduğu destekle Ortaçağ Paris'ini yıkıp yeniden yaratmıştır. Modern düşüncenin kaynağı olarak görülen şehrin inşası, sokak lambalarından bulvarlarına yer altı metrosundan kaldırımlarına kadar döneminin benzersiz bir sanat eseri halini almıştır. Anlamlandırılmaya aç sokaklar, caddeler, evler, sergi salonları, devinilen mekânlar, sanat buluşmalarının gerçekleştiği kafeler, boşlukta amaçsız ama keşfetmeye meraklı toplum ve kaldırımlarda sanatını icra eden sanatçılar yer almıştır.

Resim 4.2: Haussmann'ın emrinde inşaat halindeki Paris illüstrasyonu, 1860. Illustration: Alamy

Kaynak: <https://www.theguardian.com/cities/2016/mar/31/story-cities-12-paris-baron-haussmann-france-urban-planner-napoleon> Erişme Tarihi: 15.08.2019

Halka sunulmuş bu yeniden yaşayan şehir, mekân kavramının toplumsal açıdan değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Paris, sanat şehri olarak yerini almış ve şehrin kendisi dünyanın sanat merkezi olmuştur. Popper, bireyin kendi yaşamının parçalarını ve deneyimlerini, sanat nesnesinde görmesini şu şekilde açıklamaktadır:

“Aklımız çevreden edindiğimiz bilgilerle gelen duyumsal ve algısal verilerle dolup taşan bir kova değildir. Daha çok gözlem ve deneyimlerden elde edilenlerin anlamını arayan bir çeşit ışıldak gibidir. Bunu takiben saf ve basit bir şey yoktur. Yani algıladıklarımız daha önceki algılara, bilgiye ve beklentilerimize göre belirlenir.”³²

Mekânı oluşturan bileşenler birer ‘Özne’ olarak ele alınabilir. Özneler nesneleştirilerek gözler önüne serilmiş, bireyin özü ayna misali yaşadığı yer ile karşılıklı etkileşimle yansımaya başlamıştır. İnsan, kendi özünü nesnelere hem içten hem de dışarıdan bilinçli olarak kavramaya hatta öğrenmeye mecbur bırakılmıştır. Her statüde insan, karşıtlıkları değerlendirebilme yeteneğini geliştirmeye başlamıştır. Yaşayan insan, itkisel olarak karşıtlıklar ile yönünü (zihinsel ve fiziksel) belirlemekte, davranışını sergilemektedir. Bu doğrultuda iyi-kötü, çirkin-güzel, kabul-ret, doğru-yanlış vb sınırsız karşıtlıklar Paris halkının seçimine bırakılarak şehri yaşatmalarında rollerini kendilerinin belirlemeleri için bir nevi zorlanmış olmalıdır. Şehri artık sadece yöneticiler değil, insanlar da kendi tanımlarıyla yaşayacak ve mekânlarını yaşatabileceklerdir.

Resim 4.3: Haussmann'ın planladığı, uzun, orantılı cadde, bulvar ve meydanları ile Paris (1870 yıllarında resmedilmiştir). Photograph: Alamy

Kaynak: <https://www.theguardian.com/cities/2016/mar/31/story-cities-12-paris-baron-haussmann-france-urban-planner-napoleon> Erişim Tarihi: 15.08.2019

³² Ülku Ezgi AKGÜN, “Müzelerde Mekân Kurgusunun Algı ve Yon Bulmadaki Etkisinin İncelenmesi” 29.

Resim 4.4: Paris, Etoile meydanının düzenini gösteren günümüz uydu görüntüsü,
Photograph: DigitalGlobe/Rex

Kaynak: <https://www.theguardian.com/cities/2016/mar/31/story-cities-12-paris-baron-haussmann-france-urban-planner-napoleon> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Paris söz konusu olduğunda, sanat bağlamında bireyin kendini yeniden tanımlama (mevcudiyet) arayışı Baudelarie'nin Flaneur karakterinde gizlenmiş gibidir. Paris'in yeniden yaratımının sonucunda modern yaşamın içinde devinen sanatçılar gözlemlemeye başlamış ve mekânı- hem içeriden hem de dışarıdan – yeniden tanımlamak amacıyla kavrama aracı olarak algılamaya başlamışlardır. Dünyayı seyretmek, dünyanın merkezinde olmak ve içeriden dışarıyı kuşat(ıl)mak, fiili olarak mevcudiyeti açıklayabilmeyi sağlamaktadır. Modern Hayatın Ressamı kitabında Budelaire Flaneur'u şu şekilde tanımlamaktadır;

“Flâneur bir kent gezginidir. En ücra köşelerine kadar metropolü arşınlar ve modern hayatın bütün görünümünü müthiş bir aşkla gözlemler, ayıklar ve hafızasının arşivine kaydeder. Kalabalıklarla barınır, kalabalıklarla nefes alıp verir, kalabalıklara mest olur. Tebdil-i kıyafet gezer. Kimse onu farketmez; o ise herkesi fark eder... Modern hayatın kahramanlarını o seçer. Kahramanları aynı zamanda yoldaşları olur... Flâneur kılıktan kılığa girerken onda erimez, aksine her defasında bireyselliğini yeniden pekiştirir. Bir dedektif gibidir, kalabalığın peçelediği izleri sürer...”³³

³³ Charles BOUDELAIRE, *Modern Hayatın Ressamı*, Çev. Ali Berktay, 33-35.

Resim 4.5: Louis Huart, Physiologie du flâneur kitabından illüstrasyon, s. 57

Kaynak: <https://www.tarihlisanat.com/flaneur/> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Bu noktada Paris şehri bir anlamda kavramsallaşmış ve her bir kavram kentin içinde yer alan nesnelere bürünmüştür. Kent mekânı sanatın kendisi olmuştur. Kendinde oluş, Paris'in modern yaşamın kaynağı olup mekânın yeniden tanımlanmasında / oluşturulmasında / yaratılmasında etken bir rol üstlendiğini düşündürmektedir. Paris örneğinden yola çıkarak modern ve çağdaş sanattaki mekân algısının 19. yüzyıldan günümüze algının dönüşümü gözlemlenebilir olduğu belirtilebilir.

Sanat nesnesine ve aynı zamanda sergi mekânına atfedilen bağlam, kültürün değişimiyle doğru orantılıdır. Ekonomik, politik, dini, kişisel/toplumsal çıkarlar, savaşlar gibi birçok olgu yoluyla bireyin kendi mevcudiyetini irdelemesine neden olmuştur. Toplumsal olaylar, küresel çıkarlar doğrultusunda bireyin yönelimleri, bir sanat eserini yalnızca güzel-çirkin, sanatçıyı kabiliyetli-kabiliyetsiz, mekânı kullanışlı-kullanışsız sıfatları ile tanımlamalardan uzaklaştırarak kavramsal düşünceye sürüklemiştir.

Bu nedendir ki çağdaş sanatta mekânı okumak, dâhil olan/edilen sanat yapıtının ve sanatçıların okunması anlamına gelmektedir. Okuma, mekânın aurasını bütün olarak ele almayı sağlamaktadır. O'Doherty'nin işaret ettiği gibi "*biraz kilise kutsiyeti,*

biraz mahkeme salonu resmiyeti, biraz deney laboratuvarı gizemiyle şık bir tasarımı buluşturan modern sanat galerisi, benzersiz bir estetik mekân olarak 20.yy sanatının kendine has kabuğudur."³⁴ Bu bağlamda mekân algısının evrilmesi, üretilen sanatın aynı zamanda mekân boyutunu da değiştirmektedir.

Modern sanat galerisi, günümüz sanatını mekânın çeşitliliğinde okuyabilmeyi mümkün kılmıştır. Bu nedenle bir sanat yapıtını değerlendirmek, mekân bağlamını kavramsal boyutta algılamayı gerektirmektedir. Modern ve çağdaş sanatçı, bireye sorgulama olanaklarını göstermiş hatta bir bakıma öğretmiş görünmektedir. 200 yıl boyunca sanatı mekân bağlamında sorgulamak, sanatçı-yapıt-izleyici ile çağdaş sanatın benzersiz atılımlarının sunulmasına neden olmaktadır. Aura, tarihselliği ve zamanı çağdaş sanat dili ile sorgulamanın ifade biçimi olmaktadır. Sanat bağlamında mekânı içerdiği nesnelere okumayı sağlamaktadır. *"Bireyler kendi uzamlarını oluştururken aynı zamanda öbür bireylere göre gözlemlenen farklılıklarıyla, duygularıyla, ruhsal durumlarıyla, beklentileriyle de biçimlendirdikleri, yoğurdukları yaşam evrenini de sergilemektedirler.*"³⁵

Profesör Sema Soygeniş Mimarlığı Düşünmek Düşlemek adlı kitabında, mekânın içerdiği karakterle bir yer anlamını kazandığından bahsetmektedir. Yalnızca strüktürel yapıyı oluşturan unsurlarla karakterin oluşmasının yetersizliğine dikkat çekmektedir.³⁶ Böylece tarihi mekânlarda kurgulanan sergilerin mekânının bir bütün olarak algılandığı söylenebilir. Soygeniş'in bahsetmiş olduğu mekânın karakteri, izleyicinin de kendini yeniden tanımlamasına olanak sağladığını göstermektedir.

Çağdaş sanatçının, kendi gerçekliğine de dâhil olarak izleyicinin 'mevcudiyetini' kendi dili üzerinden sorgulaması mümkün görünmektedir. Çünkü sanatçının kendini gerçekleştirebilmesi için hakikatini eserleriyle ortaya koyması gereklidir. Fischer'in mimar olan sanatçının dil yoluyla fiilini eşleştirmesi bu noktada açıklayıcı görünmektedir. Mimarlığın bir sanat olduğunu belirterek, *"bir sanatçının fenomenler*

³⁴ Bkz. (30), D'OOHERTY, 9.

³⁵ Işıl ZEYBEK, "Kişilerarası İletişimde Uzam Dilinde Öteki Kavramı", 95-117.

³⁶ Bkz. (10), SOYGENİŞ, 99-101

yaratma, yeni içerikleri, bağlantıları ya da gelişmeleri somutlama gibi becerilere sahip”³⁷ olduğunu söylemektedir.

Mekân yaratmak, içinde yer alan unsurlar ve sergilenenler ile olan ilişkiyi belirleyici bir eylemdir. Bu belirleyicilik, yönlendiren bir unsurdur ve yapıt, nesne, özne ilişkisini güçlendirmek amacıyla gerçekleşmektedir. Ülkü Ezgi Akgün’ün “*Müzelerde Mekân Kurgusunun Algı ve Yön Bulmadaki Etkisinin İncelenmesi*” başlıklı yüksek lisans tezinde, müzelerin sergi mekânlarında izleyicinin yönelimsel hareketlerinin mekânın kurgulanması ile aynı doğrultuda olduğu belirtilmektedir. Öne sürülen hipotez şu şekildedir:

*“Mekândaki bağlantı noktaları, sirkülasyon elemanları, geçiş noktaları gibi kurguya ait özelliklerin yön bulmada etkili olduğu ve kullanıcıyı daha çok tercih yapma durumunda bırakan mekânların algıyı etkileyerek, yön tayin edilmesinde karmaşaya sürüklediği düşünülmektedir. Diğer bir deyişle; kullanıcılar mekânsal kurgunun etkisiyle hareket etmektedirler. Bu durumda müzelerdeki eserlerin mekânsal kurguya ait elemanlar gibi davranarak algıda etkili olabileceği de düşünülebilir.”*³⁸

Günümüzde, Çağdaş sanat sergilerinde uygulanan mekânsal kurgu, kavramsal olanın algılanması için önemlidir. Daha net anlaşılması adına Akgün’ün de Yüksek Lisans Tezi’nde değinmiş olduğu Londra Üniversitesi Mimari ve Kentsel Morfoloji Profesörü Bill Hillier ve Jullienne Hanson önderliğindeki araştırma grubunun insan hareketini ve algısını temel alan “*Mekân Dizimsel Analiz (Space Syntax Analysis)*” değerlendirmesinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Bartlett School, University College London’da geliştirilen mekân okuma yöntemi, söz konusu mekânın bütün olarak değerlendirilmesine/okunmasına açıklık getirecektir. Aynı zamanda Mekân Dizim Laboratuvarı’nın Direktörü olan Hillier, çalışmaları sonucunda sergi mekânının tıpkı bir makine gibi ince ve mantık çerçevesinde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

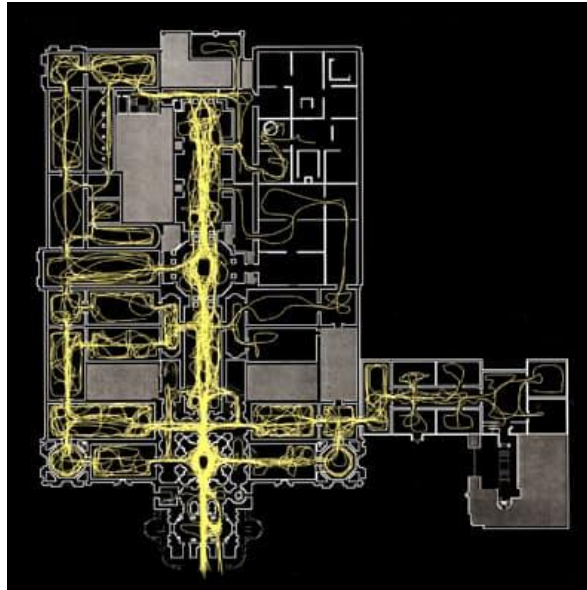
“1984’te yayımlanan Social Logic of Space (Mekânın Sosyal Mantığı) adlı kitabın başlığından da anlaşılabilirliği gibi analizin kuramı, mekânı yaratan sosyal yapının mekânın fiziksel kurgusundan çıkarılabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Mekân dizimi yöntemiyle bir mekân

³⁷ Bkz. (2), FISCHER, 17.

³⁸ Bkz. (33), AKGÜN, 54.

kurgusunu analiz etmek, mimarlık alanında görece daha alışıldık olan biçimsel (morphologic) ya da tipolojik (typologic) analizlere göre mimari kurgudaki şekilsel ilişkilere dayanmadığı için mekân ve onu oluşturan sosyal yaşam ilişkisi hakkında farklı bilgiler çıkarsamamızı sağlamaktadır.”³⁹

Sergi mekânı üzerine çalışmalar ile varılan sonuçlar sanat bağlamında mekânsal ve sanatsal dışavurumun önemini vurgulamaktadır. Hillier, strüktürün ve formun içinde gerçekleştirilen organizasyonun insan davranışları üzerine etkisi olduğunu öne sürmektedir. Dış etkenler göz ardı edildiğinde mekânın kendi özellikleri insanlar üzerinde çeşitli etkilere sebep olmaktadır. Bu doğrultuda ise insanlar hareketlerini sergileyebilmektedir. Hillier çalışmasıyla, Tate Müzesi'nin dahil olduğu çalışmalarında eserlerin konumlanması, sergileniş biçimleri, müze plan kurgusu, mekânların sıralanışı gibi birçok etkeni göz önünde bulundurarak çeşitli gözlemlerde bulunmuştur. Ziyaretçilerin sergideki davranışlarını strüktür ve sergi düzenlemesi kapsamlarında inceleyerek, insan hareketlerini gözlemlemiştir. Galerideki ziyaretçilerin yönelimsel hareketleri grafiklerle resmedilmiştir. (Bkz. Resim 4.6)⁴⁰

Resim 4.6: Tate Galerisi'ni ziyaret eden 100 kişinin ilk 10 dakika içerisindeki yönelimsel rotaları, Millbank (Hillier, et. al., 1996).

Kaynak: <http://outlaw-urbanist.com/tag/tate-gallery/> Erişim Tarihi:15.08.2019

³⁹ Ela ÇİL, “Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekân Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması”, 220.

⁴⁰ Bkz. (33), AKGÜN, 30-39.

Bu nedenle mekânın düzenlenmesi, sanatçı-yapıt-izleyici üçgeninde birleşmeyi ve beraberinde de anlam bulmasını sağlamaktadır. Sergi mekânının tarihselliği sanatçının kuramsal düşüncesi ile dengelenmektedir. Mekânı meydana getiren öğeler, sadece fiziksel işlevleri yerine getirmemekte aynı zamanda insan-mekân ilişkisini de düzenlemektedir. *Bu öğelerin mekân içindeki konumu, mekânda yer alan diğer öğelerin birbirleriyle ve insanla ilişkisini etkileyerek, tüm bileşenleri negatif ve pozitif bir yargılamayla anlamlar yüklemesi söz konusudur.*⁴¹ İnsan- mekân ilişkisi göz önüne alınarak tarihi mekânın taşıdığı anlam, çağdaş sanatın ve sanatçının anlamlandırmadaki rolü, günümüz sanatının kavramsal açıdan değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Bir somut öğenin (nesne) diğer öğelerle ilişkisi sonucu soyutlama meydana gelmektedir. Somutu oluşturan bu soyut kavramlar yine öğelerin konumu ve cinsine bağlı olarak ortaya çıkmakta ve değişkenlik göstermektedir. ⁴² Bir mimari yapıtın sergilenen sanat yapıtları ile iççelik bağlamında değerlendirilmesi eşzamanlı olarak anlamın da dışarıdan kuşatılması demektir. Bir sanat yapıtının her şeyden önce bir fiilin sonucu ve/veya kendisi olduğunu belirtmek, sanatçının söz konusu eserinin anlamlandırılması açısından önemlidir.

Sergi mekânı olarak tarihi mekânların kullanılması, kişinin kendini yeniden anlamlandırması için geçerli bir neden gibi görünmektedir. *Sanat ile iç içe geçen ve sanatı mevcudiyetiyle -kendi hakikatiyle özümseyen alımlayanın (izleyicinin) mekânla olan tecrübesi, gelenek ve göreneklerin, kültürel çevrenin mekânların hatırlanmasında bir ölçüt olduğunu göstermektedir.*⁴³ Böylece doluluk, boşluk, ışık, ses gibi bileşenlerle mekânı yeniden tecrübe etmektedir. Doğayı kavrayışı, fiziksel mevcudiyetinin farkındalığıyla mümkün görünmektedir. İzleyicide oluşan doğal kaygı, sanat eserinde kavramların zaman-uzam olmaksızın boşlukta devinmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu durum, izleyici açısından tanımlanamayan bir hal almakta ve merak itkisiyle sorgulamaya neden olan zihinsel bir aktivite haline gelmektedir. Çünkü insanın merak duygusu, sorgulama edimini ve farkındalığını geliştirmektedir.

⁴¹ Ömer Kutay GÜLER, “Çağdaş Sanata Mekân Bağlamında Bakış”, 40.

⁴² Bkz. (2), FISCHER, 9-17.

⁴³ Bkz. (13), ÖYMEN ÖZAK ve PULAT GÖKMEN, 153.

“Daha önce karşılaşmadığımız bir fenomeni değerlendirmek için ‘bu nedir?’ sorusu sorulmaktadır. Çünkü fenomen, yalnızca nesnel içeriklerinin sağladığı anlamlardan ibaret olmamaktadır. Niyet ne olursa olsun alımlayan (izleyici), ‘Bunun- bizim için- anlamı nedir? Sorusuyla karşı karşıya kalmaktadır. Burada anlam, anlatı kapsamına girmekte ve sanatçının değerlendirilmesini koşullamaktadır. İçeriğin dışavurumu, yansıtma, mesaj, ileti manasına gelir, artı ne? Değil nasıl diye sorulmalıdır. Belli bir inşa görevi yapan mimar ya da toplum tarafından nasıl yorumlanacak, bu yapıya nasıl bir anlam yakıştıracaktır?”⁴⁴

⁴⁴ Bkz. (2), FISCHER, 96.

5. BİR DIŞAVURUM OLARAK MEKÂN

Mekânda var olan ve/veya var edilen sanat öğelerinin aktardığı düşünce, tarihi mekânın tarihselliği ve taşıdığı anlam ile mümkün görünmektedir. İnsanın yaşadığı mekânı algılaması, kendisini çevreleyen nesne ve olgularla oluşmakta ise, sanatçının düşüncesini yansıtması oluşum sürecine dâhil olması ile gerçekleşmektedir. Sanatçı yalnızca yapıtlarını sergilemekten sorumlu olmamakta, aynı zamanda izleyicinin ve içinde bulunduğu mekânın gerçekliğini mümkün kılması için de bir sorumluluk almaktadır. Sergi mekânı hem kendinde bir dışavurum hem de sanatçının dışavurumunun merkezi olarak da tanımlanabilir. Bu yaratıcılık eyleminde çağdaş sanatçı, tarihi mekânı kimi zaman fiziksel kimi zaman ise metaforik olarak merkez almaktadır. Sanat bağlamında mekânı da sanatına dâhil ederek yapıtlarıyla ilişkilendirmektedir.

Mekânın bütünüyle algılanması, sanatçının yapıtlarla olan ilişkisinde hakikati kavramak adına bir araç olduğu söylenebilir. Sorunsalları çözümlemesi kültürü oluşturduğu için son derece önemlidir. Çünkü izleyicinin öznelliği tarihin hangi döneminden bir yapıt ele alınırsa alınsın sanat, sanatçının gerçekleştirdiği somut ve gerçek dışavurumlar olarak kabul edilmektedir. Bu nedenledir ki aynı zamanda başkalarının eylemlerini de etkilemekte ve toplumsal yapıyla ilgili bir şeyler söylemektedir. Bu söylemle birlikte, Fischer'in de Mimarlık ve Dil kitabında belirttiği gibi mimar, sadece eylem alanı yaratmaz, aynı zamanda alımlayanı (izleyiciyi) eyleme de mecbur kılmakta ve böylece izleyiciye de bir görev yüklemektedir.⁴⁵

Kullandığı araç/lar izleyici söz konusu olduğunda çeşitli sorunsalları ortaya çıkarmaktadır. Sanatçının içselleştirdiği kaygısı, tarihi sergi mekânında; tarihle

⁴⁵ Bkz. (2), FISCHER, 9-15.

hesaplaşmak için icrası, mekânın sergi mekânı olarak kullanımında meydana gelen yaratım, tarihi mekâna uygun yaratım, mekânın tarihselliğine göre yaratım, sanatçının çağdaş söylemi, sanat yapıtının mekânın içinden çıkması ve/veya mekâna eklenmesi/dâhil edilmesi sorunsallar olarak belirtilebilir. Kavramsal olan, kurgusal yaklaşımın bir sonucu olarak sorgulanmaktadır. Burada estetik algı sonucu oluşan estetik tavır ise izleyicinin içselleşmesi açısından önem taşımaktadır.

Sanatçı kendi dilini, yapıtını sarmalayan mekânla özdeşleştirerek ortaya koymaktadır. Bir anlamda mimar, izleyici ile ortak bir dil oluşturarak anlamsal ve mantıksal bir çıkarımda bulunmaktadır. Böylece yeniden tanımladıkları ortak dil ile oluşturdukları alanı tanımlamaya ve yeniden anlamlandırmaya çabalamaktadırlar. Gerçekliği deneyimleyerek tutmak, izleyicinin sanat bağlamında yapıtı anlamlandırmasını sağlamaktadır. İzleyicinin deneyimleri, kendi mevcudiyeti dâhil olmak üzere, nesnelere içeren mekân ve sanatçının biraradılığı ile gerçekleşmektedir. Biraradılığı sağlayan algı, sanat bağlamında mekânın tanımlanmasında ve anlamlandırılmasında önemli rol oynamaktadır.

“İzleyici ile yapıt, yapıt ile mekân, mekân ile izleyici arasındaki karşılıklı ilişkinin belirlediği yeni bir izleme pratiği(...)İzleyicinin yapıtı deneyimiyle tamamlayan bir katılımcıya dönüşmesi, yani pasif konumunu terk ederek mekân içinde aktif olması, örtük bir biçimde de olsa, dönemin politik hareketliliğinin bir yansıması olarak da okunmuştur.”⁴⁶

D’Ooherty’nin bashedmiş olduğu politik hareketlilik, sanatın toplumsal yanına vurgu yapmaktadır. Çünkü toplumlar, siyasi ve politik yönlendirmelerle şekillenmektedir. Bu olguları halka yansıtan en önemli araçlardan biri ise sanattır. Bu nedenle bir sergi alanında yer alan unsurlar, serginin kurgu ve içeriği ile bağlantılı olarak dönemin politik yaklaşımları ile değerlendirilmesine de neden olmaktadır. Her çağda olduğu gibi günümüzde de sanatçı, kendi mevcudiyetini ve bakış açısını ortaya koymak için sanatını icra etmektedir. İzleyici ise sanatçının bakış açısını, içerik ve serginin mekânsal kurguda konumlanmasıyla bütünleştirmekte, günün politik ve siyasi değerlendirmelerinin de göz önünde bulundurarak ele almakta, kavramaktadır.

Sanatçının kendini gerçekleştirmesinde izleyicinin kendi mevcudiyetini kavraması adına sergileme yolunu seçmesi anlaşılır görünmektedir. Günümüz sanat yapıtları

⁴⁶ Bkz. (30), D’OOHERTY, 15.

Floransa Strozzi Sarayı (1489 - İtalya), Münster Katedrali (1225 - Almanya), Londra Aziz Pancras Mezarlığı (340 - Kilise Restorasyonu (1919- İngiltere), Versailles Sarayı (1623 - Fransa), San Francisco Grace Katedrali (1849 - ABD), Codalet Saint Michel de Cuxa Manastırı (840 - Fransa), Vatikan Aziz Petrus Bazilikası (1506 - İtalya) gibi tarihi mekânlarda sergilenmeye devam etmekte ve 21. yüzyılın çağdaş sanatçısı, Avrupa ve Amerika'nın tarihi saraylarında ve mabetlerinde gerçekliğini sorgulamaya devam etmektedir. Fischer'e göre mekanı oluşturan bütünün, tekillerden farklılığı anlam ve etki bağlamlarında oluşmaktadır. Bu bağlamların sonucunda oluşan algı ise yine dış uyaranların etkisiyle her bir tekil nesnenin tek tek algılarının toplamıyla meydana gelmektedir. Bu nedenle de izleyicinin kendi doğası gereği tüm dış uyaranlar yaratımın bir unsuru olmakta ve belirlemektedir.”⁴⁷

İzleyici diğer bileşenlerle yaratıcılığını ortaya koymakta ve nesneyi içeren mevcut mekân ile bütünleşmektedir. Her sanat eseri, bulunduğu her yeni mekânda birbirinden farklı oyun metni halini almaktadır. Her bir izleyici, kendi metnini yazmaktadır. Algı, deneyim ve bilgileriyle aynı oyuncularla farklı eserler meydana getirmektedir. Bu, kavrayış ve tahayyül sonucunda sanatçıların dilini kendi oyun metnine dökmeye başlayan izleyici için kendini yeniden tanımlayan mekânı çözümlenmeye yönlendirmektedir.

Mimari yapı, dış faktörler, duyular, sanat yapıtının da dâhil olduğu tüm bileşenler, sanatçının dilinin çözümlenmesi için bir araya gelmektedir. Mekân bağlamında sanatçının oyun metni, izleyicinin keşfine açılarak çözümlenmeyi beklemektedir. Yapıtın niteliğine göre izleyici, oyunda rolleri tanımlama yoluna girmektedir. Dil, kullanım alternatifleri açısından açık uçlu bir sistem olması nedeniyle konuşmacılara alternatif seçimlerle *“daha önce hiç duymadığı, okumadığı ya da bir şekilde belleğine yerleştirmiş olmadığı cümleler kurabilir.”*⁴⁸ İzleyici sahneye çıktığında oyunun yönetmeni de başrol oyuncusu da figüranı da olabilmektedir. *Bir şeyi gördükten hemen sonra, aynı zamanda kendimizin görülebileceğini de fark ederiz. Karşımızdakinin gözleri bizimkilerle birleşerek görünenler dünyasının bir parçası*

⁴⁷ Bkz. (2), FISCHER, 9-17

⁴⁸ A.g.k., 23.

olduğumuza bütünüyle inandırır bizi."⁴⁹ Kendini konumlandığı yer, kendini anlamlandırması ile doğru orantılı görünmektedir.

Fischer Mimarlık ve Dil adlı kitabında, algı psikolojisi üzerine gerçekleştirilmiş olan bir deneyden bahsetmektedir. Bu deneye göre mekânda bulunan pencere, balkon, halı, sütun vb. tekil nesnelere bir araya geliş biçimleri ve/veya tekil olarak yerlerinin değişimi –kendini daha sonraki gözlemcilerin yerine koyarak- ayrıntılardaki her bir değişikliğin bütünü etkilediğini göstermekte hatta bütünün anlamını tümüyle tersyüz etmektedir.

*"İş bu kadarla da bitmez: Algı psikolojisinin şu yukarıda alıntılanmış temel ilkesinden değinilen bir şey daha vardır, genel sonucun, tek tek öğelerin düz bir toplamından ibaret olmadığı, tek tek parçaların bir araya getiriliş biçimlerinin de bu parçaların tek başlarına ele alındıklarında sahip olmadıkları yeni bir oluşumun, yeni bir nitelik yarattığını"*⁵⁰ da söylemektedir.

Diğer bir deyişle izleyici ve sanatçı da dâhil olmak üzere birbirini kuşatan ve sürekli yenilenen nesnelere kümesi oluşmaktadır. Sanatçının dilinin, gerçekliği değişik açılardan temsil etmesi, fiilleri canlı olanların akışkan eylemlerine müdahalesine neden olmaktadır. Böylelikle mekân bağlamında sanatçı-yapıt-izleyicinin bulunduğu kesim kümesinde gerçekliğin anlamlandırılması söz konusudur. Artık algılanabilir olan nesneye yüklenen anlam, izleyicinin bireyselliğinde şekillenerek özümsemesini sağlayacaktır. *Mekân birey için ne kadar çok bağlam içeriyorsa anılarla, deneyimlerle, algılarla, duyumlarla desteklenmiş mekân da o kadar bellekte ilişkilendirilir, eşleştirilir, yönlendirilir, karşılaştırılır ve kodlanır.*⁵¹ Böylece sanat bağlamında bir bütün olarak verilmiş algı nesnesinin hafızada hayal yoluyla kuşatılması mümkün da görünmektedir.

Estetik algı, tanımlanacak olan mekânın ve bütünleşik unsurlarının bir olmasını sağlamaktadır. *"Bir yapıta dışarıdan bakmak yerine, o yapının içine girebilmek önem kazanmıştır. Yapıt, mekânda sergilenen özerk bir nesne olarak değil, bütüncül olarak*

⁴⁹ Bkz. (9), BERGER, 9.

⁵⁰ A.g.k., 15.

⁵¹ Bkz. (13), ÖYMEN ÖZAK ve PULAT GÖKMEN, 150.

algılanması gereken bir duruma dönüşmüştür."⁵² Bakan, bir şekilde yapıtı aşarak yapana ulaşmakta ve onun fiili bağlamında yapıta bakmaktadır. Burada bakmak fiili, görmek fiili olarak kullanılmaktadır. Görmek, izleyicinin nesnenin varlığını hafızasında tutmasıyla o nesnenin bütününe hayal gücü üzerinden erişilebilmesini sağlamaktır.

Online TDK Büyük Türkçe Sözlüğünde 'görmek' fiilinin uygun karşılıkları aşağıda belirtilmektedir. Çalışmada ele alındığı şekliyle kapsamı açıklar niteliktedir;

1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.
2. Anlamak, kavramak, sezmek.
5. Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak.
6. Yapmak, etmek: İş görmek. Masraf görmek.
7. (-den, -i) Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.
9. (nsz) Bir şeye erişmek.
11. (nsz) Bir işleme uğramak.
12. (nsz) Yüzü bir yöne doğru olmak, bakmak.
14. Karşılaşmak, rastlaşmak.
15. (-le) Gözlerin görmediği durumlarda başka duyu organlarıyla algılamak.
16. (nsz) Sahne olmak, geçirmek.
17. Saymak, herhangi bir şey gibi görmek.

Bir sanat eserinin mekân bağlamında aldığı anlam ve değişik etkenlerle oluşan/oluşturulan yeni tanımları; öznel bir anlatımın yine öznel anlamını oluşturabilmektedir. Dış uyaranlar (süblim), izleyicinin mekânda devinmesinin kaynağı olup eylemlerini yönlendirmektedir. Mekânın oluşumuna katkıda bulunan bu elemanlar; *"mekânın insan üzerinde yapacağı etki, hissettirdikleri ve mekânın yaşaması açısından önem taşımaktadır."*⁵³ İzleyicinin özneliği de tam bu noktada hem bireysel hem de sanatsal bağlamda evirilmektedir. *"Sanatsal ifade biçimlerinde yaşanan bu sürekli değişim, izleyicinin görme-duyma biçimlerini, beklentilerini ve*

⁵² Bkz. (30), D'OOHERTY, 15.

⁵³ Bkz. (10), SOYGENİŞ, 99.

anlayışını etkilemiş, böylece sanat ve izleyici tarih boyunca karşılıklı etkileşimle evrilmiştir”⁵⁴

Resim 5.1: Church Of Light Dış Mekân Görüntüsü, Fotoğraf Masaru Tezuka, Osaka

Kaynak: <http://www.interactiongreen.com/church-light-tadao-ando/> Erişim: 15.08.2019

Örneğin, Tadao Ando'nun 1989 yılında Osaka Ibaraki City'de yapmış olduğu, 'The Church of Light', 'Işığın Kilisesi' inanan veya inanmayan tüm ziyaretçileri aurasıyla etkilemektedir. Japonya'da yer alan yapının duvarında boydan boya 18 x 6 x 6 metre boyutlarında bulunan yatay ve dikey haçın beton duvara gömülmesi, binanın doğu cephesine dikkati çekmektedir. İbadet eden dindarların üzerine yansıyan ışık, İsa'nın ışığının kutsallığını temsil etmektedir. Kutsallık, doğanın uyaranları ile amaçlanmıştır. Bina, bir bütün olarak ışığın ve ibadet eden kişinin gücünü temsil etmektedir.

Interacton Green adlı websitesinde Ando'nun çalışmasıyla ilgili verilen bilgilere göre yapıda, yatay çizgi sol kenardan sağa kenara doğru genişlemektedir. Bu, 10 ton ağırlığına sahip duvarların üst kısmının alt kısımdan tamamen ayrıldığı ve yukarıdan desteklenmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bu teknik zorluğun sonucunda ortaya çıkan etki, duvarları uzunluğu boyunca kesen ışığın son derece güçlü olduğudur. Ando, kilisede özellikle beton karışım oranında farklılıklar yaratmıştır. Burada asıl

⁵⁴ Bkz. (42), GÜLER, 39.

amacı, ışığı emen, yansıtan ve yayan beton duvarların ışığın dağılmasını ve iç kısımda çözünmesini sağlamaktır. Ziyaretçilerin sanki havada dolaşan, duvarlardan sıçrayan, yön değiştiren ve dağılan ışık parçacıklarının her birini görmesi ve hissetmesi için yapılmış bir çalışmadır. İç ışığın da kısılmasıyla, haçın boşluğundan geçerek yayılan ve yansıyan ışık, güçlü ve izleyici için bir o kadar da kıymetli görünmektedir. Diğer yandan ise parıldayan ışık haça yakın olduğunda yoğundur. Işık karanlıkla çözülmeye başladığında ise daha yumuşak hale bürünen gölgeli karanlığı vurgulamaktadır.

Minimalist tarzıyla mimarlık dünyasının önemli sanatçıları arasında yer alan Tadao Ando, kilisenin sergilenmesi adına yaptığı açıklamada *mimarlığın tecrübe edilmesi gerektiğini belirtmektedir ve imkansızı mümkün kılmak adına taviz vermeyen tutkunun çaba gerektirdiğini eklemektedir.*⁵⁵ Projeyi ilk kez kilisedeki insanlara tanıttığında, doğa olaylarının kilisenin içerisindeki eylemleri etkileyebilmesi için yarıkları açık bırakmak istediğini belirtmiştir. Ortak ibadetin değerini artıracığına inandığı bu noktada, insanların kelimenin tam anlamıyla doğal unsurlar karşısında birlikte ibadet etmenin gücünü hissedeceklerine inanmıştır. Kiliseye yerleştirdiği haçın hiçbir materyal ile örtülmeyerek açıkta bırakılması, dışarıdaki ses, koku, rüzgâr gibi unsurların insanları ve doğayı, bu dünyayı ve öbür dünyayı, insanları ve Tanrı'yı birbirine bağlayan önemli bir nokta olduğu belirtilmiştir. Böylece haçtaki açıklıklardan geçen fiziksel durumlar inananların var-oluş ile bütünlük yaşamasına sebep olacaktır.

⁵⁵ <http://www.interactiongreen.com/church-light-tadao-ando/>

Resim 5.2: Church Of Light İç Mekân Görüntüsü, Fotoğraf Masaru Tezuka, Osaka

Kaynak: <http://www.interactiongreen.com/church-light-tadao-ando/> Erişim: 15.08.2019

Bu örnekte de görüldüğü üzere, mekân bağlamında sanat yapıtının değerlendirilmesi, dolaylı olarak etkileşimde olduğu ve yarattığı koşulları da ortaya koymaktadır. Yapıta yüklenen anlam, o yapıtın karşılıklı olarak mekânı oluşturması ve/veya mekânın yapıtı kavrayarak bütünlemesi, sanatçının ve izleyicinin de kendini sorgulamasına yol açmaktadır. Bu sorgulama, kişinin kendi yeniden tanımlamasında ve anlamlandırmasında çıkış noktası olmaktadır.

Mimarlık ve Dil adlı kitabında Fischer, mekânın dilinin, dil içeriği ile anlaşılabilirliği inancındadır. İki dilin de sanatsal bir yaratım olduğunu ortaya koymaktadır. Kitapta, yaratım sürecinin yanında yaratıcı-yaratılan-izleyici bağlamlarının algıda gösterdiği farklılıklara da yer verilmiştir. Ne kadar mimarlık disiplini kapsamında ele alınıyor görünse de yazarın bu noktada detaylarda iletmeyi amaçladığı önemli noktalar bulunmaktadır. Yaratımın dil bağlamında ifade bulması, mimari yapıtı yaratan sanatçı ile tarihi mekânda kurgulanan çağdaş sanatçının eserlerini, tezde konu olan kuramsal ve kavramsal çerçevede ele almaya yardımcı olacaktır. Sanatçının mekânın dilini sorgulayarak tasarımı (yaratımı) konuşma ile eşdeğer görmesi, konunun anlaşılmasını sağlayacaktır. Dilin işlevsel iletişimde insanın yaşamını saran mekânı oluşturmak için mimarlığın işlevine dikkati

çekmektedir. Tarihi mekâna bir şekilde eklenmiş ve/veya sonradan eklenen sanat yapıtı da mekânı bütünleyerek sanatçının dilini anlaşılır kılmaktadır.

Fischer'e göre, dil bağlamını burada da görebilmek önemlidir çünkü ifadeler doğrultusunda izleyicinin, bir 'düşünce'yi algılaması sağlanabilmektedir. Sanatçının sahip olduğu ve sunmayı amaçladığı 'düşüncesini', sanatsal bir ifade olarak göstergeler ve simgeler ile tanımlaması, dil vasıtasıyla konuşmak, bir anlamda aktarmak ile benzeşmektedir. Her ikisinde de dil bir araç olarak kullanılmakta ve bir amaca hizmet etmektedir. Yapıtlarının okunması ve anlamlandırılması ile izleyicinin kendi gerçekliğine dokunması ve çeşitli uyaranlarla farkındalık sağlaması, dilin görevini yerine getirdiği anlamını taşımaktadır.

Farkındalık, bir anlamlandırma sürecini gerektirmektedir. Sanatı mekân bağlamında ele alan sanatçı, iç mekândaki unsurlarla birlikte kendi eserinin bütün olarak değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Anlamlandırma sonucu oluşan algı, kişinin kendini yeniden tanımlamasını ve gerçekliğini eşzamanlı idrak etmesini sağlamaktadır. İçinde bulunduğu mekân ile var olan insan, çevresinde yer alan nesnelere iletişimle bulunarak tecrübeleri vasıtasıyla idrakini sürekli olarak an be an gerçekleştirmektedir.

Mekânı anlamlandırma sürecinde, tezde söz konusu olan kutsallık ve dünyevilik kavramlarının sanatın ve sanatçının değerlendirilmesi açısından önem taşıdığını belirtmek gerekir. Dünyeviliğin 21. yüzyılda yadsınamayacak varlığı ve yaygınlığı, kutsal olanı din terminolojisinden ziyade bir algı biçimi olarak ele alınmasına sebep olmaktadır. Yüceliğin, çevrenin neden olduğu uyaranlar ile idrak edilmesi konuyu daha anlaşılır kılmaktadır. Kutsallık neydi? ve neye dönüştü? Kutsal, yüce olan aşkın bir varlık mıdır yoksa tanımlanamayan bir güç müdür? Yoksa biliş düzeyinde kavranabilen, hissedilebilen hatta tecrübe edilebilen bir şey midir? Dünyeviliğin kutsalın manasını kavramadaki rolü nedir?

6. KUTSALLIK VE DÜNYEVİLİK

Algısal olarak mekân ve nesnelerin, çevre ile ilişki kuran izleyici üzerinde güçlü bir etkisi olduğu görülmektedir. İzleyicinin idrak yoluyla kurduğu bağ, zamansızlık boyutunda ve zamanda kendini açığa çıkaran bir kavram haline gelmektedir. Tarihin çatıştığı an'ları gözlemlemek, günümüz çağdaş sanat uygulamalarının tarihi mekânlarda kullanımı ile mümkün görünmektedir. Bu doğrultuda çağdaş sanatın izleyiciye ve sanatçıya sunduğu şey; sergileme alanlarını *olguları bağlamlarına göre incelemek, bağlamı şekillendirici bir unsur olarak irdelemek, sonuç olarak bağlamın kendisine odaklanmayı*⁵⁶ göstermektedir. Mekânın yapıta ve izleyiciye yüklediği anlam, bağlamların irdelenmesini gerektirmektedir çünkü *bugün geldiğimiz noktada, önce sanatı değil, mekânı gördüğümüz açıktır.*⁵⁷ Görüldüğü üzere, mekâna ve sanat yapıtına yüklenen anlamlar, tezde söz konusu olan tarihi mekânlarda kutsal ve dünyevi bağlamların açığa çıkmasını mümkün kılmaktadır.

Konuyu aktarmadan önce bazı kelimelerin anlamlarına açıklık getirmek gereklidir. Dünyevilik kavramının yalnızca Uhrevilik bağlamında değerlendirmek konumuz açısından sığ bir bakış açısı olacaktır.

Türk Dil Kurumu (TDK) Online Sözlüğünde “*Uhrevi*” kelimesi;

-*Öbür dünya ile ilgili*, - *Ahiret ile ilgili*, - *Dünya karşıtı* olarak açıklanmaktadır ve kelime olarak öbür dünya kavramıyla örtüşmektedir.

“*Kutsal*” kelimesi; - *Kutsal olma durumu*, - *Kutsiyet* - *Mukaddeslik* anlamlarına gelmektedir.

⁵⁶ Bkz. (30), D'OOHERTY, 23.

⁵⁷ A.g.k., 30.

“*Dünyevi*” kelimesi tam anlamıyla yine TDK Online Sözlüğünde yer aldığı gibi;

- *Dünya ile ilgili*, - *Dünya işlerine ilişkin*, - *Uhrevi karşıtı* olarak değerlendirilmektedir.

“*Seküler*” kelimesi: - *Dinden bağımsız olan*

“*Profan*” kelimesi; Fransızca kökenli bir kelime olup Online Nisanyan Sözlük’e göre

- *Kutsal olmayan*, - *Dini olmayan* anlamlarını taşımaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda dünyevilik, sekülerite ve profan kelimeleri benzer anlamlara sahip olup tezde **dünya işlerine ilişkin, dinden bağımsız olan ve kutsal olmayan** anlamları ile ele alınacaktır. Kutsallık ise kültürümüzde de algılandığı üzere Uhrevilik anlamıyla özdeşleşmektedir. Ancak tezde mana olarak **kutsal olma durumu** ile örtüşmektedir.

Tarihi bir sanat yapıtının yapısal bileşenleri, gösterge-bilimsel olarak yapıtta algılanan kavramsal boyutu da güçlendirmektedir. Bileşenleri değerlendirmeye başlamadan önce kutsal kavramını açıklamak gerekmektedir.

Adanmışlık ve aidiyet duyguları ile Tanrıya yönelen dindarlar, bağlamı fiziksel bir merkezde yani mabette bulmaktadırlar Merkezi bir sistem ile var olan dinler, tanrıyı/insanı mabette merkez olarak çevrele(n)mektedirler. İnsanın var oluşundan bu yana ilk çağların doğa tanrılarından günümüz tek tanrılı dinlerine kadar *Kutsal*, toplum ve kültürlerin sahip olduğu bir kavramdır. Hangi din olur ise olsun, teologlar, antropologlar, etnologlar, din tarihi uzmanları tam olarak kutsalın kavranamayacağı, kanıtlanamayacağı ve belirsiz kalacağı konusunda mutabık olmaktadır. Ancak, sanat – kültür – toplum ilişkilerinin karşılıklı etkileşimi, din kavramının ise bu ilişkileri tarih boyunca şekillendirdiği düşünüldüğünde kutsiyet bağlamından bahsetmek kaçınılmaz görünmektedir. Kutsal, sadece din olgusu ile değerlendirilmemekte aynı zamanda toplumsal, kültürel bir araç olarak da ele alınmaktadır.

Kutsal; olağan üstü gücün açtığı kucak ve insanlar ile kurduğu güçlü bağ; haz, içkin coşku hatta bir aşk olarak tanımlanmaktadır. Mutlakıyeti tartışmasız olan yüce varlığa koşulsuz sevgi, teslim olmadır. Ünlü Alman Teolog ve Karşılaştırmalı Dinler Uzmanı Rudolf Otto sorgulanmayan teslimiyet olarak Kutsal olanı şu şekilde tanımlamıştır;

“Kutsal olanı doğaötesi için bir sıfat olarak kullanır. Kutsalı, gizemli biçimde öteki olan, farklı nesnelere kendini tezahür ettiren bir güç olarak anlar. Bu nesne merkezli yaklaşım, din fenomenolojisi geleneğinde hâkim anlayış halini aldı. Bu modele teolojik ya da doğaötesine dayalı model de diyebiliriz. Burada kutsal, dini tecrübenin kendisine cevap verdiği aşkın gerçekliğin ismidir. Yani kutsalın tecrübesi, aşkınlığa verilen cevap nosyonuyla ilişkilendirilir.”⁵⁸

İnançlı insan, hangi inanca mensup* olursa olsun kendi varlığının kanıtını, yüce olanın ezel ve ebediyetinde ibadet yoluyla bulmaktadır. Tanrı'nın varlığını kanıtlama amacıyla olmayan “inançlı” insan, *kutsalın bilincine varır, çünkü kutsal kendini kutsal olmayandan (profan) farklı bir şekilde gösterir. En ilkelinden en gelişkinlerine kadar, tüm dinlerin tarihinin, kutsal gerçeklerin açığa çıkmaları aracılığıyla kutsalın tezahürlerinin birikimi olduğu söylenebilir.*⁵⁹

Tüm inançları tanrı eksenli değerlendirmek, konuyu kısıtlayacaktır. İslamiyet, Hıristiyanlık, Musevilik, Putperestlik ve Budizm gibi dinlerin ortak noktası; Tanrıdan daha çok Kutsal Olan'dır. Tek tanrılı ve çok tanrılı dinlerde Kutsiyet, kaynak sorgulanmaksızın güç ile kurulan bağını temsil etmektedir. Claremont Graduate Üniversitesinde Profesör olan Michael Shermer, ‘İnanan Beyin’ adlı kitabında önce inançların olduğunu belirtmektedir. Ardından inanca bağlı gerçekçiliği doğrulamak üzere inancın dayandığı sebepler öne sürülerek inanç savlarının tartışmasız doğru ile apaçık yanlış arasındaki bulanık sınır arasında bir yerinde durduğunu belirtmektedir. İnsanın inanç ve davranış evrimleri üzerine sayısız makale ve kitap yazan Shermer, İnanan Beyin kitabının ‘İnanan Nöron’ bölümünde inançlıların ve inançsızların beyni üzerine araştırmalara yer vermiştir. Gerçekleştirilen iMRG (İşlevsel Manyetik Rezonans Görüntüleme) taramalarında dinsel ve din dışı sinirsel bağlantılara yönelik

⁵⁸ Bkz. (5), KUŞÇU, 167.

* Burada din mensubu tanımı özellikle kullanılmamıştır. Herhangi bir şeye/varlığa ruhani bağlı olan anlamında kullanılmıştır.

⁵⁹ W. G. OXTOBY, “Holy, The Idea of” 432; Ayrıca Bkz. <http://www.mizii.com/jesusi/inlight/religion/rites/Sacred.htm>

sonuçlardan bir tanesi ise inancı inanç saymanın inanca dayandığına dairdir. *Her iki kesim, yani inanan ve ateist bireyler, dinsel belirlemeleri değerlendirirken fazla bilişsel çatışma ve belirsizlik yaşamakta ve çalışmada sunulan din dışı uyarılar hakkındaki değerlendirmelerin depolanmış bilgiye erişmede rol oynayan beyin sistemlerine daha fazla bağlı olduğu görüşü ileri sürülmüştür.*⁶⁰ Nörolojik verilerle dayanarak inanan ve inanmayan beyin kendi çıkarımları üzerine sorgulandıklarında aynı ölçüde bir inanç beslediği belirtilmektedir. Shermer'in iddiası, "inanç" kavramının her şeyden önce olduğudur. İlk önce inanç hissedilmekte ve ardından inancın nedeniyle kutsala yönelim gerçekleşmektedir.

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi Yrd. Doç. Dr. Emir Kuşçu makalesinde Kutsal'ın Tanrı kavramından öncelikli olduğunu desteklemektedir; *"Kutsallık, dinlerde Tanrı düşüncesinden bile daha köklü olan en önemli kavramdır. Fenomenolojide kutsal ifadesi açıkça ya da gizlice a priori (Deneyimlere ya da tecrübelerle bağlı olmaksızın varlığı kabul edilmiş bilgi veya önerme) bir dini gerçekliğe yani aşkın ve gizemli olan bir nesneye işaret etmektedir".*⁶¹ Kutsala olan bağ, aşkınlıkla tecrübe edilen bir oluş gibidir. Bu oluşuma, soyut olandan somuta çeşitli dini vecibeler sayesinde ulaşılmaktadır.

Hıristiyanlıkta vaftiz törenlerinden, İslam'da namaza, Yahudilikte oruçtan, tarikatlardaki kurban ayinlerine kadar tüm inanç sistemlerinde* soyutu fiziksel halde deneyimlemek ister. İnsan kendi gerçekliğini doğası gereği fiziksel mevcudiyeti ile idrak edebilmektedir. Kutsal olanın varlığını tecrübe etmek, bir anlamda bağlılık, aidiyet ve sorumluluk olarak algılanmaktadır. Kutsallık üzerine çalışmaları olan Fransız Sosyolog Emile Durkheim'a göre; *kutsalın bir inançlı için bir bilinçlilik durumu olduğunu da belirtmek yanlış olmayacaktır. Çünkü inançlı insan kutsal nesneyi fiziksel gerçeklikle bağdaştırmaktan ziyade, özünde bağ kurduğu kutsal olan kavram ile deneyimlemektedir.*⁶² Bu tecrübe, ilk insandan günümüze inançlı insan

⁶⁰ Michael SHERMER, *İnanan Beyin*, Çev. Nurettin Elhüseyni, 177-178.

⁶¹ Bkz. (5), KUŞÇU, 167.

* Sistem kelimesi, inançların toplum ve kültürü şekillendiren bir süreç ile devam etmesinden kaynaklı olarak kullanılmıştır.

⁶² Emile DURKHEIM, *Dini Hayatın İlk Biçimleri*, 431.

için kendini adama durumu, diğer bir anlamda ise teslimiyettir. Teslimiyet, kimine göre zorunluluk kimine göre de minnet duygusuna kapılmasından kaynaklıdır.

Emile Durkheim, toplumun dini, dinin de toplumsal olduğunu iddia etmektedir. Böylece toplumun, iktidar, kültür, din, kurallar, davranışlar, üsluplar, inançları yönlendirdiğini ve şekillendirdiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Ferdi bilincin içsel bir güdü ile gerçekleşmeyip, dış güçlerin yani cemiyetin kaideleri ile olaylar sonucu gerçekleştiğini belirtmektedir:

“Bu olayların birincisi; yemek, içmek, uyumak gibi ferdî şuurla ilgili olaylardır. Bunlar daha çok psikoloji ve biyolojinin sahasına girerler. İkincisi ferdî şuurun dışında olan olaylardır. Bunlar umumî ve mecburidirler. Fert ister istemez bunlara uymak zorundadır. Bir ferdin sosyal kişiliği kendisinden değil çevresindedir. Yani, bütün sosyal olaylar, ahlâk, hukuk, din gibi kolektif alışkanlıklar ve görünüşlerin değişmeleriyle birlikte meydana çıkarlar. Bunun için cemiyetin kötü ve fena gördüğü bir hareketi fert de fena görür. Onu cezalandırmayı uygun bulur. Cemiyetin bu bakımdan fert üzerinde kolektif bir etkisi vardır.”⁶³

Toplumun ve kültürün de bu güç ile yön bulması, insanlığın kaçınılmaz sonucu olmuştur. Mucizelerin varlığı antik dünyada doğanın gücünün şimşek, yağmur, deprem vb somutlaşmasıyla, Hıristiyanlığın mucizeleri ise Kutsal Meryem’in fenomenleri ve toplumun şahit olduğu Aziz mertebesine yükselen din mensuplarının tecrübeleri ile fiziksel olana indirgenmiştir. Hollandalı Teolog ve Dinler Tarihi Uzmanı Van der Leeuw, çağdaşı Teolog Otto’dan farklı olarak, *sadece kutsalın tecrübesinin öznel boyutunu irdelemekle yetinmez, ayrıca onun nesnel içeriğine de odaklanır.*⁶⁴ Der Leeuw, Kutsal’ın tecrübe edilmesini açıklamayı amaçlamıştır. Bu tecrübenin arka planını ise üç madde ile betimlemiştir;

“Bize dini hayatın çoğulluğunun arka planında yer alan birliği göstermeye çalışır. İkinci olarak bu birlik, aşkın gerçeklik nosyonu ile bağlantılı olarak görülür. Üçüncü olarak, bu modelin cazibesi, sembol sistemlerini anlamada araç olarak görülmesine yol açar. Fenomenologlara göre, dinsel topluluklar, literal (hakikate uygun) nesnenin kendisine, örneğin ağaç ya da taş değil, ağaç ya da taş formunda tezahür eden kutsala cevap vermektedirler.”⁶⁵

⁶³ Ayşegül PEHLİVAN, “Emile Durkheim’in Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış”

⁶⁴ Bkz. (5), KUŞÇU, 168.

⁶⁵ A.g.m., 169.

Dünyevilik ise din, kültür ve toplum sistemleri söz konusu olduğunda, teolog, sosyolog ve din tarihçilerinin genellikle kutsal kavramı üzerinden tanımlamayı tercih ettikleri bir kavram olarak görülmektedir. Dini yapılar, politik sistemlerde olduğu gibi insanları belirli kurallar çerçevesinde cemaat hayatına dahil etmiş, tanrıya ulaşmanın kutsal yolunda uyulması gerekenleri belirli normlarla yönlendirmişlerdir. Doktrinlere uymayan birey ve/veya toplulukları, dışlamışlardır. Tarihe bakıldığında da din ve din dışı olan, nedensellik bağlamında tanımlanamayana yönelik bir ayırım olmaya başlamıştır.

Gün geçtikçe uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları ve hükümetlerin, kolektif bilincin toplumsal boyutta nasıl ilerlediğini ölçümleme çalışmaları artmaktadır. Bireysel, toplumsal ve kolektif düzlemde kat edilen yollar ve gelinen nokta bu çalışmalarla daha anlaşılır görülmektedir. Örneğin 2012 yılında ABD'deki Pew Araştırma Merkezi'nin Din ve Kamu Yaşamı Forumu '2010 Dünyanın En Önemli Dini Gruplarının Büyüklüğü ve Coğrafi Dağılımı' adlı raporunu hazırladı. 230 ülke ve bölgede yapılan anketler ile nüfus kaydı araştırması sonucunda dünyanın inanç haritası ortaya çıkarıldı ve rapora göre;

“Dünyada 10 kişiden 8'i bir dini grup içinde yer alıyor. Bu da 2010 yılında 6,9 milyar olan dünya nüfusunun yüzde 84'üne denk düşüyor. Buna göre, 6,9 milyarlık dünya nüfusunun yüzde 32'si (2.2 milyar) Hristiyan yüzde 23'ü (1.6 milyar) ise Müslüman. Herhangi bir dini gruba ait olmayanların sayısı ise 1,1 milyar (yüzde 16) olarak belirlendi. Dinsizler, Hristiyanlar ve Müslümanların ardından en büyük üçüncü grubu oluşturuyor. Bu grupta Tanrı'ya ya da evrensel bir ruha inanan, ancak kendisini belirli herhangi bir dini grubun üyesi olarak tanımlamayan kişiler de yer alıyor.”⁶⁶

Yine Pew araştırma Merkezi'ne araştırmalara göre son on yılda 100 farklı ülkede ve bölgede dindarlık düzeyinin gençler arasında tüm dünyada yaygın olarak azalmış olduğunu göstermektedir. Son araştırmalar, gençlerin bir dinle özdeşleşme, tanrıya inanma veya dinle ilgili etkinliklerde bulunma ihtimalinin, yaşlı kuşaklara kıyasla çok daha az olduğunu göstermektedir. Gençlerin dinden giderek daha çok uzaklaştığını gösteren bu veriler, birçok farklı nedenle açıklanabilir. *Bazı araştırmacılar insanların yaşlandıkça daha dindar olmasının doğal olduğunu iddia*

⁶⁶ <https://www.yenisafak.com/aktuel/iste-69-milyarlik-dunyanin-din-nufusu-436757>

ederken, bazıları da yaş grupları arasındaki bu farklılaşmayı dünyanın gittikçe daha fazla sekülerleşmesine bağlıyorlar.⁶⁷

Bu noktada ise, kutsallık ve dünyevilik kavramlarının din bağlamından çıkarılarak bir adım sonrasında kişinin kendi mevcudiyetini kavradığı, kendini yeniden tanımladığını, kendi sınırını belirlediğini söylemek gerekir. Ancak bu noktada, dünyeviliği kutsaldan tamamıyla ayırmak anlamlı görünmemektedir. Nedensellik bağlamını görmek önemlidir.

Durkheim'a göre hiçbir şey aslen kutsal değildir, *“fakat kutsal, bir toplumun bir nesneye kutsallık karakterini nakşetmesidir. Kutsal toplumdaki topluma değişir, birbirine komşu olan iki toplum bile, kutsalın içeriği hakkında aynı fikirde olamaz. Kutsalın içeriği zamanla değişebilir ya da kaybolabilir.”*⁶⁸ Kutsalı kolektif temsil ya da ideallerle ilişki içinde düşünen Durkheim için, kutsal her toplumda mevcuttur.

Kutsal ve dünyevi olan birbirinden ayrı ama bir anlamda da birbirine bağlı görünmektedirler. Bir arada olmaları ile geliştikleri de söylenebilir. Sonuç itibariyle beslendikleri kaynak yine de aynıdır. Aynı temelde iki kutup, çıkış noktaları tek nokta denebilir. *Anlaşılabileceği üzere (din dışı) profan ve kutsalın içiçeliğinin yarattığı zıtlık ve çelişki, kutsalın inanç sistemlerindeki olgusalılığının yanında sekülerizasyon ve modernizmin kültürel tezahürü olarak da değerlendirilebilecek bir olgu olduğu belirtilebilir.*⁶⁹

Diğer uzmanlar gibi Otto, seküleriteyi kutsal kavramı üzerinden karşılaştırarak aktarmaktadır;

“Kutsal, insanüstü, öteki iken, profan, dünyevi, naturel ve sekülerdir. Kutsal düzen modelinde ise, profan dünyevi olan değil, düzeni çığneyendir. Bu modelde kutsal ve profan dinamik olarak karşıttır. Bu modelde profan, mabedin dışı değil, mabedi yıkanandır. Burada sakral, öteye işaret eden bir nitelik değil, dünya-düzeni biçimlerine işaret ettiği ölçüde bozulmayıp dokunulmamış olarak tutulan bir mahiyete sahiptir. Profan ise ahlaki ya da ritsel kirlenme yoluyla bu düzeni tehdit eden her şeyle bağlantılıdır. Kutsal düzen modelinde, kutsal profan tecrübenin

⁶⁷ <https://ahval.io/tr/din/pew-dunya-genelinde-dindarligin-geldigi-noktayı-arastirdi>

⁶⁸ Bkz. (5), KUŞÇU, 173.

⁶⁹ Bkz. (3), GÜNDÜZ, 11.

farklı alanları değil, sistemin kendisi sayesinde bütünlüğünün korunduğu bir gerilim kutbunu yansıtır.”⁷⁰

Akademisyenlere göre dinsizlik, dünya çapında yapılan araştırmalarda en hızlı ve geniş ölçekli yayılan düşünce biçimi olarak değerlendirilmektedir. Dünya genelinde kiliseler kapanmakta ve seküler bir anlayışı benimseyenlerin sayısı artmaktadır. İnsanlar ibadetlerden uzaklaşarak, zihinsel olarak da ateist ve agnostik bir anlayışa yaklaşıyorlar.⁷¹ Kiliselerin satışa çıkması, düğün, konser, şirket davetleri, sergiler gibi etkinlikler düzenlenerek kiliseye ödenek sağlanması için projeler düzenlenmektedir. Kilise ve ibadethane kavramları şekil değiştirerek, bir anlamda dünya ve insan merkezli bir anlayışa evrilmektedir. Bu evrim, insanın çevresiyle olan ilişkisine dikkat çekilmekte ve çağdaş sanatın meselesi olan kavramsal boyutta algılamaya yönelik ilerlemenin koşullarını göstermektedir.

⁷⁰ Bkz. (5), KUŞÇU, 180.

⁷¹ <http://www.gercekhayat.com.tr/dosya/hristiyan-avrupa-tarih-olacak/>

7. SERGİ MEKÂNI OLARAK KATOLİK KİLİSESİ'NİN KULLANIMININ ARDINDAKİ ÇAĞDAŞ DÜŞÜNCE

Vatikan'ın Sanat projeleri gün geçtikçe artmakta, bu artış ise yaratıcılığı din ile bağdaştırmasıyla gerçekleşmektedir. Kapsam, İnsan ile Sanat, Tanrı ile Sanat, Teknoloji ile Sanat gibi sanatı birbirinden farklı kavramlarla oluşturmanın mümkün olduğunu göstermektedir. Bu kavramlar, izleyici ile kurulan iletişimin kutsal ve/veya dünyevi bağlamlarının sanatta, sanat kapsamında sergilenebileceğinin göstergesidir. Çağdaş sanatta dini bir kurumun sanat-din ilişkisini sergilemek adına kavramsal ifadeleri tercih etmesi önemlidir. 1000 yıllık Hıristiyan inancı, doktrinlerini estetize ederek *günceli ve gündemi* sanat yolu ile yakalamaya çabalaması dikkate değer görünmektedir.

Devletler arası politik yaklaşımların ılımlı olması adına atılan adımlarda, sanata, sanatçıya ve sanat eserlerine verilen değerlerin önemli olduğu aşikardır. Vatikan, 1970 yıllarından günümüze dinsel temalı modern ve çağdaş sanat eserlerini bünyesinde barındırarak, gün geçtikçe koleksiyonunu genişletmektedir. Özellikle farklı kültürlerin eserlerine de yer verilerek vizyonunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin, 2018 yılında Vatikan'da yer alan 40 Çin eseri Pekin'deki Yasak Şehir'de sergilendi. ve karşılığında 40 eser de Çin'den Vatikan'a getirilerek, müzede sergilendi. Papa'nın Çin ile yakınlaşmak için ördüğü köprülerin en başlarında yer alan bu tarihi girişim, kültürel diplomasi açısından önem arz etmektedir.

Vatikan Müzeleri'nin önem ve değeri, gerek tarihi barındırması gerekse günümüzde, sanata yaklaşımları ile bilinmektedir. Papa Francesco'nun gelmesiyle tarihte bir ilkin daha yaşandığı Vatikan'da, 2017 yılında kadın bir yönetici Vatikan Müze'sinin müdürlüğüne atandı. Vatikan Kütüphanesi'nde 20 yıldır hizmet veren Barbara Jatta, kurumun öncülük ettiği sanat çalışmalarıyla yakından ilgilenmektedir. Jatta, özellikle

Vatikan’da gerçekleştirilen çağdaş sanat sergilerinin Papa’nın sanata bakış açısına örnek teşkil ettiğini dile getirerek, Vatikan’ın “Papa’lara Ait Müzeler” olduğunu her defasında hatırlatmaktadır. Bu nedenle Papa’ların önceliklerini, siyasi çıkar ve hırslarını sanat üzerinden aktardıklarını ve bu konunun unutulmaması gereken bir altmetin olduğunu belirtmektedir.⁷²

Günümüz dünyasında çağdaş mesenlik olarak da tanımlanabilecek bu ve benzeri tanımlar, Papa Francesco’nun vizyonunu da gösterir niteliktedir. Burada önemli olan, bireysel bakış açısının kurumun vizyonu ile bağdaşması ve bu tutarlı birliğin kitlelere ulaşmasıdır.

Kurumun sanat bağlamında vizyonuna örnek teşkil edecek bir diğer konu, Vatikan’da 1983 yılında kurulan The Patrons of The Arts (Sanatın Patronları) derneğidir. Yine kurumun sanat ile ilişkisinde önemli bir yapı olarak faaliyet göstermektedir. Dernek, Vatikan Müzeleri’ne bağlı olup, dünyanın birçok yerinde şubesi de bulunan, sanat hamilerinin bir arada sanata dair atılımlarda bulunduğu bir yapıdır. 45 sanatsever, Vatikan Müzeleri’nde yer alan eserlerden, sergilerden sorumlu olup, aynı zamanda restorasyonların tamamlanması için öncülük etmektedirler.

Resim 7.1: Sanat Patronları Resmi Logosu

Kaynak: <https://www.azpatrons.org> Erişim Tarihi: 15.08.2019

⁷² <https://www.nytimes.com/2017/12/24/arts/design/vatican-museums-jatta.html>

Papa Francesco, 2018 Eylül ayında The Patrons of The Arts yetkililerinin, İtalyan Dini Müzeleri Derneği'nin (AMEI), Hristiyan sanatının ve tarihinin zengin kültürel mirasına sahip büyük ve küçük dini müze yetkililerinin de yer aldığı yaklaşık 400 kişiyle bir araya gelerek müzeler ile ilgili düşüncelerini paylaştı. Vatikan Haber sitesine göre bu buluşmada Papa Francesco tarihsel, sanatsal ve kültürel mirasın, doğal mirasla birlikte tehdit edildiğine dair endişelerini dile getirdi.

Belirli bir yerin tarihini, kültürünü ve mimarisini bütünleştirmenin önemini vurgulayarak yaşanabilir bir şehir kurmak için çağrıda bulundu.

Resim 7.2: Papa Francesco ve Sanat Patronları, dernek kuruluşunun 35. Yıl kutlaması, 2018

Kaynak: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2018-09/pope-francis-patrons-vatican-museums.html> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Bütünleşmenin bir yolunun da **teknik dilin popüler dil ile diyaloga girmesini sağlamaktır** olduğuna dikkat çekerken müzelerin insanlar arasında yakın ilişki alanları, topluluklar yaratma fırsatları yaratarak insanların yaşam kalitesine katkıda bulunduğunu söyledi. Müzeleri, her zaman herkesin gözlerini güzelliğe yükseltmesinde ve insanların yaşamlarını, çevreye uyumlarını, karşılıklı yardımlarını ifade etmelerini sağlayan bir araç olarak görmektedir. ⁷³

⁷³ <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-05/pope-francis-ecclesiastical-museums-encounter-communities.html>

Böylece, kolektif bilince ulaşım daha kolay ve emin adımlarla oluşmaktadır. Bu nedendir ki Vatikan Müzelerine hem yatırım yaparak hem de müzeleri sanat bağlamında bir araç olarak kullanarak ilerlemeyi tercih eden Papa Francesco;

“Vatikan Müzeleri, güzellik ve karşılama yeri olmak için çaba sarfetmeli. Yeni sanat biçimlerini benimsemeleri gerekir. Kapılarını dünyanın dört bir yanından insanlara açmalı ve farklı kültürler ve dinler arasında diyalog için bir araç, barış için bir araç olarak hizmet etmelidir. Hayatta olmalı! Seçilmiş birkaç kişi için ayrılan geçmişin tozlu depoları değil... ama ziyaretçilerine en dezavantajlı olanlardan başlayarak bugünkü insanlara kendi hikayelerini anlatmak için dikkatleri çeken hayati bir [kurum] olmalı.”⁷⁴

demektedir.

Sanatın güzelliği hayatı zenginleştirmekte ve insanları birleştirerek cemaati bir arada toparlayan etkisi olduğunu her defasında dile getiren Papa Francesco, Tanrının insanı ve yaratılışı tek bir senfonide birleştirdiğini söylemektedir. Bu sözlerden anlaşıldığı üzere geçmişi, bugünü ve geleceği birbirine bağlayan sanat, aynı yerde ve aynı bakış açısıyla farklı ve uzak halkları bir arada toplayarak kolektif bilince destek olmakta ve insanlık için vazgeçilmez yaşam kanallarından biri olduğu söylenmektedir.

Vatikan bu projelerini 2019’da da sürdürmektedir. En önemli ve tarihi projelerden biri olan Andy Warhol’un 25.yıl kutlamaları kapsamında Warhol’un eserlerine ev sahipliği yapılacaktır. Vatikan’daki Bernini’nin muhteşem tasarımı olan Aziz Peter Meydanı’nın solunda yer alan sütun serileri olarak bilinen Braccio di Carlo Magno bölümünde 1000m2 lik landa din temalı eserleri arasında 1986 yılında yaptığı “Son Yemek” temalı eserlerinin ve “Kurukafa Serigrafisi” yer alacaktır. Vatikan Müze Müdürü Barbara Jatta, sanatçıların dinsel yönlerini ve yaratımlarını keşfetmekle ilgilendiklerini belirterek, The Art Newspaper’a 2018 yılında verdiği röportajda “Çağdaş sanat ile diyalog kurmak bizim için çok çok önemli. Görüntüler dünyasında yaşıyoruz ve kilise bu konuşmanın bir parçası olmalı.”⁷⁵ ifadelerini kullandı. Bu röportaj bir kere daha Katolik cemaatinin sanat ile bütünleşerek toplumla iletişim yollarının önemini vurgulamasına dikkatleri çekiyor.

⁷⁴ Papa FRANCESCO, *La Mia Idea Di Arte*, Ed. Tiziana Lupi, Çev. Google Translate, 10.

⁷⁵ <https://www.theartnewspaper.com/news/vatican-to-host-major-andy-warhol-show>

8. 2013 YILINDAN GÜNÜMÜZE SANAT BAĞLAMINDA PAPA FRANCESCO'NUN ETKİSİ

Katolik Hıristiyanlığının merkezi Vatikan'ın yüzyıllardır patronluğunu üstlendiği sanat çalışmaları, 21. yüzyılda da gün geçtikçe artmaktadır. Artış ise yaratıcılık ve din birlikteliğinin sonucunda bir oluş halinde gerçekleşmektedir. Papalık, inanç bağlamında; Sanat ile İnsan, Sanat ile Tanrı, Sanat ile Teknoloji gibi sanatı birbirinden farklı kavramlarla tamamlamanın ve oluşturmanın mümkün olduğunu alternatif projelerle kitlelere sergilemeyi tercih etmektedir. Belirtilen kavramlar, sanatçı-yapıt-izleyici üçlüsünün birbirinden farklı düzlemlerle/de değerlendirilmesi ile gerçekleşmektedir. Amaç yaşama ve insanlığa öncü olmaktır.

Tez'de Vatikan önderliğindeki etkinliklerde, mekân bağlamında ele alınan kutsallık ve dünyevilik kavramları, Avrupa'da yer alan Katolik Kiliselerindeki uygulamaları değerlendirmede örnek teşkil etmesi nedeniyle aktarılmıştır. Bu nedenle Katolik Sanatı'nın 21. yüzyılda devrim niteliğindeki projelerinin örneklerle değerlendirilmesi önemlidir. Devrim olarak tanımlanma nedeni, Papalığın sanat platformunda günceli yine güncel projeler üzerinden değerlendirerek kendi tarihsel döngüsünden çıkmayı amaçladığı vizyonundan kaynaklanmaktadır.

Günceli takip etmeyi denediğini, her dönemde ve fırsatta dile getiren Kutsal Makam, dönemin kimliğine uygun çalışmalara yer verdiğini her yüzyılda belirtmek için birbirinden farklı yollara başvurmuştur, teknoloji ve sanat bu yollardan biri olarak görülmektedir.

2013 yılında Aziz Petrus'un 265. Halefi olarak seçilen Papa Francesco'nun '*sanat*' ve '*global*' kavramlarını video sanatı, kamu sanatı, sahne sanatları, müzik sanatı ve teknolojiyle hatta edebiyat üzerinden değerlendirerek bu inancı barındırdığı

söylenir. Bu doğrultuda ise Papa Francesco'nun perspektifinden sanatı değerlendirmek hem günümüz Katolik Sanatını hem de tarihi mekânlarda sanat uygulamalarını değerlendirmeyi kolaylaştırır.

8.1. Papa Francesco ve Sanat

Kardinal Jorge Mario Bergoglio, Günah Affedici Peder olarak bilinmektedir. 14 Mart 2013 yılında Aziz Petrus'un halefi olarak 256. Papa ilan edilmiştir. Toplumun itilmiş ve ötekileştirilmiş insanlarını temsil eden Assisi'li Aziz Francesco'dan esinlenerek "Francesco" ismini seçmesi tesadüf değildir. Papalık ve kilise tarihi boyunca bu yüce ismi kullanan ilk ve tek kişi Papa Francesco'dur. Seçildiği günden itibaren, Katolik Cemaati'nin dünya lideri ve Aziz Pavlus'un halefi olarak teslim aldığı kutsal görevinde kararlılıkla göstereceği tutuma da emaredir. Bu nedendir ki Papa, "*Miserando Atque Eligendo / Merhamet Bahşeden ve Seçen*" Episkoposluk sloganını seçmiştir.

Papa Francesco'nun 17 Mart 2013 tarihinde gerçekleştirdiği ilk Pazar ayinindeki vaazı, Papalık misyonunu "Merhamet" teması ile sürdüreceğinin kanıtı niteliğindedir. Zayıf ve yaralı insanlara, günahlarını yüzlerine vurmada, merhamet ilacı ile onları iyileştiren bir Kilise çehresinden bahsedilmektedir. Basit gibi görünen ancak kutsal görevinde attığı her adımda izi olan bir doktrinden söz edilmektedir.

Merhamet teması, Papa'nın bakış açısı için mihenk taşıdır. Papa Francesco, İtalya'nın ünlü La Stampa gazetesinde çalışan, uzmanlık alanı Papalık ve Vatikan olan Andrea Tornielli'yle 2015 yılında bir söyleşi gerçekleştirmiştir. Tarihi söyleşi, "Allah'ın Adı Merhamet" başlığıyla Türkçe dahil olmak üzere 34 dilde 100 ülkede yayımlanmıştır.

Allah'ın
adı
merhamet

ANDREA TORNIELLI
ile bir sohbet

KİTAB-I MUKADDES
ŞİRKETİ

Resim 8.1: Papa Francesco Allah'ın Adı Merhamet Ön Kapak

Kitabın kapağı, 7 dilde Papa'nın el yazısı ile basıldı. 2016 Nisan ayında Papa Francesco ile Midilli Adası'nda bir araya gelen Ekümenik Patrik Bartholomeos, Türkiye'de yer alan Kitabı Mukaddes Şirketi yöneticilerinin ricasını Papa Francesco'ya iletmesi üzerine, Papa kendi el yazısıyla bir kağıda 'Allah'ın Adı Merhamet' yazıp imzalamıştır. Böylece kitabın Türkçe kapağı Papa'nın kendi el yazısıyla yayımlanmıştır. Bu doğrultuda tezde **sanat bağlamında merhamet** kavramı, Papa'nın bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Sanat bağlamında değerlendirilecek olan kavram, Papa'nın Kilise Tarihi'nde sanatta ilklere imza attığını gözler önüne serecek ve kavram çağdaş sanat ile örneklendirilecektir. Kitap haline getirilen söyleşinin tarihi niteliğinde olmasının en büyük nedeni "ilk defa" sadece Hristiyanlar ve Katolik Cemaati için olmamasıdır. 'Allah'ın Adı Merhamet' adlı kitabında gazeteci Tornelli, Papa Francesco'nun dikkate değer özeleştirisiyle evrensel bir anlayışta olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir; Papa, "kendini "doğrular" sınıfından sayan Hristiyanlara da şunu

*hatırlatır: “Papa da bir insandır ve Allah’ın merhametine gereksinim duyar”.*⁷⁶ Merhamet’in ırkı, dini, dili, cinsel kimliği ne olursa olsun tüm insanlar için Tanrı’nın bir hediyesi olduğunu vurgulamasıdır. İslam ve Yahudi cemaatleri de dahil olmak üzere, yer yüzünde inanan ve inanmayan insanoğluna hitaben kaleme alınmıştır.

Din, toplum, ekonomi ve sanatın her alanında işlenen merhamet teması, Katolik Cemaati’nin son yıllarda üzerinde durduğu hayati önem taşıyan bir kavramdır. Papa’nın vaazlarının merkezinde olan kavramın çıkış noktası İncil’de yer alan Günah İşleyen Kadın⁷⁷ hikayesidir. Kitaba göre günah işleyen kadının yasalar gereği öldürülmesi gerekir. Ancak İsa, cezasını vermeye hazırlanan kalabalığın arasına girer ve “Günahı olmayan taşlasın!” diyerek kalabalığa seslenir. Kısa bir zamanın ardından kadın ve İsa dışında meydanda kimse kalmamıştır. Kadın, inkar etmez, kabahatini kabul eder. İsa, “*Ne yaptın, ne zaman bunu yaptın, nasıl bunu yaptın ve kiminle yaptın?*” demenin aksine kadına gitmesini ve bir daha günah işlememesini söyler.⁷⁸ Hikayede İsa, unutmak gibi özel bir yeteneğe sahiptir. Kitapta aktarıldığı üzere, her ne günah işlemiş olursan ol; günahını kabul ettiğin zaman, seni dinler, yargılamaz, öper, kucaklar ve “Git! Bundan böyle günah işleme!” der. Bu hikaye, kutsal kitapta yer alan onlarca hikayeden sadece bir tanesidir.

Ancak Papa Francesco’nun vaazında Günah İşleyen Kadın hikayesine yer vermesinin bambaşka bir sebebi vardır. Kurallara göre Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, yasaları üstün tutmaktadır. Yasa, günahkarların cezalandırılmasını ister ancak günahsız İsa, yasadan öteye gitmektedir. Zina yapan kadına günah işleyip işlemediğini sorgulamamakta, yasa ile onu yargılamadığını söylemektedir. Papa’nın dikkat çekmek istediği şey, merhamet lüftunun İsa’nın merhametinin gizeminden geldiğini insanoğluna *hatırlatmaktır*.

Artık günümüzde sorumluluklarını taşımayan ve kabahatlerini başkalarının üzerine yükleyen insan, gün geçtikçe kaosa sürüklenmektedir. 21. yüzyılda gelinen nokta, savaş, ayrımcılık, global kirlilik, ekonomik buhranlar, açlık, sefalettir. Halbuki

⁷⁶ Jorge Mario BERGOGLIO, Papa FRANCESCO, *Françesko, Allah’ın Adı Merhamet, Andrea Tornelli ile Bir Sohbet*, Çev. Mesut Kalaycı.

⁷⁷ “Zinada yakalanan kadın”, Yuhanna İncili 8. Bölüm, Hikaye İncil’den derlenmiştir, <https://incil.info>.

⁷⁸ Bkz. (81), BERGOGLIO, 11-13.

Papa'nın kitapta belirttiğine göre çözüm insanın gözlerinin önündedir. *“Sorumluluklarını al, günahlarını kabul et, İsa'ya yönel, tanrıdan af dile ve merhamet lütfunun nehrine gir. Yani Kilise'nin kucaklamasına izin ver. Tanrı'nın evi bağışlayandır”*.⁷⁹ Merhamet, dışlanan, aciz olan, her varlık için önemli bir kavramdır. Türk Dil Kurumunun online sözlük aramasında *Merhamet* kelimesinin anlamı şu şekilde belirtilmiştir; *“Bir kimsenin veya başka bir canlının karşılaştığı kötü durumundan dolayı duyulan üzüntü, acıma.”*

8.2. Merhamet ve Sanat İlişkisi

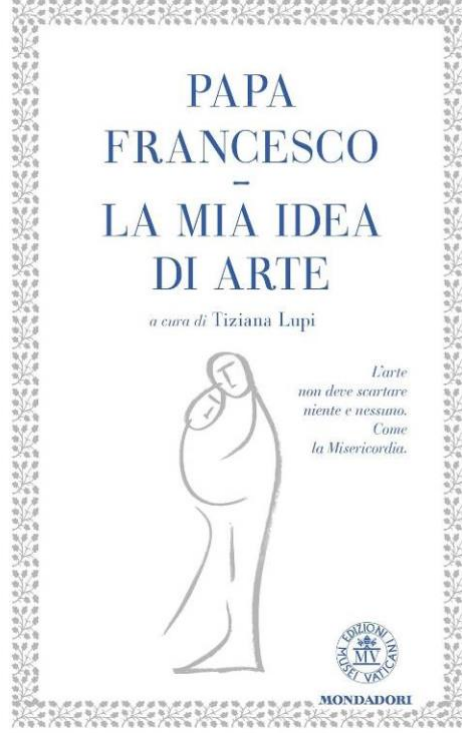
Papa'ya göre insanlığa ışık tutacak ve ayna olacak kimi unsurlar gereklidir. Bu unsurların başında sanat gelmektedir. Sanatçı ise bir aracı olarak önemli bir role sahiptir. Tanrının bahsettiği eşsiz yaratıcılığı – ki insan yaratıcı tanrı tarafından yaratıcı olmuştur- ortaya çıkarmak sanatçının asli görevi olmalıdır. Merhameti arzu eder hale gelmek bir insanın kurtuluşunu gösteren kıvılcımdır. Böylece dışlanmış, ötekileştirilmiş her varlık kendinin bilincine varacak, bilincinde olmayan insan ise özünü hatırlayacaktır.

Yüzyıllardır Vatikan'ın evanjelist yaklaşımları bilinmekte ve her nesil buna şahit olmaktadır. Evanjelizm genel anlamında inciller hakkında bilgi ve haber vermek anlamında kullanılmaktadır. Papa'nın dikkat çekmeyi amaçladığı, sanatın evanjelizmi aktarmaya vesile olmasıdır. *“Sanat, güzelliğin yaratımı olmasının dışında evanjelizmin bir enstrmanı gibidir. Kilisede, her şeyden önce evanjelize etmek var: Sanat, müzik, mimari, heykel, resim yoluyla Kilise incili açıklıyor, vahiyi yorumluyor.”*⁸⁰

Bu doğrultuda Sanatı, Papa'nın yine bir ilk olan çalışması çerçevesinde değerlendirmek yerinde olacaktır. 2015 yılında *“La Mia Idea Di Arte”* başlıklı kitabı, bizzat Papa Francesco'nun sanata bakış açısını aktardığı kitap olarak yayımlandı. Kitabın en büyük özelliği, Papa'nın yine merhamet teması üzerinden kilise ve papalık adına sanatın katolisizm ile aktarılmasını örneklerle belirtmesidir.

⁷⁹ A.g.k., 11-13.

⁸⁰ Bkz. (79), FRANCESCO, 9.

Resim 8.2: Papa Francesco La Mia Idea Di Arte Kitabı Ön Kapak

Resim 8.3: Papa Francesco La Mia Idea Di Arte Arka Kapak

Kaynak: <https://www.amazon.it/mia-idea-arte-Ediz-illustrata/dp/8804658452> Erişim Tarihi:
15.08.2019

Papa'ya göre evanjelize etmek önemlidir. Yalnızca hristiyanlığa fayda amacı gütmeyen çalışmaları, tüm insanlık içindir. Merhameti, sanatçıyı, müzeleri, sanatçının kullandığı materyalleri ve sanatçının yaratıcılığını yani yeniden tanımlanan sanatın önemini vurgulamaktadır. Müzeler ve toplum ilişkileri hakkındaki düşüncelerini ortaya koyduğu kitabın arka kapağında şu ifadelere yer veriliyor:

"Müze yeni sanat biçimlerini karşılamalı, kapılarını dünyanın her yerindeki insanlara açmalıdır. Kültürler ve dinler arasında diyalog için bir araç olmalı. Bir barış aracı olarak hem diri kalmalı hem de geçmişin tozlu koleksiyonları için bir araç olmak zorundadır."⁸¹

Yine Papa Francesco'nun merhamet ve sanat anlayışı çerçevesinde çekilen "La Mia Di Arte" adlı belgeselde sanatın, geçmişten günümüze genellikle bir evanjelizasyon aracı olarak kullanıldığı tekrar edilmektedir. Sanatçıların coşkusunu ortaya çıkarmak ve kişisel olarak teşvik etmek amacı taşıdığı da eklenmektedir.⁸²

Papa'ya göre sanat, atılan malzemeleri ve insanları kurtarmalıdır. Çünkü sanat merhamet gibidir, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi atmamalıdır. Görüldüğü üzere, Francesco'nun düşüncesi bizi bir çeşit ideal galeride, kiliselerde korunan bazı eserler arasına yönlendirmektedir. Belgeselde, merhameti içeren sanat galerisinden bahsedilmektedir. Bu galeri, Papa'nın da hassasiyet gösterdiği eserlerin yer aldığı, kişisel koleksiyon alanlarıdır.

'La Mia Idea Di Arte' adlı kitabında, güzelliğin insanlığı birleştirdiğini savunan Papa Francesco, İsa'yı takip etmenin gerçek bir manada yolundan gitmek olmadığını, aynı zamanda günlük zorluklarda bile hayatı sevinçle doldurabilecek güzel bir ilerleme şekli olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda Papa'ya göre güzellik, Tanrı ile tanışmanın bir yolu olarak belirtilmektedir. Sanatın kutsallık bağlamında önemine vurgu yapılarak, bazı eserlerin illüzyon olduğu, görülmeyen ve tanımlanamayan O şeyin hepimizin inanabileceği bir umut olduğu aktarılıyor.

Bu nedenledir ki güzellik kavramının günümüzde başkalaşarak kavramsal olarak estetik hale bürünmesi Vatikan'ın sanat projelerinde önemlidir. Odak noktası, ortaya konan nesnenin kültür, yaşam ve değerler hakkında insanlığa aktardığıdır.

⁸¹ "La Mia Di Arte" Belgeseli, Direktör. Claudio Rossi Massimi, İtalya, 2017.

⁸² "La Mia Di Arte" Belgeseli.

Rönesansın estetik ve orantılı güzellik anlayışı, Kilise’de çağdaş sanatın güncel anlayışına uygun olarak devam etmekte, çalışmalar bu doğrultuda ele alınmaktadır. Güzellik bir anlamda boyut değiştirmiş ve kullanılan araçlar ile ortaya çıkarılmaktadır. Teknoloji, sergi alanının kurgusu ve ana tema, düşünce bağlamında güzelliği vurgulamakta Tanrının güzel yaratımı olan insan, düşünceleri ile iyiyi ve güzeli ortaya koymaktadır. Bunun için de mevcut olanaklarını yaratıcılığı ile bir araya getirerek ortaya sanat eserleri çıkarmaktadır.

8.3. Katolik Kilisesi’nde Teknolojinin Yeri ve Sanat ile İlişkisi

Papa Francesco liderliğindeki 21. yüzyıl Katolik dünyasının amacı daha önceki yüzyıllarla kıyaslandığında farklılıklar görülmektedir. Her ne kadar Katolik Cemaati, din ile sanat ilişkisini evanjelizm üzerinden kurarak inanç sistemini sanat ile destekliyor ve yol göstermek olarak ifade ediyor olsa da çabaları, insani vasıfların hatırlatılması ve bireyin yaşamını bu doğrultuda değerlendirmesiyle ilgili görünmektedir. ve bu vasıfların hatırlanması için her fırsat değerlendirilmektedir.

Dinin Yaygınlaştırılmasında Çağdaş Bilgi Teknolojileri (Vatikan Örneği) başlıklı makalede belirtildiği üzere;

“Papalar kendileri de diğer kilise adamlarına yeni teknolojilerden yararlanmaları için örnek olmaktadır. II. Ioannes Paulus’un taşınabilir bilgisayar ve internetten istifâde edebilmek becerisini ile tanınmasının yanı sıra, XVI. Benedict Vatikan’ın basın sözcüsü Federico Lombardi’den hediye olarak, üzerinde «Zât âlileri XVI. Benedikt’e» sözleri yazılmış iPod Nano almıştır. Medya bu hediyeyi Vatikan’ın dijital milada geçmesinin simgesi olarak değerlendirmektedir.”⁸³

Teknolojinin getirdiği her olanak ve imkânı toplum yararına faydaya dönüştürmekten, beşerî ilişkilerin güçlendirilmesi için verilen sosyal mesaj içerikli vaazlara, unutulmaya yüz tutmuş arkeolojik kazılara öncü olmaktan, çağdaş sanat sergilerine, kutsal mabet Vatikan’da yüzyıllardır onarılmayı bekleyen eserlerin restorasyonu için kurulan 7 restorasyon laboratuvarına kadar onlarca yol denenmektedir.

⁸³ V. ALİYEYEV, “Dinin Yaygınlaştırılmasında Çağdaş Bilgi Teknolojileri (Vatikan Örneği)” 157-163.

Vatikan’da bilimsel gelişmelerin yakından takip edildiği ve ilk başkanı Galileo olduğu Papalık Bilim Akademileri, dünya için son derece önemli kurumlar olarak bilinmektedir. 1603 yılında yeni gelişmelere karşı bilimsel mantık geliştirmek üzere kuruldu. Günümüze kadar ise 11 Papalık Akademisi yer almaktadır. Sosyal Bilimler, Teknoloji Bilimleri, Latin Akademisi gibi birbirinden önemli kurumda yer alan araştırmacılar uluslararası platformlarda Nobel ödüllerine sahip olup, güncel çalışmaları yakından takip etmektedirler. 1936 yılında Papa Pius XI önderliğinde kurulan Bilim Akademisi ise uzay ve nanoteknoloji bilimlerindeki araştırmaları ile dikkat çekmektedir. Bu araştırmaların sonucunda ise son teknoloji uygulamalarıyla, Vatikan restorasyonları tamamlanmaktadır.

Resim 8.4: Sanat Patronları Vatikan Laboratuvarı’nda değerli bir taci incelerken

Kaynak: <http://www.vatican-patrons.org/about-us/our-mission> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Bilim ile bir din kurumunun iç içe çalışarak güncel olan çalışmaları takip etmesi ve birlikte ilerlemesi çok bilinmemekle birlikte genellikle kabul görmeyen bir birlikteliktir. Yüzyıllardır tartışmaların odağı olan nedensellik bağlamında bilim sanat çatışması, artık Tanrı sorgulamasından çıkarak bireysel düzlemde, beden, ruh ve zihnin kendi gerçekliğini her tür ilim ve bilimle kanıtlama çabasına dönüşmüştür.

Papa Francesco'nun bakış açısıyla ile örtüşen bu ortak çalışmalar, Vatikan'ın dini, bilimsel ve sosyal çalışmalarını da yönlendirmektedir. Kilise, teolojik çıkarımların yanı sıra, bilimin ışığında insanlığın ilerlemesine öncü olmaktadır. Bir anlamda çağdaş mesenlik söz konusudur. Bu nedenle Vatikan'ın Papa Francesco önderliğinde gerçekleştirdiği çalışmaların en önemli iş birlikçisi teknoloji ve sanatçılardır. Vatikan'a göre, teknoloji ve sanat yaratıcılıktır ve yaratıcı olan insanın üretimi olarak kabul edilmektedir. İnsanın zekâsı ve ruhunun birleştiği noktada insanlığın önünü açan yaratımlar gerçekleşmektedir.

2016 yılında yayınlanan 'Morgan Freeman ile İncanın Hikayesi' adlı belgeselin 3. Bölümü olan 'Yaratılış'ta, Papalık Bilim Akademisi Bakanı Monsignor Marcelo Sanchez Sorondo ile Freeman'ın röportajı, konuyu idrak etmek açısından önem arz etmektedir. Belgeselde, bilim ve din bağlamında ortaya atılan iki yaratılış hikayesinden bahsediliyor. Tekvin'de ve Büyük Patlama ile meydana gelen yaratılış hikayesi sorulduğunda Bakan Sorondo şu açıklamayı yapmıştır;

“Büyük Patlama'ya yaratılış diyemeyiz çünkü büyük patlamadan önce ne olduğunu bilmiyoruz. Bu sebepten dolayı yaratılışın büyük patlama ile ilgisi yoktur. Diğer taraftan Kitab-ı Mukaddes'in fikri bilimsel bir yaratılış fikri değil. Orada düşünce bağlamında teolojik bir yaratılış olduğunu söylüyoruz, bilimsel değil.”⁸⁴

Bu açıklama ile aktarılmak istenen ise Freeman'ın yorumu ile belirtiliyor *“Katolik Kilisesi, Tekvin Kitabı'nı artık yaratılışın birebir tasviri olarak görmüyor.”⁸⁵* Katolik Cemaati'nin bu şaşırtan yorumu, bilim ve din çalışmalarında Kilisenin objektif olma amacını göstermektedir.

⁸⁴ “Morgan Freeman ile İncanın Hikayesi” Belgeseli, 3. Bölüm, National Geographic, Amerika Birleşik Devletleri, 2016.

⁸⁵ “Morgan Freeman ile İncanın Hikayesi” Belgeseli

9. VATİKAN ÇAĞDAŞ SANAT ÖRNEKLERİ

9.1. Olağanüstü Merhamet Yılı ve Vatikan FiatLux Projection (2015)

8 Aralık 2015 tarihinde Vatikan'da projeksiyon kullanılarak Aziz Petrus Bazilika'sının ön cephesinde Flux Reflection olarak adlandırılan bir çalışma gerçekleştirildi. Proje, Kutsal Makamın öncülük ettiği Çağdaş Sanat'ın tarihi mekân da kullanımına örnek niteliğindedir. İncil kaynaklarına dayanan uygulama, Vatikan Sanatı ve Sanat Diyalogu kapsamında ele alındı.

21. yüzyılda Vatikan, çağdaş sanat uygulamalarını sanat-din birlikteliğiyle yeniden tanımlayarak kutsal mekânı günümüz sanatında bir araç olarak kullanılmıştır. 2015 yılındaki kutlamanın ana teması Merhamet Yılı olarak belirlenmiştir. Bu nedenle Merhamet Yılı'nın öneminden bahsetmek gerekmektedir. Böylelikle uygulanan sanat projesi net olarak anlaşılacaktır.

Sanat projesi, Vatikan Sanatı ve Sanat Diyalogu kapsamında önem arz etmektedir. Günceli takip ettiğini her dönemde ve fırsatta dile getiren Kutsal Makam, dönemin kimliğine uygun çalışmalara yer verdiğini her yüzyılda belirtmek için birbirinden farklı yollara başvurmuştur. Hıristiyanlık Sanatı tarihinde Vatikan'ın rolünü incelemek daha detaylı bir araştırma konusudur. Bu nedenle, 21. yüzyılda Vatikan Sanatının kutsal dayanaklarını detaylı araştırmak adına bir giriş niteliğini taşımayı da amaçlayan bu çalışmada sanatsal ve dinsel bağlamlara öncelik verilmiştir.

Vatikan'da gerçekleştirilen kutlama etkinliği Papa'nın Merhamet teması çerçevesinde yapılmıştır çünkü *Papalık sürecinin ve tanıklığının asıl dayanak noktasını merhamet temasının merkezliliği oluşturmaktadır*.⁸⁶ Bu sebeple, daha önce

⁸⁶ Bkz. (81), BERGOGLIO, İç Kapak,

de bahsedilen ‘Allah’ın Adı Merhamet’ kitabında içten ve bireysel bir diyalogu tercih ederek Papa, gezegenimizdeki erkek ve kadınlara seslenmektedir. Oluşabilecek ahlaki ve teolojik sorunsalları göz önünde bulundurarak Kilise’nin hiç kimseye kapısını kapatamayacağını hatırlatan Papa Francesco, vicdanlara sorumluluk duygusunu aşılamanın ve insanların içinde buldukları kötülükten uzaklaşması için farkındalıklarını sağlamanın kendi görevi olduğunu ifade etmektedir. ”⁸⁷

2015 yılında, “Extraordinary Jubilee of Celebration of St. Mary’s Mercy” / “Meryem’in Merhamet Yılı Olağanüstü Kutlama Jübile’si”, Vatikan’da ritüeller eşliğinde kutlanmıştır, Feast of the Immaculate Conception of Blessed Virgin Mary / Kutsal Bakire Meryem’in Saf/Pür Anlayışının Şöleni” olarak da adlandırılan gün Katolik Cemaati’nin en önemli etkinliklerinden biridir. En son gerçekleştirilen Meryem’in Merhamet Yılı Kutlamaları, Eski Ahit’in Laviticus kitabına ve Papa Francesco’nun bildirgesine dayanmaktadır. Papa’nın ‘Allah’ın Adı Merhamet’ adlı kitabı ile birlikte, bildirgesinin detaylarına da bakıldığında, Kutsal Kitap ile bağdaşan kavramlar FiatLux Projection projesini değerlendirmek adına önem arz etmektedir.

9.2. Kutsal Bakire Meryem’in Merhamet Yılı’nın Anlamı ve Extraordinary Tanımı

Merhamet Yılı Jübilesi, 1950’li yıllara kadar her 50 yılda bir gerçekleştirilen kutsal bir gündü ancak nüfus artışı, Jübilenin öneminin daha çok insan tarafından anlaşılması ve kavranması için kutlama yılının daha kısa bir süreye çekilmesine neden olmuştur. Böylece 20. yüzyılda kutlamanın 25 yılda bir yapılmasına karar verilmiştir. Papa’ya Tanrı tarafından bildirilen bu karar, kutlamaların “**extraordinary**” (olağandışı) sıfatıyla tanımlanmasına neden olmuştur.

Süreç, İsa öldükten 50 yıl sonra İncil yazmalarının bir araya toplanmasıyla başlamıştır. Katolik mezhebine mensup inanalar için 50 yıl aralıklarla kutlama yapılmasına karar verilerek insanlığın bu süreçte ‘nadas’a çekilmesi amaçlanmıştır. İnananlara göre insan Tanrı’nın ışığını taşımakta, bu ışık ise insanoğlunun varlığında bulunan merhamet olarak belirtilmektedir. Onu bulan bir insan, her zaman Tanrı tarafından korunmaktadır. Laviticus kitabında toprağın kutsallığına ve toprağa sahip

⁸⁷ A.g.k., İç Kapak.

çıkarak tüm canlılara özen göstermeye vurgu yapılmaktadır. Bu sebeple insan nadasa, dinlenme sürecine yani kendine çekilmelidir. Geleneklere göre çağrı 1 yıllık süreç için geçerli sayılmaktadır. 1 yılın ardından merhamet yılı 25 yıl sonrasında tekrar kutlanmak üzere sona ermektedir. Vatikan FiatLux Projesi'nin uygulandığı 2015 yılı da en son gerçekleştirilen yukarıda açıkladığımız Jübile yılı olarak ilan edilmiştir.

Proje, dünyayı, insanı, toprağı, suyu korumak ve gezegenimizi daha iyiye götürmek adına hatırlatmalarda bulunmak amacı taşımaktadır. Görsel ve işitsel sanat, tarihi mekân da sunularak hem ziyaretçilerin hem de ekranlarda etkinliği takip eden izleyicilerin farkındalığı adına önemli bir çalışmadır.

9.3. Encyclical Kavramı ve Papa Francesco Bildirgesi

Hıristiyanlık tarihinde seçilmiş her Papa, Tanrı'nın isteğı doğrultusunda tanrı ile iletişime geçmektedir. Tanrı, Papalık Makamı'na bazı zamanlar işaretler göndermektedir. İnsanlık için ve dünyanın daha iyiye, doğruya, ilahi olana ulaşması için her zaman bir yol olduğu, bu işaretlerle göstermektedir. Bu yollardan bir tanesi Encyclical* (Kutsal Bildirge) olarak belirtilmektedir.

* Hıristiyanlık tarihinde seçilmiş her Papa, Tanrı'nın isteğı doğrultusunda tanrı ile iletişime geçmektedir. Tanrı, Papalık Makamı'na, insanlık ve dünyanın daha iyi, doğru, ilahi olana ulaşmanın her zaman bir yolunu işaretlerle göstermektedir. İste bu yollardan bir tanesi Encyclical olarak belirtilmektedir. Yalnızca bu temsilde kullanılan Encyclical; Papa aracılığı ile Katolik piskoposlara gönderdiği genelge olarak kabul edilmektedir. Bu iletişimi Tanrı her zaman kurmamaktadır. Papa'nın makamında olduğu süre zarfında Tanrı, 1 defa da kurabilir, isterse daha fazla da kurabilir. Bildirge, Tanrı'nın Papa ile konuştuğuna, iletişim kurduğuna dair bir kanıt niteliğindedir. Tanrının en yetkin ulağı vesilesiyle yayımlanan bildirge, piskoposlara hitap edilmesi üzerinden tüm insanlığa mesaj niteliğinde bir iletişim aracıdır.

ENCYCLICAL LETTER
LAUDATO SI'
OF THE HOLY FATHER
FRANCIS
ON CARE FOR OUR COMMON HOME

Resim 9.1: Papa Francesco Bildirgesi Kapak (24.05.2015)

Kaynak: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html Erişim 15.08.2019

Papa Francesco'nun, 23 Haziran 2013 yılından sonraki ikinci bildirgesi, Vatikan'ın resmi internet sitesi Vatican.va'da 24 Mayıs 2015 tarihinde "*Ortak Evimiz'e Önem Vermek Üzerine*"⁸⁸ başlığıyla yayımlandı. Çağdaş yaşamın koşulları, gereklilikleri ve zorunlulukları ile beraber, ayetlerin güncelleştirilmiş şekliyle ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bildirgeye göre din, insanlığa yetişmelidir ve Tanrı her zaman, insanlığın dönemin koşullarına, algılama/ anlamlandırma kabiliyetine göre seslenmektedir.

Bildirgede insan, kendi günahını kabul ederek bu farkındalıkla iyi, doğru şeyler yapmaya yönlendirilmektedir. Tabii ki burada kişinin içindeki 'merhamet' duygusunu ortaya çıkarması önemlidir. Ama aynı zamanda çevredeki tüm canlı varlıklara da aynı duyguyu beslemek gerekmektedir. Bu sebeple Vatikan FiatLux Projesi evrensel bir proje amacını taşımaktadır. Birey, başkasının acıları, utançları ve eksiklerini fark ederek merhamet duygusunu beslemelidir. Söz konusu projeye yapılan hatırlatma ise Papa Francesco'nun sanat hamiliğinde sergilenmektedir.

Bildirgede yer alan teknoloji bölümü ise hem kutsal kitapla olan ortak noktaya hem yaşamın güncelliğine hem de tanrının insana bahsettiği bir yeti olarak sanat-insan-

⁸⁸ http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html

teknoloji birlikteliğine vurgu yapmaktadır. Bu vurgu, ‘Teknoloji: Yaratıcılık ve Güç’ başlığı altında yer almaktadır: “Teknoloji ve bilim, faydalı kullanıldığı takdirde insanlığı ileriye taşır. Çünkü dünyayı yaşanılır hale getirecek ve tanrıya ulaşılmasını sağlayacak duygular ile hareketler, tüm dünyayı ve kainatı iyiye götürür.”⁸⁹ Ayrıca yine Encyclical’a göre, teknolojinin bir insan üretimi olduğunu bildiren Tanrı, insanlığa bildirmesi için Papa’nın şu ifadeleri kullanmasını emretmiştir:

“Endüstri, üretim, bilim ise insana bahşedilen bir yetidir. Bu yeti, tanrıdan gelendir ve bu üretimlerin, icatların hepsi bir sanattır. Hayat, yaşam sanattır. İnsan tanrı vergisi, tanrıyı ve doğayı anlama yetisine sahiptir. Tanrının muhteşem ışığı, güzelliği insanda zuhur eder, ilerleme yollarıyla insan sanatı icra eder.”⁹⁰

9.4. Vatikan FiatLux Projection Örneği

Anlaşılaacağı üzere, sanat bağlamı, Tanrı’nın insanlığa son mesajında Merhamet Yılı’nın kutlanması ile ilgili sanatsal ifadede son derece önemli görülmektedir. Diğer başlıkların arasında ise toplum, tarım, ekonomi, siyaset, kültür konuları ele alınıyor; ‘İnancın Işığa Daveti’, ‘İnsanlığa Neler Oluyor? Kâinatın Gizemi’, ‘Modern Antroposantrizm (İnsanmerkezcilik) Krizi ve Etkileri’, ‘Dünyayı Saran İklim Krizi Üzerine’, ‘Tanrı’nın Her Bir Canlıya Mesajı’ gibi birçok başlık yer almaktadır.

Söz konusu olan 2015 Meryem’in Merhamet Yılı Kutlamaları’nda, bildirgenin merhamet içeren teması dikkat çekmektedir. FiatLux ile Ortak Evimizi/Doğamızı/Dünyamızı sorumluluk alarak kurtarmak ve daha iyiye götürmek adına mücadeleci olmaya vurgu yapmaktadır. Vatikan, insanlığı bilinçlendirmek adına video sanat projesi gerçekleştirmiştir. Proje kapsamında, birbirinden önemli sanatçıların ve kurumların yanı sıra, Climate Change, Climate4Change gibi çeşitli sivil toplum kuruluşları, dernekler ve vakıflar ile ortak çalışmalar yürütmeyi tercih ederek sanat-din birlikteliğini çağdaş ifadelerle ortaya koymayı amaçlamıştır.

Aziz Peter Bazilikası’nın ön cephesine yansıtılan Flux Reflection projesinde yer alan sözcükler, dinsel bağlamda kullanımı açısından dikkati çekmektedir. İngilizce’de

⁸⁹ http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html

⁹⁰ http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html

*Flux*⁹¹ kelimesinin Türkçe karşılığı *akışmak, süzülme, taşmak anlamlarına* gelmektedir. Matematik ve fizik bilimlerinde *fiziksel akışkanlık, taşma* gibi ifadelerle ele alınan sözcük⁹², latince isim olarak *Fluxus* ve fiil olarak *Fluere*'den türetilmiştir.

Flux, teolojik olarak Eski Ahit'te ışık, tanrının ışığı, tanrının ışığının varlıklara yansması anlamlarında kullanılmaktadır. Jübile gösterisinde de özenle seçilmiş olan bu anlam, projeksiyonun karşılığı da olan yansıtma anlamında kullanılmıştır. *Lux*⁹³ ise yine benzer anlamda ele alınmış, aydınlatma mekanizmasını kullanarak algıda, işitsel ve görsel araçlarla bütünlüğü yaratmak amaçlanmıştır. Bütünlük, Katolisizm ile birleştirilmiştir. Hem görselin hem de sesin birlikteliğini ışık olarak tanımlayıp, Papanın mesajı ile birleştirerek, insanlıkla bağdaştırmak amaçlanmıştır.

Resim 9.2: Aziz Peter Meydanı FiatLux Projeksiyonları, Vatikan, 2015, Fotoğraf: Leigh Vogel

Kaynak: <http://ourcommonhome.world/press.html> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Böylelikle, Obscura Digital kreatif ajansı ile 60 dakika süren sanat projesine "*Fiat Lux: Ortak Evimizi Aydınlatmak*" adı verilerek, bir nevi 'Görsel Opera' olarak

⁹¹ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/flux>

⁹² <https://en.oxforddictionaries.com/definition/flux>

⁹³ Online Oxford Sözlüğünde 19. Yüzyıl sonlarında türetilen ve Işık anlamına gelen Latince kelime <https://en.oxforddictionaries.com/definition/lux>

tanımlandı. Burada “*Fiat Lux, Orada Işığın Olmasına İzin Ver*” tanımıyla daha önce de belirtildiği üzere ışığa dikkati çekmektedir. Işığın aydınlatma ve yansıtma özelliği ile tanrıya ulaşmanın bir yolu olarak sunulduğu görülmektedir.

Obscura Digital’in ortaklarından Travis Threlkel, Catholic San Francesco dergisine yapmış olduğu açıklamada “*Fiat Lux Projesi, Katolik Kilisesi’nin sanat ile/üzerinden iletişimini örnek almamız ve takip etmemiz ile oluşturulmuştur. Biz, sanat üzerinden iletişim kurmayı, vitraylar ve freskolar yoluyla mimariyi yükselterek /yücelterek yapmak istedik.*”⁹⁴ Papa Francesco’nun tüm canlılarla diyaloga geçmek için çaba gösterdiğini ve bu amaçla yaratıcı yollar bulmaya çalıştığını belirten Threlkel, “*Biz, dünyaya Tanrı’nın yaratıcılığını, bu yaratıcılığının çeşitliliğini, görkemini gösteriyoruz. Tüm varlıklara saygı için dünyaya ilham kaynağı olmak istiyoruz.*”⁹⁵ demektedir.

Projede National Geographic Dergisi’nin Steve McCurry gibi ödüllü ünlü fotoğrafçıların yanında Sebastião Salgado and (*Genesi and Contrasto*), Joel Sartore (*National Geographic Photo Ark*), Yann Arthus Bertrand (*Human*), David Doubilet, Ron Fricke and Mark Magidson (*Samsara*), Howard Hall, Shawn Heinrichs, Greg Huglin, Chris Jordan, Steve McCurry, Paul Nicklen and Louie Schwartzberg’in eserlerine yer verilmiş ve projenin küratörlüğünü dünyaca ünlü film yapımcısı Louie Psihoyos ve Travis Threlkel yapmıştır.⁹⁶ Etkinlikte, dünyanın oluşumu, doğa ve hayvanlar, kabile toplumları, fırtına gibi doğa olayları orijinal sesleriyle video ve fotoğraf olarak ön cepheye yansıtılmıştır.

⁹⁴ <https://catholic-sf.org/news/vatican-chooses-sf-artists-for-year-of-mercy-light-show>

⁹⁵ Christina GRAY, “Vatican chooses SF artists for Year of Mercy light show”, 10.

⁹⁶ <https://www.prnewswire.com/news-releases/public-art-projection-featuring-images-of-humanity-and-climate-change-to-illuminate-st-peters-basilica-on-the-opening-of-the-extraordinary-jubilee-of-mercy-on-dec-8-300187394.html>

Resim 9.3: Gökyüzü Teması, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/53022a36867379.572bed3b895b5.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Resim 9.4: Uzay Teması, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/2c30c736867379.572bed3b8a1de.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Resim 9.5: Okyanustaki yaşamın önemine vurgu yapılmıştır, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/fa660c36867379.572bed3b88056.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Resim 9.6: Doğa Teması, İzleyici kalabalık, Fotoğraf: Riccardo Savi, 2015

Kaynak: <http://ourcommonhome.world/press.html> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.7: Doğa Teması, Papağan, Fotoğraf: Xinhua / Barcroft Media, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521780> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.8: Doğa Teması, Tropik Kuş, Fotoğraf: EPA, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521783> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.9: Doğa Teması, Merkit, Fotoğraf: Rex Features, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521788> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.10: Okyanus Teması, Yunus, Fotoğraf: Fabrice Dall'Anese, 2015

Kaynak: <http://ourcommonhome.world> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.11: Etkinlikteki Kalabalıktan Görüntü, Fotoğraf: AP, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521785> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.12: Aziz Peter Meydanı genel görüntü, Doğa Teması, Aslanlar, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/85fee236867379.572bed3b879de.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Resim 9.13: Doğa Teması, Fil, Vatikan, 2018

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/31b84836867379.572bed3b89042.jpg Erişim Tarihi:19.08.2019

Resim 9.14: İnsan Teması, Fotoğraf: Rex Features, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521790> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.15: İnsan Teması, Fotoğraf: AFP/ GETTY IMAGES, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521866> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.16: İnsan Teması, Fotoğraf: AP, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521854> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.17: İnsan Teması, Fotoğraf: EPA, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521800> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.18: İnsan Teması, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/4659cd36867379.572bed3b8b731.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Resim 9.19: Doğa Teması, İnsanlığın Zarar Verdiği Dünyamız,
Fotoğraf: Leigh Vogel, 2015

Kaynak: <http://ourcommonhome.world/press.html#> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.20: Savaş uçakları, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/215aad36867379.572bed3b8850b.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Katolik inancına göre önce 'ışık' vardı bu sebeple çalışma, yanan mumlar ile başlamaktadır. Kutsallık içimizde tüm dünyamızda alevlenmektedir. Mumların ateşi, cepheye yayılmış ve cephenin oyuklarına yerleştirilmiştir. Bu ironik temsil, Kutsal Kitabın ve Kutsal Ruh'un yüceliğini göstermektedir. Ardından İsa'nın diğer bir temsili kutsal güvercin, Kubbe'de kanat çırpıma başlamaktadır. Kanat çırpışları ses efektleriyle meydana yayılırken, 12 havari de daha ufak güvercinler temsilinde tüm cepheye yayılarak kanat çırpılmaktadır. Bramante'nin kutsal mekânı kucaklayan meydanı, ışık, ses ve bazilikanın heybeti ile kavramsal bir bütünlüğe tamamlanmaktadır. Bu bütünlüğe, yapının oyuklarına yansıyan ışık ve gölge oyunları da eklenince, gösterinin etkisi daha da artmıştır.

Resim 9.21: Aziz Peter Bazilikası'nın Kubbesi, Güvercin Projeksiyonu, Fotoğraf: EPA, 2015

Kaynak: <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/earth/12041369/Fiat-Lux-Light-Show-St.-Peters-Basilica-transformed-for-climate-change.html?frame=3521849> Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.22: Güvercin/ler gökte yükselirken, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/38db9b36867379.572bed3b8a68e.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Resim 9.23: Güvercin/ler, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/f4579436867379.572bed3b8c841.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Resim 9.24: Kilise dilek mumları, insanlık için yanmaktadır, Vatikan, 2015

Kaynak: https://mir-s3-cdn-cf.behance.net/project_modules/2800_opt_1/0a30be36867379.572bed3b8ab2d.jpg Erişim Tarihi: 19.08.2019

Zevi'nin kitabında *oyuk, cisimlerle kütesel cisimlerin iç içe geçirilmesi, kaynaştırılması ve bindirilmesi olarak ifade ettiği, yüzeylerin özerk mekâna dönüştürülmesi olarak tanımladığı zemindir.*⁹⁷ Tarihi mekanın, izleyiciye geçirdiği duygu, gösterinin etkisini arttırmıştır. İsa'nın ışığı, Havarisi Petrus'un* mezarı ve Papanın gücü Vatikan'da sonsuzluğun ışığıyla gerçekliğe ulaşmıştır.

Böylelikle, tüm dünyanın gözü önünde, Vatikan'ın sınırlarını da aşan, sanat koruyucusu Papa Francesco'nun Merhamet kavramına vurgu yapılmıştır. Kavramın, 'Merhamet Yılı' ve Birleşmiş Milletler'in 2015 yılında Paris'te gerçekleştirdiği 'Küresel Isınma Konferansı' ile eş zamanda olması manidar görünmektedir. Tüm

⁹⁷ Bkz. (1), ZEVI, 70.

* Jübile'de Papa, Kutsal Kapı olarak bilinen Sancta Porta'nın kilidini cennetin kapısını açan temsili 'Kutsal Anahtar' ile açar. İsa'nın ilk varisi ve ilk papa olan Aziz Peter'a emanet edilen anahtar, 'Petrus'un İsa'yı Tanıması' başlığı altında, Matta 16:18-19-20 ayetlerinde açıklanmaktadır: "¹⁸ Ben de sana şunu söyleyeyim, sen Petrus'sun^[b] ve ben kilisemi bu kayanın^[c] üzerine kuracağım. Ölüler diyarının kapıları ona karşı direnemeyecek.¹⁹ Göklerin Egemenliği'nin anahtarlarını sana vereceğim. Yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde de bağlanmış olacak; yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde de çözülmüş olacak."²⁰

dünya vatandaşlarına hitap etmesi, sanat bağlamında Papa'nın yaratıcı düşüncesi ile paralellik göstermektedir.

9.5. 21. Yüzyılda Rönesans'ı Yerinde Yaşamak

2015 Merhamet Yılı'nda Vatikan bir bildirme daha yayımlayarak, "*Cantate Domino. The Sistine Chapel and The Music of Popes*"(2015) adında özel bir albüm yaptığını duyurdu. Hıristiyanlık tarihinde bir ilk niteliğini taşıyan bu albüm, Vatikan'ın insanlıkla diyalog kurmak için *sanat-din-insan* birliğinin ve bütünlüğünün Tanrı'nın kendinden insanoğluna bahsettiği yaratıcılık yetisini vurgulamakta ve yine teknolojinin buradaki önemine dikkat çekilmektedir. Albüm kayıtları, Vatikan tarihinde ilk defa Papa'nın kendi korosunun* performansı ile hem kutsal hem de tarihi bir mekân olan Sistine Şapel'inde yapıldı. Rönesans'ın Sistine Şapel'ini kendi döneminin unsurlarıyla anmak ve tanıtmak, bir araya getirmek amaçlanarak orkestra, koro ve mikrofonlar dışında hiçbir materyal kullanılmadan, yapının mimari yaratımının gerek görsel gerekse işitsel ve akustik olarak dört dörtlük hesaplandığı görülmektedir.

Projede, Sistine Şapeli ve Michelangelo ile Rönesans döneminin eserlerini seçerek hem mimar, hem ressam, hem müzisyen hem de mekân bileşenlerinin bütünlüğünü tek bir noktada topladıkları görülmektedir. Sistine Şapel'inde *Victoria, Palestrina, Lasso, Morales, Allegri* gibi birçok bestecinin müzikleri icra edilmiş ve eserlerine albümde yer verilmiştir. Örneğin *Gregorio Allegri*'nin '*Miserere Mei Deus*' ayini 1600'lerde yapıldığından bu yana Vatikan için büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle 'ait olduğu yerde' yani Sistine Şapeli'nde yeniden icra edilmiştir. Bu amaçla *Miserere Mei Deus* ayinin Rönesans versiyonunu birebir yapmışlardır. İcra edilen versiyonda anlaşıldığı üzere, *Sistine Şapeli Korosu* ilk defa 1661 yılındaki *Sistine Codex*'ine** bağlı kalarak eserlerin orijinalliğini korumayı başarmıştır.

Hislenme bağlamında müziğin insanı zihinsel olarak beslediği düşünülmektedir. Sistine Şapel'inde yapılan bu çalışma da aynı şekilde dinleyiciyi etkilemektedir. Burada Mazhar Bağlı'nın söylediklerine yer vermek doğru olacaktır: "*Müzikteki*

* Papalık Korosu ve/veya Sistine Chapel Korosu olarak bilinmektedir.

** 1661 Sistine El Yazmaları olarak bilinmektedir.

ahenk yapısı buna dayanan kainatın anahtarıdır. Çünkü müzik, insanı varlıktaki en yüce kudrete onun Tanrısal varlığına yaklaşır. Geldiği yer, ruhun derinlikleri olunca da tabii ki karşılığını ruhun derinliklerinden bulacaktır.”⁹⁸ Vatikan’ın kitlelere ulaşabilmek adına sanat üzerinden diyalogu tercih etmesi de bu nedenledir. İlk albümün ardından ise *Palestrina (2016)*, *Veni Domine (2017)*, *O Crux Benedicta (2019)* albümleri yine aynı şekilde Şapel’de kayıt edilerek müzikseverlerle buluşturuldu.

Görüldüğü üzere sanatın, mimari, heykel, renk, müzik, edebiyat ile tanımlanarak yarattığı kolektif etkisi, Vatikan tarafından da uygulanmaktadır. Papa Francesco önderliğinde gerçekleşen bu ve benzeri projelerde daha önce de bahsi geçen, herkesin kendini yeniden tanımlaması amaçlanmaktadır.

9.6. 55. Venedik Bienali

Papa Francesco’nun 2013 yılında makamına gelmesiyle aynı yıl Vatikan radikal bir karar alarak 55. Venedik Bienali’ne katılmıştır. Bienal’in daveti, Katolik Cemaati’nin yenilenmiş vizyonunu aktarmasına olanak sağladığı için sergi önemli bir yere sahiptir. Vatikan, sanat ile diyalogu kurmayı tercih ederek dikkatleri üzerine çekmiştir. 14. yüzyıl döneminde yapılmış *Ca’ Giustinian Sarayı’nda*, *The Encyclopedic Palace (Ansiklopedik Saray)* temalı Bienal’de Vatikan Pavyonu “*In Principio/Başlangıçta*” teması ile yer almıştır. Proje, sanat için kayda değer bir atılım olarak değerlendirilmiştir.

Geniş ve çeşitlendirilmiş bir diyalog ortamına teşvik eden Bienal Arte’ye katılımıyla Vatikan, kültür ve kilise geleneği adına temel alınabilecek bir tema seçmiştir. Tarihe iz bırakmış bir çok eser gibi, pavyonda üç ayrı tema ile yer aln eserler tarihe gönderme yaparak geleceğe dair bir çeşit ilham kaynağı olmaları amaçlanmıştır. Papalık Kültür Konseyi Başkanı Gianfranco Ravasi, sanat ve inanç arasındaki diyalogun yeniden oluşturulması amacı ile Bienal’e katıldıklarını belirterek Vatikan Pavyonu için tercih ettikleri “*In Principio / Başlangıçta*” başlığının önemine dikkat çekmiştir. Başlık, Eski Ahit’in Tekvin Kitabı’nın (Yaradılış Kitabı/The Book of Genesis) ilk cümlesinden ilham alınmıştır.

⁹⁸ Mazhar BAĞLI, *Modernizme Direnen Estetik*, 119.

Resim 9.25: In Principio / Başlangıçta, Vatikan Pavyon Girişinde yer alan temsili “Üçleme”, Soldan Sağa Eserler, Michelangelo’nun Sistine Şapeli’nde çalışan Roma’lı sanatçı Tano Festa’nın Eserleri, Yaratılış sahnesinden Adem Figürü, Tano Festa, Untitled, 162 x 200 cm, (1979), Günah sahnesindeki şeytanın yılanı figürü, Tano Festa, Untitled, 80 x 80 cm, (1976), ve Ademin yüzü, Tano Festa, The Dying Soldier, 129 x 170 cm, (1979) ziyaretçileri eserleri görmeye davet eden temsili işaretler olarak yerini aldı, 55. Venedik Bienali, 2013

Kaynak: http://contessanally.blogspot.com/2013/06/venice-2013-arsenale-55th-international_30.html Erişim Tarihi: 16.08.2019

Bienal’in teması bir düşten esinlenerek oluşturulduğu için Vatikan, bu esini 3 odalı pavyonunda kavramsal olarak din ve sanatı bir araya getirmekle ifade etmek istemiştir. ‘In Principio’ İncil’de *In principio creavit deus caelum et terram*, “Başlangıçta, Tanrı göğü ve yeri yarattı.”⁹⁹ olarak ifade edilmektedir. ve başlı başına pavyondaki eserlerin içeriğine mesaj göndermektedir. Vatikan Pavyon’unda yer alan odalar ve sanatçılar sırasıyla; “Yaratılış/Creation” Sanat Kolektifi Studio Azzurro, “Yok-Oluş/De-Creation” Çek fotoğrafçı Joseph Koudelka ve “Yeniden-Yaratılış/Re-Creation” Amerikalı ressam Lawrence Carrol’dır. Birbiri ile içerik bağlamında bütünlük kuran bu sanatçılar, Kutsal Kitabın özünü oluşturan 3 olguyu sergilemişlerdir.

Yaratılış/Creation eserinin ana teması İncil’deki Yaratılış kitabının ilk 11 bölümüdür. Yaratıcı olana odaklanılmıştır. İnsan dahil bütün canlı varlıkların yaratıcı olana ulaşmak için Tanrı ile nefes (insan) arasında Kutsal Ruh’u anarak zaman ve

⁹⁹ Genesis 1:1, <https://incil.info>

mekân boyutunda kutsala ulaşmak amaçlanmıştır. İnteraktif yaratılış olarak da tanımlanabilecek enstalasyonda dört ayrı panel yer almıştır. İnsan figürleri, bitki, hayvan ve insanlığı anlatan bu dört panele, el temasıyla interaktif katılım sağlanmıştır. Ziyaretçiler, elleriyle dokundukları panellerde, senkronize olarak takip eden ışık demetini gözlemleyerek ve hissederek, birbirinden farklı ve benzersiz deneyimi bakışlarıyla ve ışıkla tecrübe etmişlerdir. Böylece her dokunan el, hem paneldeki temayla, hem ışıkla hem de bir önceki ve sonraki dokunan el ile ilişkiyi tanımlamaktadır. Böylece eser, tüm bu yaratılışların bütünü halini almıştır.

Resim 9.26: Creation / Yaratılış, interaktif 4 panelden oluşan video enstalasyon, 530 x 1110 x 1110 cm, Studio Azzurro, Venedik Bienali 2013

Kaynak: http://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/collezione-d_arte-contemporanea/sala-12/studio-azzurro--in-principio--e-poi--.html Erişim Tarihi: 15.08.2019

Resim 9.27: Creation / Yaratılış, paneller ile temas eden ziyaretçiler, Studio Azzurro, Venedik Bienali 2013

Kaynak: <https://www.floornature.com/vatican-chapels-holy-see-pavilion-biennale-venice-13631/>
Erişim Tarihi: 16.08.2019

Studio Azzuro, Yaratılış eserinde yeni medya sanatını kullanmıştır. Kreatif bir çalışma olan eserde izleyici, çevredeki alanda zihinsel, fiziksel, duyuşal, bireysel ve kolektif hareketlere teşvik edilerek etkileşimli bir enstelasyonu deneyimlemişlerdir.

Resim 9.28: Creation / Yaratılış, Studio Azzurro, Venedik Bienali 2013

Kaynak: http://contessanally.blogspot.com/2013/06/venice-2013-arsenale-55th-international_30.html Erşim Tarihi 16.08.2019

Yok- Oluş / De-Creation, ilk günaha atfedilmiş bir eser olarak pavyonda yerini almıştır. Koudelka'nın 3 dikey triptik ve 9 yatay fotoğraf olmak üzere panoramik 18 siyah beyaz fotoğrafıyla insanın dünyaya, doğal yasalara verdiği zararlar ile ahlaki ve etik çöküşlerden kaynaklanan maddi yıkımını anlatmıştır. Doğa ve endüstri, doğa ve insani çöküş fotoğrafçının eserlerinde ziyaretçilere sunulmuştur. Pavyonda, asılmadan ayak hizasında yerde duvara yaslanan çerçeveler, ahlaki ve maddi çöküşe neden olan, Tanrı'nın orijinal planına karşı çıkan insan için aracı bir uyarıcı niteliğindedir. Böylelikle insanoğlunun yaptığı seçimlere odaklanması amaçlanmıştır.

Resim 9.29: De-Creation / Yok-Oluş, Mürekkep Püskürtmeli Baskı, 257 x 91 cm, Joseph Koudelka, 2013

Kaynak: <http://www.cultura.va/content/cultura/en/eventi/major/venezia/foto.html> Erişim Tarihi: 16.08.2019

Resim 9.30: De-Creation / Yok-Oluş, Mürekkep Püskürtmeli Baskı, Triptik, 158 x 150 cm, Joseph Koudelka, Venedik Bienali, 2013

Kaynak: <https://www.designindaba.com/articles/design-indaba-news/55th-venice-biennale> Erişim Tarihi: 16.08.2019

Resim 9.31: De-Creation / Yok-Oluş, Joseph Koudelka, Mürekkep Püskürtmeli Baskı Triptik
158 x 150 cm ,Venedik Bienali, 2013

Kaynak: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/features/the-venice-biennale-preview-let-the-art-games-commence-8622270.html> Erişim Tarihi: 16.08.2019

Yeniden Yaratılış / Re-Creation ise umudu ifade etmektedir. Lawrence Carroll, 4 duvar tablosu ve yerde sergilenen 1 parça eseri olmak üzere 5 eserle sergiye katılmıştır. Nesnelere yeniden hayat vererek, dönüştürmesi ve yeniden üretme süreçlerini izleyiciye sunmuştur. Papa Francesco'nun La Mia İdea di Arte adlı kitabında da ifade ettiği gibi geri dönüşüm umudun kendisidir. İsa, Tanrı sevgisi ve Tanrının ihtişamı dönüştürülen materyal ve objelerle kanvaslara yansıtılmıştır. Görünüşteki kırılmalı ve aynı zamanda anıtsallık temsil edilerek yeniden var edilişin zıt kutuplarını ortaya koymaktadır. Hem ürkek hem girişken, hem eski hem yeni gibi olgularla zıtlıklara dikkat çekmektedir.

Resim 9.32: Re-Creation / Yeniden Yaratılış, Untitled “ Freezing Painting”, yağlı boya, balmumu, metal dondurucu panelli ahşap kanvas, çelik, buz ve plastik cam, 310 x 245 x 20 cm kanvas, Lawrence Carroll, Venedik Bienali, 2013

Kaynak: http://www2.artcenter.edu/dot/4x4_gallery.php Erişim Tarihi: 16.08.2019

Resim 9.33: Re-Creation / Yeniden Yaratılış, “Nothing Gold Can Stay”, Yağlı Boya, balmumu, Kanvas, Kablo, Ampüller 310 x 245 x 20 cm, Lawrence Carroll, Venedik Bienali, 2013

Kaynak: <http://www.madrenapoli.it/en/collection/lawrence-carroll/> Erişim Tarihi: 16.08.2019

Görüldüğü üzere, pavyonda yer alan üç oda, insanlığa arayış ve umut temalarını temsil etmek amaçındadır. Sanatçılar ise hikâyenin verdiği temayı ve esas düşünceyi yeniden kurarak ortak bir dil oluşturmuşlardır.¹⁰⁰ Bu dil, kutsal kitapta yer alan hikayelerin sanat üzerinden aktarımıdır, hikayelerin ortaya konulmasıdır.

¹⁰⁰ Serginin basın bülteninde yer alan açıklamalar derlenmiştir.

9.7. SonYargı, Michelangelo ve Sistine Şapeli'nin Sırları (2018)

Yaratıcılığın, mimarının bileşenleriyle vücut bulması sonucunda bireyin dış uyaranlar, göstergeler, temsiller ve tecrübi bilgisiyle – doğası gereği- mekânda kendini tanımlaması ve kendinde yaratımın vuku bulması insanın özünü oluşturan olgulardandır. Tarihi ve kutsal mekânların sanatçı ve izleyici üzerindeki etkisi de böylece aynanın yansımaları misali estetik algı ve estetik tavır ile ortaya çıkmaktadır. Bu nedendir ki sanatçı, icra ettiği sanatıyla yaratıcı zekasını gerçekleştirdiğinde, her bir izleyici de yaratımın sonucunda icranın bir parçası halini alarak kendi yaratımlarını içsel ve doğal olarak meydana getirmektedir, kendi hikayesini yazmaktadır. Diğer yandan, nötr/yalın bir mekânda uygulanan sanat çalışmaları da benzer etkiyi sağlamaktadır. Çağdaş mekânın kullanımıyla da sanat, sanatçıyla etkileyici bir sanat eserine dönüşmekte ve anlam kazanmaktadır. Vatikan Müzeleri'nin 2018 yılından beri gerçekleştirdiği yeni bir proje, çağdaş mekân da sunulan uygulamaya örnek niteliğindedir. Vatikan Müzeleri'nin bilimsel danışmanlığı ile teknoloji ve sanat bir adım daha öteye taşınarak Michelangelo'nun şaheseri olan Sistine Şapeli'ni sanal gerçeklik projesi olarak gözler önüne serilmektedir.

Resim 9.34: Gösterinin Logosu, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/> Erişim Tarihi: 16.08.2019

“Guidizio Universale*. Michelangelo And The Secrets Of The Sistine Chapel”, “SonYargı, Michelangelo ve Sistine Şapeli'nin Sırları” başlığıyla gerçekleştirilen hala da devam eden projenin ilk gösterimi 2018 Mart ayında gerçekleşti. 4 saat süren sahne gösterisi, 3 yönde 270 derecelik bir açı ile izleyiciye görsel ve işitsel yaratıcılığı sunmaktadır. Gösteri, yoksul ve kimsesizler için destek veren aynı

* Last Judgement, Son Yargı, Mahşer Günü olarak da farklı tanımlarla Sanat Tarihinde yerini alan Sistine Şapeli Fresklerinin bütününe verilen isimdir.

zamanda Papalığın resmi kurumu olan Vatikan Yardım Bürosu'nun düzenlediği en etkileyici girişimlerden biri olarak literatürde yerini almaktadır. 3D Mapping'in kullanıldığı, stereo ses teknolojileri ile harmanlanarak, eşzamanlı olarak içerikteki hikâyeyi canlandırmak adına tiyatrocular, balerinler, akrobatlar, dansçılar sahne almaktadır.

Bir Rönesans harikası olan Son Yargı freskleri yılda milyonlarca insanın ziyaret ettiği Roma'nın en önemli şaheserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Panasonic Şirketi'nin son teknoloji lazer ışık ve ses sistemleri ile gerçekleştirilen gösterinin esas amacı, izleyicinin kendilerini Sistine Şapeli'nin fresklerine dahil etmeleri, Michelangelo'nun dehasına bizzat şahit olmaları ve Papa Julius II'nin seçildiği Vatikan'ında gerçekleşen Papalık makamıyla ilgili tarihsel sürece tanık olmalarıdır. Böylece izleyici, kendi geçmişini ve kendi gerçekliğini, sanal gerçeklik ile idrak etmektedir. Kutsal Kitabın yaratılış hikayesinin yer aldığı freskler, Kilise'nin önderliğinde gerçekliğe kavuşarak izleyicilere kendilerini ve yaşamlarını sorgulama olanağı tanımaktadır. Mekânın algısı, alandan taşarak bireyin bütünlüğünü sağlayan bir hale gelmektedir. Kutsal mekânın tarihsel ve teolojik hikayesi, 1958 yılında Marcello Piacentini tarafından yapılan Auditorium della Conciliazione'de projeye yeniden tanımlanarak, temsiller farklı bir boyuta taşınmaktadır.

Resim 9.35: Guidizio Universale, Oditaryum'un 270 derecelik açısıyla Son Yargı Freskosu, Fotoğraf: Ralp Larmann, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.36: Sistine Şapeli Son Yargı Freskleri, Detay, 3D Mapping, 270 derecelik açı ile Oditoryum, Guidizio Universale, 2018

Kaynak: <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2018-03/giudizio-universale-universal-judgment-michelangelo-.html> Erişim Tarihi: 16.08.2019

Resim 9.37: Yaratılış, Tanrı yaşamı oluşturuyor, projeksiyon, ışık, ses ve 3D mapping,
Fotoğraf: Manuela Giusto, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.38: Yaratılış, "ve Tanrı Göğü Yarattı" temsili 3D Mapping, ses ve ışık desteğiyle.
Fotoğraf: Luca Parisse, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.39: Yaratılış'ta Tanrı'nın toprağı ayırması, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Daha önce kutsal kitapta yer alan ayetler belki de hiç bu kadar gerçekte örtüşmemiştir. ve gerek inanan gerekse inanmayan bireyler için belki de hiç bu kadar ürkütücü olmamıştır. Ürkütücü, çünkü kutsal kitapta yer alan hikayelerin bir anlamda gerçekliğine şahit olmak son derece etkileyici görünmektedir. Yüzyıllardır kulaktan kulağa aktarılan hikayeler, kiliseleri boydan boya kaplayan kabartmalar, İncil yazmalarında temsili anlatımlar ve en önemlisi kalıplaşmış doktrin ve kanonlar artık bu gösteriyle yaşanabilir gerçekliğe taşınmaktadır. Burada hem sanatın hem de teknolojinin eşsiz aktarımının sonuçları görülmektedir. Bu büyüleyici atmosferde din ne denli önemlidir? Sistine Şapel'i gibi eşsiz bir şaheserin ve Rönesans'ın dehalarından Michelangelo'nun sınır tanımaz zekasına şahit olmak izleyiciye ne vermektedir? Sanat neye dönüşmüştür? Muhtemel bir yücelik hissi veriyor inancı kabul edilebilir. Bu yücelik, yüzyıllardır inanılan genel geçer dini kaidelerin varlığına dair bir kanıt niteliğinde, sanat tarihi kitaplarında yerini alacak muazzam canlı sanal gerçeklik gösterisinin ortaya konması mıdır? Yoksa Papa Francesco'nun deyimiyle evanjelizmin sanatı bir araç olarak ele alması sonucunda, hayal gücünün ötesinde bir gerçekliğe giren bireyin kendini bu büyüleyici atmosferde var edebilmesinin mümkün olduğunu görmesi midir?

‘La Mia Di Arte’ kitabında Papa Francesco, Vatikan’da gerekleŖen alıŖmalara açıklık getirerek Sistine Chapel’i ile ilgili “Sanat Evanjelizmdir” baŖlıklı bölümde Ŗyle demektedir,

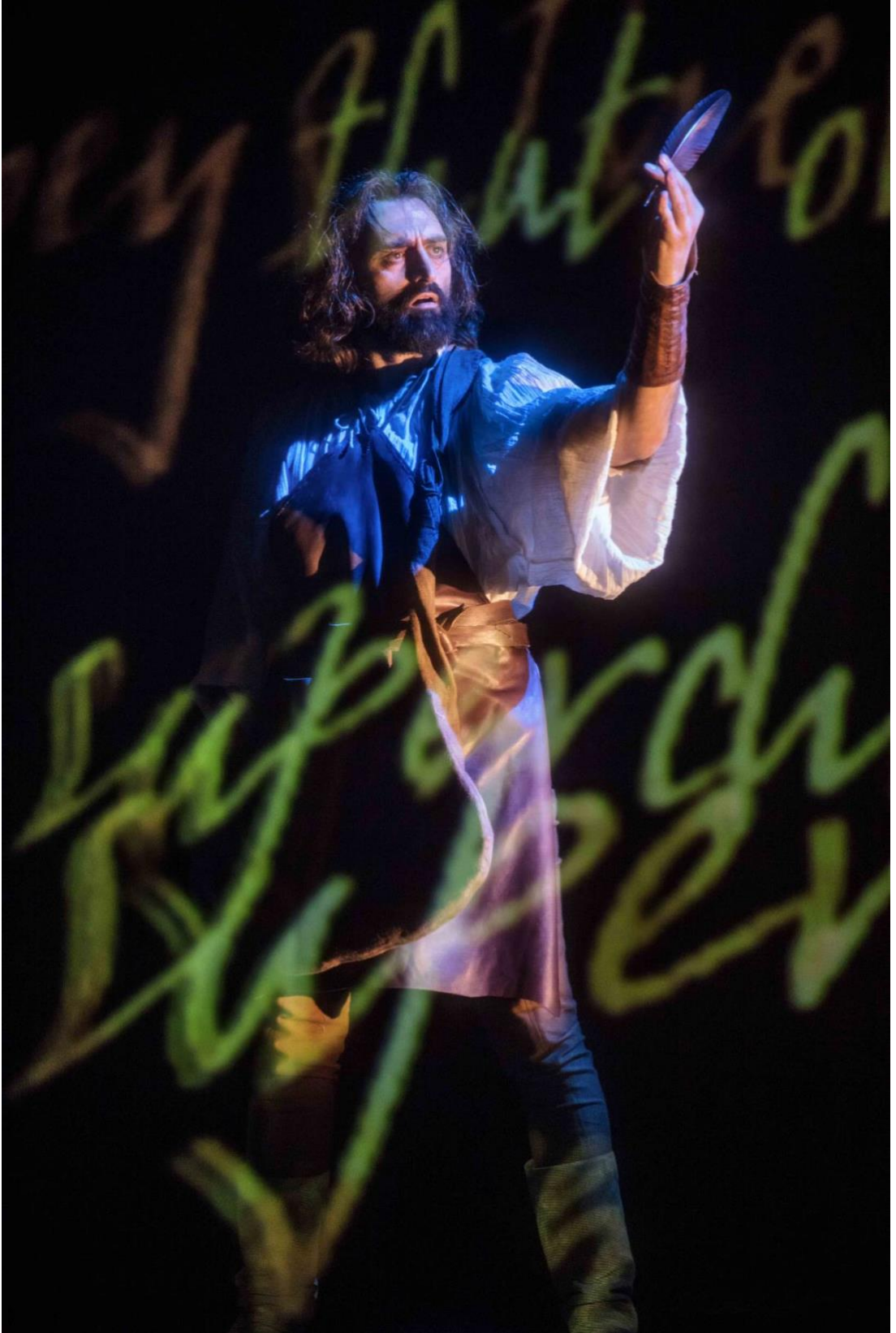
“Sanat, yaratılıŖın güzelliğine inanarak tanık olunmasının yanı sıra, bir evanjelizasyon aracıdır. Kilise her Ŗeyden önce, evanjelize etmek için var: sanat, müzik, mimarlık, heykel, resim yoluyla Kilise, vahiyleri açıklar ve yorumlar. Sistine Ŗapeli’ne bakalım: Michelangelo ne yaptı? Bir evanjelizasyon eseri... İnsanlar heykellere baktılar ve öğrendiler. Kilise, sanatı her zaman Tanrı’nın yaratma harikasını ve onun görüntüsünde yarattığı insanın saygınlığını göstermek için kullandı.”¹⁰¹

¹⁰¹ Bkz. (79), FRANCESCO, 9.

Resim 9.40: Giudizio Universale, Michelangelo'nun olgun dönemini canlandıran Oyuncu Valentino Infuso, 2018

Kaynak: <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2018-03/giudizio-universale-universal-judgment-michelangelo-.html> Erişim Tarihi: 16.08.2019

Resim 9.41: Guidizio Universale, Michelangelo'nun olgun dönemini canlandıran Oyuncu Valentino Infuso, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.42: Guidizio Universale, Michelangelo oyuncu ile süperpoze, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.43: Guidizio Universale, Michelangelo'nun Davut heykelini mermerle işlerken sahne edilmesi, Fotoğraf: Luca Parris, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.44: Guidizio Universale, Michelangelo'nun Davut heykeline son vuruşu sahnelenmiştir. Sahne. Işık, müzik, 3D mapping ile sahneye yansıtılan sanatçının el yazısı ve Michelangelo uçarak tasvir edilmiştir, 2018

Kaynak: <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2018-03/giudizio-universale-universal-judgment-michelangelo-.html> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Her ne şekilde olur ise olsun, Katolik kilisesi bir şahesere öncülük etmiştir. 21. yüzyılda tarihini insanlığa yeniden aktarmaya çalışan kilise, mevcut tüm imkanlarını bilimsel ve sanatsal parametrelerle ortaya koyarak bireyin kendini yeniden tanımlaması adına yeni nesillere baş yapıt bırakmayı amaçlamıştır. Gün geçtikçe de kendini daha da ileriye taşıyarak, yeniliklere imza atacağı söylenebilir.

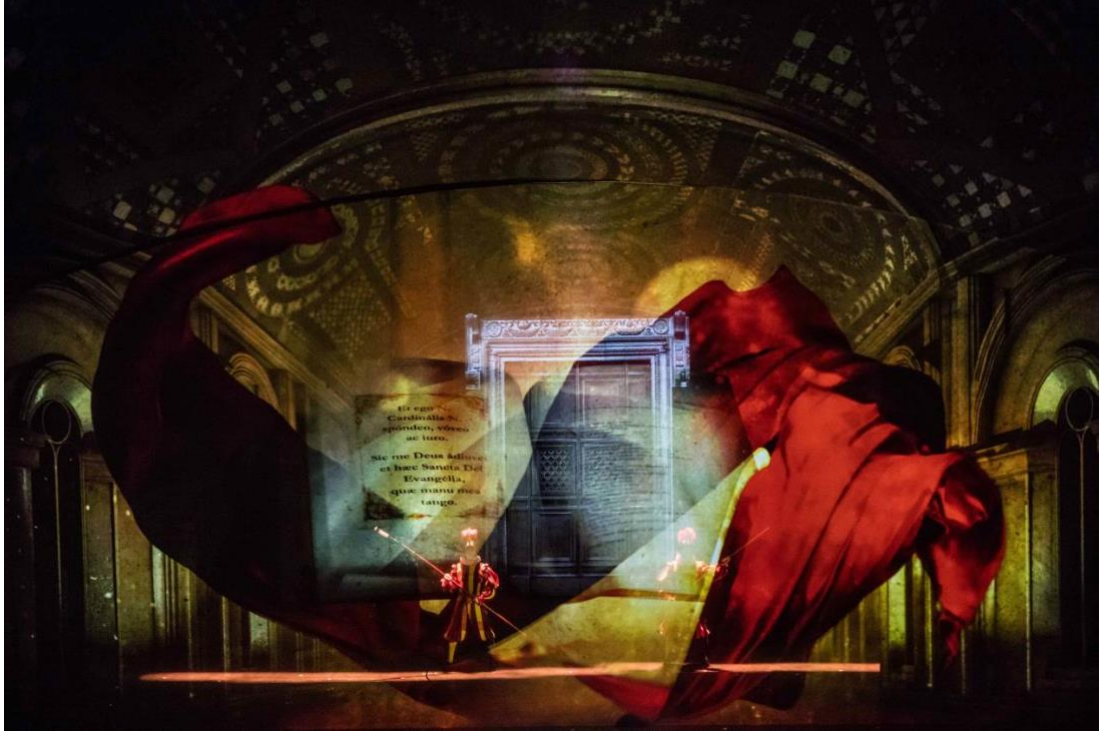
Gösteri, 60 dakikalık üç boyutlu bir animasyon ile Michelangelo'nun yaşadığı 1500'lü yılların video gösterimi ile başlamaktadır. Drone ile çekim yapılan günümüz Roma'sına grafik ve animasyon eklenerek Rönesans döneminin şehir hayatının detaylarına yer verilmektedir.* Videoda inşaat halindeki Aziz Peter Bazilikası ve arka planda Michelangelo'nun konuşması ile sanatçı merkeze alınmaktadır. Sistine Şapeli'nin yapım aşamasının aktarılmasıyla Kutsal Kitapta yer alan yaratılış hikayesi, Son Yargı sahnesi ve Papa Julius II'nin makamına gelme süreci yine aynı zaman akışıyla sahnede yer almaktadır. İzleyici, Sistine Şapeli'nin tüm hikayesine kendisini dahil ederek hem tarihi hem de sırlarını keşfederek olağanüstü bir deneyime yolculuk yapmaktadır. Bu gösteri bir anlamda teknolojinin sanat, maneviyat ve tarih ile birleştirildiği etkileyici bir gösteri olarak tanımlanabilir.

Resim 9.45: Guidizio Universale, izleyici Vatikan'ın gizli alanlarına bu gösteriyle şahit olmuştur. Fotoğraf kardinaller meclisini temsil etmektedir. İzleyiciler Papa Julius II'nin seçilmesine tanıklık etmektedir, 2018

Kaynak: <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2018-03/giudizio-universale-universal-judgment-michelangelo-.html> Erişim Tarihi: 18.09.2019

* <https://vimeo.com/296902962> Arteinment Resmi İnternet Videosu

Resim 9.46: Papa Julius II seçilmeden önce kardinaller meclisi tasviri, Fotoğraf: Antonello & Montesi, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.47: Guidizio Universale, Julius II papalık seçimleri oyuncu Pietro Rebora izleyicilerin arasında 3D Mapping olarak projeksiyonla yansıtılan Vatikan sahnesine ilerliyor. İzleyici, 1503 yılında papalık seçimlerinin tasvirini sanal gerçeklikle tecrübe ediyor. Fotoğraf: Luca Parisse, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.48: Papa Julius II 1503'te halka seslenirken temsili, Oyuncu Pietro Rebor,
Fotoğraf: Antonello & Montesi

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Olimpiyat törenlerini düzenleyen ünlü yapımcı ve yönetmen Marco Balich tarafından tasarlanan ve yönetilen gösteri, canlı performans, teknoloji, müzik ve özel efektlerle birleştirilerek artık çağdaş sanat tarihinde yerini almaktadır. Marco Balich'in sanat ve eğlenceyi, birey ve toplumları eğitmek, eğlendirmek amacıyla oluşturduğu ArtEinment Worldwide Shows şirketinin ilk yapımı olan gösteri, bir başyapıt niteliğindedir.

Gösteri, Son Yargı'nın filolojik anlatımı, canlı performanslar ve teknolojik enstrümanlar ile birleşerek yenilikçi bir formatla deneyimlenmektedir. Türünün ilki olma niteliğini taşıyan gösterinin amacı, sanat meraklıları için bu üstün deneyimi Roma'yı her yıl ziyaret eden tüm insanların izlemesini ve tarihin gelmiş geçmiş en önemli şaheserine dahil olmalarını sağlamaktır. Bunu sağlamak için, gerek Panasonic, OSRAM gibi birbirinden önemli teknoloji şirketleri, gerekse birbirinden değerli oyuncular ile iş birliği yapılmaktadır. Balich, eşsiz bir müzik deneyimini yaratmak için dünyaca ünlü sanatçı Sting de dahil olmak üzere Valentino Infuso, Eugenio Di Fraia, Francesco Maria Cordella, Pietro Rebor, Rimi Cerloj, Alessandro Covarelli, Francesca Dal Lago, Danilo Monardi, Manuel William Rapicano, Federica Scaramella gibi üst düzey sanatçılarla iş birliği yapmaktadır. Aynı zamanda İngilizce dilinde İncil'in seslendirmesi dünyaca ünlü aktris Susan Sarandon, Michelangelo'ya sesiyle hayat veren ise ünlü İtalyan aktör Pierfrancesco Favino'dur.

Anlaşıldığı üzere bu sürükleyici yolculukta belki de binlerce oyuncu ve hatta kahraman yer almaktadır; Sistine Şapeli, izleyiciler, Michalengelo, Papa Julius II'ye hayat veren Francesco Maria Cordella ve diğer oyuncular, kareograf Fotis Nikolau önderliğinde dansçılar, John Metcalfe'nin müzik bilgisiyle müzisyenler, Papa Francesco, teknoloji uzmanları, Milko Perri gibi ses tasarımcıları, Bruno Poet gibi ışık tasarımcıları.

Gösteri ve kahramanlar, 270 derecelik açıyla görsel algının bütününe hitap etmekte hatta dahil olmaktadır. Ziyaretçiler, Michelangelo'nun şaheserinin kökenlerinden, İncil'in yaradılış hikayesine hatta Şapel'in papalık seçimlerinde kullanılmasına kadar baştan sona yeniden canlandırılan bütün öykünün içerisinden geçmektedir. Son Yargı'nın izleyiciyi çevreleyerek sahnelenmesi ile gösteri sona ermektedir. Yeni dünyanın genç nesilleri için yenilikçi ve gelenekçi anlayışın birleştiği projeleri

uygulamayı amaçlayan Kilisenin, canlı gerçekleştirilen bu gösteriyle ‘birey’i merkez almaktadır. Bireyin, algıları doğrultusunda kendini yeniden tanımlamasına bir sebep yaratmaktadır.

2018 yılında gösterinin açılışı, Papa Francesco önderliğinde 1300 evsiz, mülteci, mahkûm ve muhtaç ailelerle yapılarak, ilahi yaratanın merhameti evanjelizm üzerinden aktarılmaktadır. Allah’ın Adı Merhamet kitabında da belirttiği gibi merhamet teması bu projeye de ön plandadır;

Kitapta “kilisenin içinden ya da dışından olsun, yaşamın amacını, esenlik ve barışma yolunu, fiziksel ve ruhsal yaralarına şifayı arayanlara ulaşma çabası bulunmaktadır. Bu tedirgin ve acı çeken insanlığın en ön sırasında reddedilmeyi değil ancak kabul edilmeyi bekleyen, yoksullar ve dışlanmış olanlar, mahkumlar ve hayat kadınları bulunduğu gibi, aynı zamanda yolunu bulamayanlar ile imandan uzaklaşmış olanlar, eşcinseller ve boşanmışlar da yer almaktadır.”¹⁰²

Amacın merhametle insanı iyi etmek, ruhsal ve zihinsel dönüşümlerine katkı sağlamak, eğitmek, tarihe tanıklık etmek ve aynı zamanda sanat ile eğlendirmek olduğu düşünüldüğünde Papa Francesco’nun Encyclical Bildirgesi’nde yer aldığı gibi; yaratıcı tanrının yarattığı, yaratıcı insanoğlu, görevlerini yerine getiriyor gibi görünmektedir. Kilise’nin araç olduğu bu çalışmada, tüm duyulara hitap edilerek sanatın aktarılması görülmektedir. Papa Francesco’nun sanat hamiliğinde, sanatçının yaratım özgürlüğünü üstlere taşıyarak çağdaş sanata kazandırılan interdisipliner bir çalışmadır. Vatikan, teknolojinin son gelişmelerini bilimin ışığında uygulayarak sanatın birçok dalını bir araya getirmektedir. Vatikan Haber sitesinde yer alan haber başlığına göre, Papa Francesco bu sanat çalışmasıyla insanları bir anlamda ‘tedavi’ etmektedir. Amacı, sanatın tedavi edici yönüne vurgu yaparak, gösterinin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. ¹⁰³

Yine Vatikan Haber web sitesinin Mart 2018 yayınına göre 4 bin projeksiyon ve görsel efektlerle sahnelenen canlı performansın güçlü bir duygusal etkisi olduğu iddia edilmektedir. Habere göre Vatikan İletişim Sekreterliği’nden Monsignor Dario

¹⁰² Bkz. (81), BERGOGLIO, İç Kapak.

¹⁰³ <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2019-01/pope-francis-papal-charities-universal-judgement-show-poor.html>

Edoardo Viganò, sanat ve eğlencenin insanın tam ve uyumlu gelişimini gerçekleştirmek amacıyla bu projede bir araya getirildiğini belirterek eğitimin ve eğlendirmenin de önemini vurgulamaktadır. Aynı zamanda Yönetmen Balich'in yaptığı açıklamada bu sanat eserini güçlü bir duygusal etkiye sahip hale getirmek istediklerini belirtmektedir. Balich, Play Station ile büyümüş genç nesillerin ilgi alanları olan bilgisayar kodlarını kullanarak, 3B filmlerden 3D olan bu muhteşem sanatsal evrimi ortaya koyduklarını söylemektedir.¹⁰⁴

Sistine Şapeli'ne ev sahipliği yapan Vatikan Müzeleri, salondaki fresklerin yüksek çözünürlüklü dijital reproduksiyonlarını sağlayarak, fresk uzmanı sanat bilimcilerin desteğiyle ilerledi. Burada projenin eğitim açısından değerli olduğunu belirtmek gerekir. Teknoloji ve bilimin önderliğinde Roma'nın görülmesi gereken yerleri arasında bulunan Sistine Şapel'ini ziyaret edenler, her seferinde dolu olan müzenin Michelangelo tarafından yapılan fresklerin güzelliğini idrak etmekte zorlandıkları söylenebilir. Son Yargı'nın 14 m x 12 m boyutlarda olduğu düşünüldüğünde, sanatçının muazzam detaylarına şahit olmak güçtür. Bu proje ile ziyaretçilerin rahatça oturdukları tiyatro koltuklarında şaheserin her detayını inceleyebilecekleri, duyabilecekleri, koklayabilecekleri yani yaşayabilecekleri, hatta dahil olabilecekleri bir gösteri olarak yerini almaktadır.

Aktörlerin, akrobatların ve dansçıların canlı performans sergiledikleri, etkileyici orkestra müziği ile Rönesans ustasının Yaratılış ve Son Yargı tasvirlerini sundukları projeksiyonlar ve surround ses gösterisi izleyiciyi, doğrudan kilisenin içine alarak destansı hikayeye çekmektedir. İzleyici böylece Tanrı'nın Adem'e uzanmış parmağının ikonik görüntüsünü hareket halinde Adem'e hayat verirken tahayyül sınırlarını aşan bir gerçekliği de deneyimlemektedir. Direktör Balich, bu projenin yeni neslin alışkın olduğu teknolojiyi, kültürel ve sanatsal faydaya çevirmeleri adına önemini vurgulayarak¹⁰⁵ bir anlamda gelecek projelerinin de eğitici ve geliştirici olacağını müjdesini vermektedir.

¹⁰⁴ <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2018-03/giudizio-universale-universal-judgment-michelangelo-.html>

¹⁰⁵ <https://www.npr.org/sections/parallels/2018/05/06/607020904/the-sistine-chapel-gets-its-own-high-tech-spectacle-with-music-by-sting>

Resim 9.49: Yaratılış Hikayesi, Tanrı Adem'e hayat veriyor, Fotoğraf: Manuela Giusto, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.50: Guidizio Universale, İlk Günah Sahnesini canlandıran dansçılar, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.51: Guidizio Universale, Yaratılış sahnesi, interaktif canlı performans örneği,
Fotoğraf: Luca Parisse, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Gösterinin yaratıcıları da kolektif bilincin sanatsal projelerle eğitileceğine ve insanlığın sanat yoluyla gelişeceğine inanmaktadır. Bu doğrultuda da gerçekleştirilen her sanat projesinin, yaratımın bir aracı haline gelerek bireyleri dönüştürmeyi sağladığı söylenebilir. Düşünceye destek olarak NPR haber sitesinde Vatikan Müze müdürü Barbara Jatta, Vatikan Müzelerinin gelenek ve yenilik kavramına dayandığını belirterek, bu projenin tarihi ve sanatsal değeri olan özel bir şey olduğunu söylemektedir. Tarihsel ve sanatsal hata yapılmaması amacıyla da tüm sanat ve bilim uzmanlarının bizzat projede yer aldığını sağladıklarını dile getirmektedir.¹⁰⁶

Vatikan sanat tarihçilerinin yanı sıra en iyi video oyun üreticileri de projede yer alarak iki farklı dünya bu projede birliği sağlamaktadır. Video Tasarımcısı Luke Halls'ın yaptığı açıklamada kullanılan son teknolojilerin boyutu anlaşılmaktadır.

¹⁰⁶ <https://www.npr.org/sections/parallels/2018/05/06/607020904/the-sistine-chapel-gets-its-own-high-tech-spectacle-with-music-by-sting>

Halls, dansçuların üzerine giydirilen hareket sensörlü bir aparatı bahsetmektedir.¹⁰⁷ Bu aparat 3D gösteriminde, bedenın animasyonda tam yerinde konumlanmasını gösteren ve data ile bütünleşik bir hale gelerek grafik çizimlerinde hareketin doğru noktasını belirlemektedir. Böylece dansçının fiziksel hareketiyle arka planda gösterilen animasyon grafiklerinin arasında uyum sağlanmaktadır.

Resim 9.52: Dansçulara takılan teknik aparatın provasını Luke Halls izlerken, Artainment Worldwide Shows tanıtım videosundan ekran görüntüsü

Panasonic Avrupa Halkla İlişkiler Müdürü Michael Pullan ise, Almanya merkezli Event Elevator şirketinin youtube kanalına verdiği demeçte gösteriyi teknoloji ve sanat bağlamlarında değerlendirmektedir. Projeksiyon sistemlerinde ilk kez bu kadar ileri teknoloji kullanıldığından bahsederek, kültürel deneyimin teknoloji üzerinden aktarımında Panasonic'in de Art ve Entertainment (Sanat ve Eğlence) kavramlarını bir araya getirdiğinin önemini vurgulamaktadır.¹⁰⁸ Direktör Balich'in ArtEinment kavramıyla paralel bir anlayışa sahip olan şirket, bu çalışmada iki kavramın büyüleyici bir şekilde bir arada olduğunu göstermektedir.

Gösteride birbirinden farklı 30 katman bulunmaktadır. Yeni teknoloji 3D Mapping kullanılarak, tarihte kutlamalar yapılırken görüldüğü gibi havai fişekleri, aynı

¹⁰⁷ Artainment Worldwide Shows Röportaj Videosundan derlenmiştir. https://www.youtube.com/watch?v=DEtPx5UA1_Q Ayrıca Teknoloji İçin Bkz. <https://vimeo.com/296912776>

¹⁰⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=nA8zDZMVM8&t=66s> Michael Pullan Proje Röportajı, Event Elevator, 2018 Ayrıca Bkz, Marco Balich Panasonic Röportajı <https://www.youtube.com/watch?v=XwlIMsdmy-Q>

zamanda Nuh'un denizdeki mücadelesi sahnesinde şimşeklerin çakması ve gök gürlemelerinin sahnelenmesi ve duyulması, izleyicileri sanal gerçekliğin içine çekmekte, İtalyan aktör Pierfrancesco Favino'nun Michelangelo'yu seslendirmesi ise projeyi etkileyici bir platforma taşımaktadır. Yaratıcılığın özgürlüğünü bu sahne gösterisi ile ortaya koymayı amaçlayan Panasonic, yaratıcılığın sınırlarının sanat ile aşılabileceğine dair bir proje sunmaktadır. Bu doğrultuda da Kilise'nin projedeki amacıyla örtüşen kurum ve kişilerle yol aldığı ve son derece akılcı seçimler yaptığı görünmektedir.

Resim 9.53: Guidizio Universale, Nuh hikayesindeki sel sahnesi detay, Fotoğraf: Antonella & Montesi, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Resim 9.54: Guidizio Universale, Nuh hikayesindeki sel sahnesi, Fotoğraf: Ralp Larmann Claypaky, 2018

Kaynak: <https://www.giudiziouniversale.com/en/press/> Erişim Tarihi: 18.08.2019

Projenin basın bülteninde de ifade edildiği üzere “*Şovun duygusal kodlarının ve çağdaş görsel dillerin sanatla buluştuğu canlı performanslar*”¹⁰⁹ izleyiciyi içine almaktadır. Gösterinin finalinde yer alan müzik ise, yukarıda bahsedildiği üzere dünyaca ünlü sanatçı Sting tarafından bestelendi ve seslendirildi. 13. yüzyıldan kalma ilahi müziğin çağdaş bir versiyonu olan çalışma Londra’da 18 kişilik bir koruyla kaydedildi. Aylarca süren kayıtlar ve provaların neticesi ise takdire değer bir gösteriyi ortaya çıkarmıştır. Gösteriyle müziğin bütünlüğe, izleyicinin tüm duyularına hitap ederek etkilemektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere, bilim ve sanat, toplumu yönlendiren en önemli iki unsurdur. Kurum ve kuruluşların yapması gereken, olanaklarını kullanarak bu ve benzeri çalışmalarla vizyonları ve hayalleri geliştirmektir. Gösteri için yapılan eleştiriler de aslında ne kadar da doğru bir yolda olduğunu da göstermektedir. CBS televizyonuna Balich’in vermiş olduğu röportajda ağır eleştirilerden bahsedilmektedir. Özellikle Walt Disney çizgi filmlerine benzediği ve ciddiye alınmayacak kadar gerçek dışı olduğu söylenmektedir. Direktör Balich’in yanıtı ise hem manidar hem de umutlandırıcıdır; “*Disney’e benzetiyorlar. Benzetsinler, Disney bir dahi, bunun neresi kötü!*”¹¹⁰

¹⁰⁹ <https://www.giudiziouniversale.com/en/press>

¹¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=0WqJF4NgVTk> Marco Balich Röportajı

Vatikan öncülüğünde gerçekleştirilen bir uygulamayla bu denli dikkate değer bir eleştirinin yapılması, çağdaş sanatın geldiği yaratıcılık noktasını göstermektedir. Sorgulamanın insan gelişiminin olmaz ise olmaz bir önemi olduğu düşünüldüğünde, gösterinin bu edime sebep olması, bir anlamda sanatın görevini yerine getiriyor olduğunu da düşündürmektedir. *“Yabancıları olduğumuz bu dünya, maddi dünya bizi sürekli parçalar benimizden uzaklaştırır... Burada düşten gelen gerçekliğin ne olduğundan ziyade ne sunduğunu, neden sunduğunu sorgulamak gerekmektedir.”*¹¹¹ İnsanın çevresiyle olan kavramsal ilişkisi, bu ve benzeri projelerle artık hayalin ötesinde, sanatçıların yaratıcı zekalarıyla gerçekliğe kavuşmaktadır. Sanat vesilesiyle insanın kendini yeniden tanımlamak için sorgulamaya yönelmesi, insanlık adına önemli bir adımdır.

Yaşamı kavramayı amaçlayan insanın, kendi var-oluşunu tamamlaması için, bu denli önemli çalışmaları gözlemleyerek, bir anlamda hayatına dahil etmenin yollarını bulması gerekmektedir. Sanat eserinin güzelliği ya da çirkinliğinden ziyade, kavramsal olarak düşünmeye zorlayan çalışmalar insanlığı geliştirecektir. Bu sebeptendir ki, bir kimlik veya gruba dahil olmak önemli değildir. Önemli olan, bu ve benzeri projelerle sanatçıya daha çok olanaklar sağlayarak, sanatsal mirasın yenilikçi bir şekilde yayılmasına öncü olmaktır.

¹¹¹ Friedrich NIETZSCHE, *Tragedyanın Doğuşu*, Çev. Hasan Ali Yücel, 31.

10. SONUÇ

Globalleşen Dünyada bilgi ağı görsel, işitsel ve kinestetik uyarılar, bireyleri eskiye nazaran daha geniş bir aura ile istila etmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle kişi ve toplumlara ulaşan bilgi beş duyuya hitap eden, canlı, cansız (nesneler) bütün varlıklara ve hatta olgu, olaylara yüklenen anlamlar insanın bilgi bütünlüğünü sağlamaktadır. İnsanoğlu bu sayede evrimleşmektedir. Sanat ise, evrimleşme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

Belirtilen evrim döngüsünde mekânın insanı içine alan sosyalliği, insanın kendi kendinin idrakini sağlamaktadır. Biçimlerin vesile olduğu beden form ilişkisi de bu kapsamda insanın kendini mekân da konumlandırması ve yeniden anlamlandırması adına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle modern sanat ile adı konan mekânın kurgusu önemlidir. Mekân ın bileşenleri bütünlüğü meydana getirmektedir. İzleyici, kurgusal çerçevede, güncel yaşam normlarını da dikkate alarak algısını mekân bağlamında oluşturmaktadır.

Mekân ın sanatçının sahnesi olduğu düşünülürse, sanatla sağladığı “fayda” izleyicinin de oyuna dahil olmasını sağlayan unsur olarak görülmelidir. Görünenler dünyasındaki etkileşimle mekân bütün olarak kavranmaktadır. İçerdiği sanat eseri vesilesiyle de kavramsal parametrelerle algıyı sağlamaktadır. Kutsallığın ve dünyevliğin eşzamanlı görünürlüğü, sanat yoluyla tekrar tekrar sorgulanmasına neden olmaktadır.

Bu zorunlu sorgulama edimi, insanı kimlik ve sıfatlarla kendini -yeniden-tanımlamaya yönelmektedir. Aynı anda da birden çok uyarılar ile baş etme yolunda kendini tanımlamaya yönlendirmektedir. İnsan, belki kıyaslama belki de benzetme yollarıyla kendini değerlendirmeye başlayarak, her ne kadar kendimizi din ve siyaset

gibi kavramlar ve kimlikler ile var ediyor olsak da sanat söz konusu olduğunda kimliklerden bağımsız olarak değerlendirmekteyiz.

Bu noktada, sanat bağlamında mekânın bir araç olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Çağdaş sanatın kavramsal oluşu, güzellik anlamının kavramsal boyuta sıçraması, 21. yüzyılda güncel sanatı değerlendirmekte zorluklar çıkarmaktadır. Toplumların siyasi, ekonomik, dini ve politik kurallarla kimi zaman mecburi yönelimi, bireyi sanat arayışına yönlendirmektedir. Bir anlamda kendini konumlandırmak adına bir yol olan sanat, insanı araç ve amaç olgularının ayırımına götürmektedir. Günümüzde sanat amaç mı, araç mıdır sorunsalı ise sanat koruyucularının (mesen) destekleme alanları ve zeki öngörülerıyla masaya yatırılmaktadır.

Evanjelizm üzerinden sanat ve din bağlamı yüzyıllardır Katolik Kilisesi önderliğinde gerçekleşmektedir. Dünyeviliğin toplumlardaki baskın rolü düşünüldüğünde, dini kurumların kutsallık bağlamında sanat uygulamalarını halen gerçekleştirmesi öngörülebilir. 21. yüzyılda sanatı din bağlamından çıkararak değerlendirmek artık daha mümkündür. Bugün Katolik Cemaati'nin son dini lideri Papa Francesco'nun aydın yaklaşımları, sanatın eski bağamlardan kurtarılmasını sağlamaktadır. Son halef Papa Francesco'nun 2013 yılında seçilmesiyle sanatta gözle görülür bir yaratım süreci başlamıştır.

Merhamet temasını seçerek liderliğine başlayan Papa Francesco, 2013 yılından günümüze önderlik ettiği sanat uygulamalarıyla, çağdaş sanat adına kayda değer atılımlara vesile olmaktadır. Yaratıcı ve zeki bakış açısıyla sanatın gücünü derinden hissetmekte ve günümüz teknolojik, sosyolojik, bilimsel verilerini faydaya çevirerek günümüz sanatına bir tür öncülük ekmektedir.

Bahsedildiği üzere teknoloji, mekân, müzik gibi unsurları bir araç olarak değerlendiren Papa, araçları faydaya, dolaylı yoldan sanatı da faydaya dönüştürmenin yollarını bulmuş görünmektedir. Yaşayan gezegenimiz Dünyamızın, tehlikede olduğunu hatırlatmak amacıyla 2015 yılında insanlığı tarihi bir etkinlikle farkındalığa davet etmiştir. Olağanüstü Merhamet Yılı kapsamında önderlik ettiği

FiatLux / Ortak Evimiz projesi başarılı çalışmaları arasındadır. Bu projede insanlığa güncel teknolojinin getirdiği ihtişamla merhamet temasını hatırlatmaktadır.

2018 yılında başlayan Guidizio Universale. “Michelangelo And The Secrets Of The Sistine Chapel” / “SonYargı, Michelangelo ve Sistine Şapeli'nin Sırları” adlı çalışma, Conciliazione oditoryumunda gerçekleştirilmiştir. Projenin ilk gösteriminde hasta, evsiz, müşkül, yoksul ve fakir insanlar ağırlanmıştır. Tüm insanlık için sanat, eğlence ve eğitim yoluyla farkındalık kazandırmak, en önemlisi de ruhların/insanlığın tedavi edilmesi amacıyla projenin örnek teşkil ettiği söylenebilir.

Projenin amacı, Sistine Şapeli'nin sanal gerçekliğini ortaya koymaktı. İzleyiciler, Michalengelo ile aktör Valentino Infuso'nun süperpoze olan yaratıcılığına şahit olmaktadır. Böylece etkinin gücü katlanmaktadır. Burada uygulanan üç boyutlu projeksiyon ve canlı sahne gösterisiyle, mekânın elverişliliği önemlidir. Yapı itibariyle bu uygulamada, öncekilerin aksine nötr bir mekân olan oditoryumun 270 derecelik açı ile kullanılabilirliği, mekânı avantaja dönüştürmektedir. Sistine Şapel'indeki ulaşılamaz olan Yaratılış ve Son Yargı freskleri canlanarak, izleyicinin kendini döneme dahil etmesini sağlayarak, sanata katkıda bulunan, etkisini güçlendiren bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çağdaş sanatta teknoloji ve bilimin faydaya dönüştürülmesi ve ihtişamlı uygulamaların gerçekleşmesi, Papa Francesco'nun takdire şayan cesaretini göstermektedir. İnsanları tedavi etmek, insanlara iyi gelmek amacıyla, bir anlamda, doktorluğu güven duyduğu sanatçılara teslim ederek sanatın değerini daha da arttırmaktadır. Dolaylı yoldan sanatı ve sanatçıyı destekleyerek sanatın bir işlev kazanmasını sağlamaktadır. Bu dönüşümün belki de esas amacı birey ve toplumları sanat vesilesiyle eğitmek, aynı zamanda eğlendirmektir. Bu nedenle ArtEinment şirketiyle yürütülen ‘sanat’ ve ‘eğlence’nin yeni formu, gelenekçi ve yenilikçi bakış açılarını bir araya getirmektedir. Burada araç olan sanat, sanatçının dahil olmasıyla bir dönüşüme uğrayarak amaç halini almaktadır. ve tüm parametreleriyle görevini yerine getirmektedir.

İnancın sanata yaptığından ziyade sanatın kendisine katkı olduğu süreçte amaç, yaratıcılığı izleyenin kendi içinde görmesidir. Günümüz sanat koruyucularından biri

olarak kabul edilebilecek Papa Francesco'nun da amacı bu doğrultudadır. Gerek koleksiyonerliği, gerekse kurumunun sanat anlayışını güncel tüm gelişmelerle ve toplumların ilerlemeleriyle bağdaştırarak sergilemesi, takdire şayan bir çabadır. Tabii ki burada kurumun da olmasıyla din bağlamı ve teolojik bağlam söz konusudur, diğer yandan kısıtlı bir bakış açısıyla doktrin ve kanonların bir görev olarak gerçekleştirilmesi amacı güdülmediği aşikardır. Bu sebeple, Papa Francesco önderliğindeki sanat projelerinin teolojik bağlamdan bağımsız değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Sanatın çıkış noktası her zaman “düşünce” idi. Burada, Papa Francesco'nun “düşünce”si, desteklediği etkinliklerde kutsallık ve dünyevilik kapsamında sanatın bir araç olduğudur. Diğer yandan, Papa'nın sanatı değerlendirmesi, güncel teknoloji ve bilimin getirdiklerini faydaya çevirmesi ve en önemlisi tüm parametreleri sanatçılara emanet ederek ilerlemesi, uygulamaların kimliklerden ve sıfatlardan bağımsız etkiletilici bir sanat eserine dönüşmesini sağlamaktadır.

Çağdaş Sanatta her ne kadar mekânın belleği, tarihsel, inancaşsal, proporsiyonel ve ek unsurlarla sanata katkı yapsa da yalın mekânın olanakları da sanatçının ve sanatçıların yaratımı, müdahalesi ve mesenin desteği ve zekasıyla etkili bir sanat alanına dönüşmektedir. Burada disiplinlerarasılık ve her türlü teknolojik olanak, algılamada bu kutsal ya da dünyevi etkiyi ayrıca güçlendirmektedir. Günümüzde Vatikan'ın bakış açısı ve mesenliği, dolaylı yoldan sanatın desteklenmesine, yeni diller aranmasına, yeni yöntemler bulunmasına ve uygulanmasına neden olmaktadır. Çünkü soyut kavramları görselleştirme becerisi ancak sanatçının gücüyle gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

Kitap:

- Artun, A. (2009) *Çağdaş Sanat Konuşmaları 4, Koleksiyon, Koleksiyonerlik ve Müzecilik*. Yapı Kredi Yayınları.
- Bağlı, M. (2010) *Modernizme Direnen Estetik*. Kapı Yayınları.
- Berger, J. (2014) *Görme Biçimleri*. Çev. Yurdanur Salman, Çev. Fuat Aydın, Metis Yayınları.
- Bergoglio, J.M. (2016) *Françesko, Allah'ın Adı Merhamet, Andrea Tornelli ile Bir Sohbet*. Çev. Mesut Kalaycı, Şule Rogenbüke, Kitabı Mukaddes Şirketi.
- Boudelaire, C. (2014) *Modern Hayatın Ressamı*. Çev. Ali Berktaş, İletişim Yayınları.
- D'Ooherty, B. (2013) *Beyaz Küpün İçinde*. Çev. Ahu Antmen, Sel Yayınları.
- Durkheim, E. (2000) *Dini Hayatın İlkel Biçimleri*. Eski Yeni Yayınları.
- Fischer, G. (2015) *Mimarlık ve Dil*. Çev. Fatma Erkman, Akerson Daimon Yayınları.
- Francesco, P. (2015) *La Mia Idea Di Arte*. Ed. Tiziana Lupi, Edizioni Musei Vaticani.
- Nietzsche, F. (2014) *Tragedyanın Doğuşu*. Çev. Hasan Ali Yücel, İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oxtoby, W. G. (1986) "Holy, The Idea of", *Encyclopedia of Religions (ER)*. Macmillans Co., New York.
- Roth, L. M. (2006) *Mimarlığın Öyküsü*. Çev. Ergün Akça Kabalcı Yayınları.
- Shermer, M. (2011) *İnanan Beyin*. Çev. Nurettin Elhüseyni, Alfa Basım Yayınları.
- Soygeniş, S. (2015) *Mimarlığı Düşünmek Düşlemek*. Yem Yayınları.
- Zevi, B. (2015) *Mimarlığı Görebilmek*. Çev. Alp Tümertekin, Daimon Yayınları.

Makale:

- Aliyev, V. (2015) “Dinin Yaygınlaştırılmasında Çağdaş Bilgi Teknolojileri (Vatikan Örneği)”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.8, Sayı:2, ss.157-163.
- Bermudez, J. (2009) “Amazing Grace”, *Faith and Form The Interfaith Journal on Religion, Art and Architecture*, Vol.42, Issue.2.
- Bermunez, J. (2012) “Extraordinary Architectural Experiences: Comparative Study of Three Pragmatic Cases of Sacred Spaces”, Lecture, *2nd International Congress on Ambiances – Theory On Ambiances*, Montreal.
- Çil, E. (2006) “Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekân Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması”, *Yıldız Teknik Üniversitesi Mim. Fak. Megaron E-Dergisi*, Cilt.1, Sayı.4, p.220.
- Çolak, B. (2011) “Tarihsel Süreç İçerisinde Müzelerle Birlikte Değişen Sergileme Mekanları; New York Modern Sanat Müzesi (Moma) ve Frankfurt Modern Sanat Müzesi (Mmk) Örneği”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.301, s.40.
- Edward, H. P. (1942) “The Future Of Fantasound”, *Journal of The Society of Motion Picture Engineers*, Vol.Xxxix, 6, s.16, July.
- Gray, C. (2015) “Vatican chooses SF artists for Year of Mercy light show”, *Issue of Catholic San Francisco*, Vol.17 No.33, p.10, December.
- Güler, Ö. K. (2014) “Çağdaş Sanata Mekan Bağlamında Bakış”, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Tasarım + Kuram Dergisi*, Cilt.10, Sayı.17, pp.39.
- Kaplan, M. A. (2005) “ Transpersonal Dimensions of The Cinema”, *The Journal of Transpersonal Psychology*, Vol.37, No.1, p.11.
- Kingsley, K., (2003) “Manastır Mîmârisi Üzerine”, Çev. Salih Çift, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt.12, Sayı.2, ss.349-360.
- Kuşçu, E. (2011) “Kutsal Kavramını Yeniden Düşünmek: Mana Modelinden Düzen Nosyonuna Doğru”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt.11, Sayı.3, ss.167.
- Öymen Özak, N. ve Pulat Gökmen, G. (2009) “Bellek ve Mekan Üzerine Bir Model Önerisi”, *İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım*. Sayı.8, Cilt.2, p.150, Eylül.
- Pehlivan, A. (2013) *Emile Durkheim'in Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış*. Bölüm 1-7, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şinasi, G. (2009) “Kutsal Hakkında Konuşmak: Dinsel Söylemde Mitos”, *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt.6, Sayı.1, s.11, Ocak-Nisan.

Walmsley, B. and Frnks, A. (2011) *The Audience Experience: Changing Roles and Relationships*, p.3, University of Leeds.

Zeybek, I. (2005) “Kişilerarası İletişimde Uzam Dilinde Öteki Kavramı”, *Journal of Istanbul Kültür University*, 1, ss.95-117.

Tez:

Akgün, Ü. E. (2011) *Müzelerde Mekan Kurgusunun Algı ve Yön Bulmadaki Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Belgesel:

“La Mia Di Arte” Belgeseli, Dir. Claudio Rossi Massimi, İtalya, 2017

“Morgan Freeman ile İnancın Hikayesi”, National Geographic, Amerika Birleşik Devletleri, 2016.

“The Code Documentary”, Marcus du Sautoy, BBC 2, 2011.

Video Listesi:

Vatican FiatLux (2015): Ortak Evimiz Projesi Tüm Gösteri
<https://www.youtube.com/watch?v=WtI6P9R3x4E> (Erişim tarihi 18.08.2019)

Giudizio Universale. Michelangelo and the Secrets of the Sistine Chapel (2018)
Tanıtım 1: <https://www.youtube.com/watch?v=6PjaQqCVxd8> (Erişim tarihi 18.08.2019)

Giudizio Universale. Michelangelo and the Secrets of the Sistine Chapel (2018)
Tanıtım 2 : <https://vimeo.com/272183742> (Erişim tarihi 18.08.2019)

Giudizio Universale. Michelangelo and the Secrets of the Sistine Chapel (2018)
Tanıtım 3 : <https://vimeo.com/262156345> (Erişim tarihi 18.08.2019)

Giudizio Universale. Michelangelo and the Secrets of the Sistine Chapel (2018) 360
Derece Tanıtım: <https://vimeo.com/331008764> (Erişim tarihi 18.08.2019)

İnternet Kaynağı:

<http://www.gercekhayat.com.tr/dosya/hristiyan-avrupa-tarih-olacak/> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://ahval.io/tr/din/pew-dunya-genelinde-dindarligin-geldigi-noktayi-arastirdi>
(Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.yenisafak.com/aktuel/iste-69-milyarlik-dunyanin-din-nufusu-436757>
(Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://incil.info/arama/Yuhanna+1> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.giudiziouniversale.com/en/> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<http://bit.ly/1Q0v2hE> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<http://sozluk.gov.tr> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<http://selimtuncer.blogspot.com/2009/10/uzam-ve-zaman-icinde.html> (Erişim tarihi 18.08.2019)

http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html (Erişim tarihi 18.08.2019)

<http://www.interactiongreen.com/church-light-tadao-ando/> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/flux> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/flux> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.npr.org/sections/parallels/2018/05/06/607020904/the-sistine-chapel-gets-its-own-high-tech-spectacle-with-music-by-sting> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.npr.org/sections/parallels/2018/05/06/607020904/the-sistine-chapel-gets-its-own-high-tech-spectacle-with-music-by-sting> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.nytimes.com/2017/12/24/arts/design/vatican-museums-jatta.html>
(Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.theartnewspaper.com/news/vatican-to-host-major-andy-warhol-show>
(Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-05/pope-francis-ecclesiastical-museums-encounter-communities.html> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2018-03/giudizio-universale-universal-judgment-michelangelo-.html> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2019-01/pope-francis-papal-charities-universal-judgement-show-poor.html> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/lux> (Erişim tarihi 18.08.2019)

<http://www.mizii.com/jesusi/inlight/religion/rites/Sacred.htm> (Erişim tarihi 18.08.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Profesyonel hayatına Cumhuriyet Gazetesi'nde muhabirlikle başlayan Sema Sepin, Halkla İlişkiler ve Pazarlama, Proje ve Basın İletişimleri üzerine Motorola American International, Harley Davidson, QXL Poland Allegro Group gibi uluslararası kurumlarda görev almıştır. Şuan, basın, proje ve etkinlik çalışmalarıyla profesyonel hayatına müzik sektöründe devam etmektedir.

Doğum : 12 Nisan 1982 - İstanbul

Uyruk : TR, GR

EĞİTİM:

Yüksek Lisans : FMV Işık Üniversitesi, Sanat Kuramı ve Eleştiri

Tez : “*Çağdaş Sanatta Mekan ve Aura: Papa Francesco'nun Desteklediği Etkinliklerde Kutsallık ve Dünyevilik*”

Lisans : Yeditepe Üniversitesi, Felsefe

Tez : “*Nedensellik Bağlamında Gazzali İbn-i Sina Çatışması*”

Lise : Haydarpaşa Anadolu Lisesi

YAYINLARI:

- “*İstanbul Hoşgörüye Çağırıyor*”
İstanbul Hoşgörüye Davet Ediyor: İstanbul'da Üç Semavi Dinin Buluşması,
24 Ocak 2005, Cumhuriyet Gazetesi
- “*Kayıp Mezhep ve Uşağın Geleceği*”
Uşak'ın Kayıp Kültürü ve Geleceği: Uşak'ta Hristiyanlığın 7.Mezhebi
Montanizm'in İzleri,
19 Ocak 2005, Cumhuriyet Gazetesi
- “*Güneşin ve Toprağın Çocukları: Harran*”
Batı Kültürü Kapsamında Harran'daki Kız ve Erkek Çocuklarının Eğitim
Farklılıkları,

17 Eylül 2004, Cumhuriyet Gazetesi

- “*AB Sürecinde Bilişimde Fırsat*”
Türkiye Politikasını Değiştirmeli AB sürecini Faydaya Dönüştürmesi Üzerine,
3 Eylül 2004, Cumhuriyet Gazetesi
- “*Assos’ta Felsefe*”
Prof. Örsan Öymen ile Kurucusu Olduğu Assos’ta Felsefe Okulu Üzerine
27 Haziran 2004, Cumhuriyet Gazetesi
- “*Güler Kazmacı ile Arızalı Erkekler*”
Kitap Eki Röportajı,
25 Mart 2004, Cumhuriyet Gazetesi
- “*Kitap Sanat Buluşması*”
22. İstanbul Kitap Fuarı’nda Kitap ve Sanat Tutkunları Buluşuyor,
26 Ekim 2003, Cumhuriyet Gazetesi
- “*Düşünceye Gençlik Aşısı*”
21. Dünya Felsefe Kongresi Kapsamında Türkiye’de Felsefe
15 Ağustos 2003, Cumhuriyet Gazetesi

YABANCI DİL:

İngilizce
İtalyanca

SERTİFİKA BİLGİLERİ:

- Mario Levi ile Yaratıcı Yazarlık Atölyeleri, 2009, İstanbul
- Bukalemun Eğitim ve Danışmanlık, 2012, İstanbul
- Marka Yönetimi, Sertifika
- Proje Yönetimi, Sertifika
- Zaman ve Stres Yönetimi, Sertifika
- Hızlı Okuma, Sertifika
- Okuduğunu Anlama, Sertifika
- Motivasyon Eğitimi Yönetimi, Sertifika
- Proje Yönetimi (PM) Eğitimi, 2009, İstanbul
- ISE Hove İngilizce Dil Okulu, 1997, İngiltere

GERÇEKLEŞTİRDİĞİ PROJE ÖRNEKLERİ:

2004 – 2019

- Gökhan Türkmen, Ege Çubukçu, Birkan Nasuhoğlu Konser Organizasyonları,
Türkiye Geneli
- Google Offsite Bodrum
- Tchibo Uluslararası Toplantısı İstanbul
- Oracle Yönetim Kurulu Toplantıları İstanbul

- Richefont Yönetim Kurulu Toplantıları İstanbul
- İstanbul Harley Davidson Kıtalararası Ralli, İstanbul
- Harley Davidson Bosphorus Uluslararası Demotruck Turları, İstanbul
- Uluslararası Meme Kanseri Farkındalık Organizasyonu Harley Davidson Bosphorus, İstanbul
- Harley Davidson Sportster Team 1. Yelken Organizasyonu, İstanbul
- HOG (Harley Owners Group) Ulusal ve Uluslararası Sürüş Organizasyonları
- Harley Davidson Bosphorus Halil Kılıç ile Keşfetmeye Devam: Güvenli Sürüş Bilinci Semineri
- Hastalıklı Çocuklarla İletişimi Güçlendirmek, Doktorlar İçin İllüzyon ve Jonglörlük Atölyeleri, Abdi İbrahim İlaç, Türkiye Geneli
- Nestle Adile Sultan Sarayı Etkinlikleri, İstanbul
- Coca Cola Müşteri Pazarlama Zirvesi 2011 Etkinlikleri, İstanbul
- Motorola Air International Ankara ve İstanbul Etkinlikleri
- Akmerkez'de Sanat: "12 Tabak 12 Sanatçı" Sergisi
- Porland Porselen Ulusal ve Uluslararası Fuar Etkinlikleri
- TOÇEV Kütahya Porselen Sosyal Sorumluluk Projesi
- Ilıca Güral Harlek Otel ve Spa Açılış Etkinliği
- YATA -Türkiye Amerika Atlantik Konseyi Vakfı Açılışı